

UNIVERZITET SINGIDUNUM

DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

MASTER STUDIJSKI PROGRAM: MARKETING I TRGOVINA

MASTER RAD

SAVREMENI KONCEPT E-CARINE I

EVROPSKE INTEGRACIJE

MENTOR

prof. dr. Milan Milosavljević

KANDIDAT

Olga Protić

Br. Indeksa 415180/2010

Beograd, 2012.godina

SADRŽAJ

UVOD.....	6
I DEO IZLAZAK NA STRANA TRŽIŠTA	9
1. Načini ulaska na strano tržište	10
2. Korišćenje strategije globalne mreže	13
3. Kanali distribucije	13
4. Regionalne zone slobodne trgovine	14
II DEO ULOGA DRŽAVE U KONKURENTNOSTI NACIJE	17
1. Pojam.....	17
2. Teorije konkurentnosti.....	17
3. Uloga države.....	20
III DEO RAZVOJ E-CARINE	22
1. Vizija i ciljevi Elektronske carine.....	23
2. Strateški pristup implementacije e-carine	25
3. Zakonske promene i pojednostavljivanje.....	26
3.1. Uredba (EC) broj 648/2006	27
3.2. Modernizirani carinski zakon	27
3.3. Odluka o elektronskoj carini.....	27
4. Operativno usaglašavanje	28
5. Razvoj komunikacionih i informacionih tehnologija carinskih sistema.....	29
5.1. Uvozni kontrolni sistem i automatizovani uvozni sistem	32
5.2. Novi Komputerizovani tranzitni sistema	33
5.3. Sistem za kontrolu izvoza i automatizovani sistem izvoza	34
5.4. Upravljanje rizikom u carini.....	35
5.5. Sistem registracije i identifikacije ekonomskih operatera (EORI).....	35
5.6. Carinski informacioni portal EU.....	36
5.7. Jedna elektronski pristupna tačka.....	37
5.8. Integrirani tarifni sistem.....	37
5.9. Jedan prozor	37
6. Upravljanje uvođenjem elektronske carine	38
IV DEO TRANZIT ROBE	40
1. Pojam i vrste tranzita robe	40
2. Zakonodavstvo EU u oblasti tranzita.....	42
3. Konvencija o zajedničkom tranzitu	44
V DEO NCTS (Novi komputerizovani tranzitni postupak)	46

1. Pojam NCTS-a	46
2. Sistem razmene poruka u NCTS	50
3. Postupak u carinarnici otpreme	53
4. Postupak u carinarnici tranzita.....	55
5. Postupak u odredišnoj carinarnici.....	56
6. Prednosti NCTS-a za privredu.....	57
7. Prednosti NCTS-a za carinu	58
VI DEO POJEDNOSTAVLJENJA TRANZITNOG POSTUPKA.....	59
1. Vrste pojednostavljenja u tranzitnom postupku.....	59
2. Uslovi za davanje odobrenja za pojednostavljenja u tranzitnom postupku i provera finansijskog stanja i boniteta nosioca odobrenja.....	60
3. Upotreba generalnog obezbeđenja ili oslobađanje od polaganja obezbeđenja	64
4. Status ovlašćenog primaoca.....	68
5. Status ovlašćenog pošiljaoca.....	70
VII DEO OVLAŠĆENI PRIVREDNI SUBJEKT	72
1. Zakonski osnov	72
2. Definicija Ovlašćenog privrednog subjekta.....	72
3. Vrste i osnovne karakteristike OPS	75
4. Podnošenje zahteva (OSNOVNI KRITERIJUMI).....	76
5. Različiti OPS programi	81
6. Prednosti i pogodnosti	82
7. Razvoj u budućnosti	85
VIII DEO STUDIJA SLUČAJA	87
1. Uvod	87
2. NCTS zajednički tranzitni sistem između EU i EFTA.....	91
3. EU-Kina (Smart and Secure Trade LANES (SSTL)	96
4. INDIRA - Mercosur.....	101
5. RADDEx - East African Community	105
IX DEO UPRAVA CARINE RS I EVROPSKE INTEGRACIJE.....	111
1. Obaveze Uprave carina u procesu priključivanja EU.....	112
2. Carinski standardi EU	113
ZAKLJUČAK	116
LITERATURA.....	119

UVOD

U međunarodnoj robnoj razmeni posebno je značajna uloga carinske administracije kao dela državne uprave. Iako konkurentnost u najvećoj meri zavisi od poslovanja samog privrednog subjekta, uloga države i njene carinske administracije ogleda se pre svega u stvaranju takvog poslovnog okruženja koje će s jedne strane privući strane investicije, a sa druge strane doprinete povećanju izvozne moći svojih preduzeća. Načini ostvarivanja ogledaju se pre svega u samoj viziji i ciljevima carinske administracije kao efikasne kontrolne i zaštitne uloge s jedne strane, a sa druge strane državne institucije koje bonitetnim privrednim subjektima omogućuju jednostavno, brzo i lako obavljanje carinskih formalnosti.

Predmet istraživanja je na koji način i do koje mere uvođenje informacionih tehnologija u redovni carinski postupak olakšava trgovinu svim učesnicima u međunarodnoj trgovini sa jedne strane, a sa druge strane omogućava carini kao delu državne uprave usaglašavanje sa standardima Evropske Unije kao uslovu za ulazak u EU.

Stepen istraženosti

Republika Srbija je potencijalni kandidat za članstvo u EU. Od 2009. godine kada je podnela zahtev za članstvo u EU započeli su naponi za usaglašavanje sa standardima EU. Uprava carina kao deo državne uprave Republike Srbije učinila je znatan napredak na tom polju, a posebno u pogledu usaglašenosti zakonodavstva kojim je regulisano carinsko poslovanje. Usvojen je novi Carinski zakon koji je usklađen sa pravnim tekovinama Evropske unije. Međutim, neophodno je unapređenje infrastrukture informacionih tehnologija, a posebno je potrebno uložiti dodatne napore i na pripremi za međusobnu povezanost i interoperabilnost IT carine Republike Srbije sa IT sistemima Evropske Unije. U ovom trenutku završen je projekat "Jačanja administrativnih kapaciteta" finansiran iz predpristupnih fondova - IPA 2007 i dobijena su sredstva iz IPA fondova 2009, u trajanju od 27 meseci, koji bi trebao da otpočne ove godine. Ovim projektom predviđena je implementacija NCTS (Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema) koji je jedan od uslova za članstvo u EU.

Hipoteza rada

Na osnovu napred navedenog može se postaviti hipoteza da primena informacionih tehnologija u carinskom poslovanju omogućuje prednosti domaćoj privredi prilikom njihovog izlaska na međunarodno tržište, a samoj carini kao delu državne uprave donosi čitav niz internih koristi, kao i usaglašavanje sa standardima kako Evropske Unije tako i šire međunarodne zajednice.

Struktura rada

Prvi deo ovog rada posvećen je odluci preduzeća da proširi svoju delatnost opredeljući se za izlazak na međunarodno tržište pri čemu roba izlazi iz nacionalnih okvira jedne države.

U drugom delu, objašnjen je pojam konkurentnosti nacije, teorije konkurentnosti i uloga države u konkurentnosti nacije.

U trećem delu, pre svega kroz perspektivu Evropske Unije obrađeni su planovi za uvođenje e-carine. Imajući u vidu da je Republike Srbija stekla status kandidata, kao i da je strateško opredeljenje naše zemlje priključenje EU, kao jedan od koraka koje carinska administracija treba da obezbedi je stvaranje informacionog i komunikacionog sistema interoperabilnog sa sistemima u EU.

Četvrti deo posvećen je kratkom osvrtu na zakonodavstvo Republike Srbije i Evropske Unije, kao teritorije sa kojom Srbija ima najveći obim spoljnotrgovinske razmene. Ovde je takođe objašnjen postupak tranzita robe, sa aspekta carine.

U petom delu objašnjen je Novi kompjuterizovani tranzitni sistem NCTS (New Computerised Transit System), kao osnovom za sve druge carinske postupke.

U šestom delu obrađeni su pojednostavljenja u tranzitu robe, kao i uslove koje preduzeće treba da ispuni da bi steklo odobrenje za korišćenje pojednostavljenih postupaka.

U sedmom delu ovog rada bliže je objašnjen status ovlašćenog privrednog subjekta. Naime, dobijanje ovog statusa u EU omogućava kompanijama u EU povlašćeniji status, ne samo kad se radi o carinskom poslovanju već i prilikom redovnog poslovanja kod banaka, osiguravajućih društava.

U osmom delu ovog rada se analizira studija slučaja o različitim sistemima razmene poslovnih informacija između carinskih administracija koji se realizuju

na osnovu bilateralnih i regionalnih sporazumai to: razmene informacija između zemalja EU i EFTA putem NCTS-a (Novi kompjuterizovani tranzitni sistem), između EU i Kine SSTL Pilot, INDIRA između zemalja MERCOSUR i RADDEX između zemalja EAC.

U devetom delu objašnjena je obaveza carine, kao dela državne administracije, prilikom pristupanja Evropskoj Unije. Da bi se to ostvarilo potrebno je standarde u oblasti carina usaglasiti sa standardima carine EU.

Cilj istraživanja je deskripcija na koji način uvođenje informacionih tehnologija olakšava i ubrzava same carinske procedure, odnosno u kojoj meri svesni prenos ovlašćenja za carinska postupanja na bonitetnu poslovnu zajednicu smanjuje troškove učesnika u carinskom postupku i na taj način omogućava podizanje same konkurentne prednosti domaćim privrednim društvima prilikom njihovog izlaska na međunarodno tržište.

Metodologija istraživanja¹

Opšti metodološki pristup opisivanju faktora koji utiču na delovanje informacionih tehnologija u carinskom poslovanju je deskriptivni metod.

Takođe je prilikom izrade projektnog zadatka korišćena komparativna metoda², upoređivanja zakonodavstva Evropske Unije u oblasti carina, pre svega Carinskog koda (Community Custom Code), Uredbe za sprovođenje carinskog koda (Implementing Provision), sa zakonodavstvom Republike Srbije, i to Carinskog zakona RS, Uredbe o carinski dozvoljenom postupanju s robom i Strategijama razvoja carinske službe i informacionih tehnologija.

Logičke metode koje su korišćene su metoda analize, sinteze, kvalitativne analize naučno-stručne literature i statističke metode korelacije.

Zaključak potvrđuje da je postavljena hipoteza osnovana i potvrđena u praksi, kao i da primena informacionih tehnologija i automatizacija carinskih postupaka doprinosi olakšanju poslovanja i povećanju konkurentnosti preduzeća sa jedne strane, a sa druge strane Upravi carina kao delu državne uprave usaglašavanje sa standardima EU kao uslovom za punopravno članstvo.

¹ Pešić M. , Bazić J. (2010), Sociologija, Univerzitet Singidunum Beograd , str.67

² Miljević M, (2007), Skripte iz metodologije naučno istraživačkog rada, Univerzitet u istočnom Sarajevu, str 188

IDEO IZLAZAK NA STRANA TRŽIŠTA

Krajem prošlog veka, pod uticajem sve veće globalizacije i internacionalizacije, došlo je do naglog razvoja međunarodne trgovine. Ipak izlazak na strana tržišta zahteva dodatne napore preduzećima i ona moraju da donese ključne odluke, koje se odnose na njene marketinške ciljeve, strategije i poslovnu politiku. Da bi taj izlazak na strana tržišta bio uspešan, preduzeće mora da izvrši analizu tržišta, zakonodavstvo te zemlje, poslovne običaje i uzanse, kao i potencijalne troškove koji će pratiti izlazak na strano tržište. Iako bi većina preduzeća radije ostala da posluje u okviru granica svoje države, sve veći broj preduzeća se odlučuje za izlazak na međunarodno tržište. Osnovni razlozi su pre svega:

- Inostrana tržišta nude mogućnost ostvarivanja većeg profita
- Veća baza kupaca omogućuje veću ekonomiju obima
- Globalne kompanije koje nude bolje proizvode ili niže cene, mogu da konkurišu kompanijama sa domaćeg tržišta. Takva kompanija može da poželi da uzvрати udarac tim konkurentima na njihovim tržištima.
- Države u cilju podsticaja izvoza svojim preduzećima daju subvencije, kao i mogućnost poreskih olakšica.

Mnoge države stimulišu svoja preduzeća na izlazak na strano tržište jer im to omogućava da zarade stranu valutu kako bi platile neophodan uvoz.

Proces internacionalizacije ima četiri faze³:

1. Nepostojanje redovnih izvoznih aktivnosti,
2. Izvoz preko nezavisnih predstavnika (agenata),
3. Osnivanje jedne ili nekoliko prodajnih prodavnica,
4. Osnivanje proizvodnih pogona u inostranstvu, čime kompanija postaje multinacionalna.

Osnovni zadatak preduzeća koje želi da izađe na strano tržište, jeste da pređe iz faze jedan u fazu dva, odnosno da obavlja svoje izvozne poslove preko nezavisnih predstavnika. U početku su to predstavnici susednih zemalja, da bi se nakon izvesnog vremena proširilo na ostale zemlje što najčešće prouzrokuje da

³Kotler P., Keller K.L., (2006), Marketing management, Data status, Beograd, str. 670

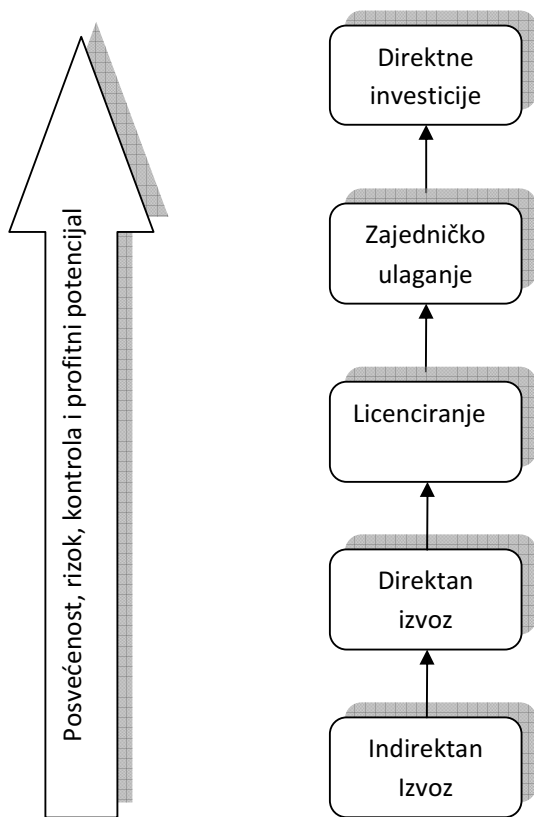
preduzeća formiraju odeljenja koja se bave izvozom i saradnjom sa raznim posrednicima. Proširujući svoje izvozne aktivnosti preduzeće formira jednu ili više prodavnica na stranom tržištu, pri čemu preduzeće prelazi iz faze dva u fazu tri.

U ovoj fazi, preduzeće želi da proširi svoje poslovanje, time i nove investicije, što prouzrokuje rizik poslovanja, ali i mogućnost ostvarivanja većeg profita. U cilju lakšeg i efikasnijeg upravljanja inostranih poslova, preduzeće svoje poslovnice redefiniše u međunarodna odeljenja. Ova odeljenja imaju tendenciju osamostaljivanja, ukoliko se na tim tržištima ukaže prilika za uspostavljanjem sopstvene proizvodnje. U slučaju uspostavljanja sopstvene proizvodnje preduzeće prelazi u četvrtu fazu.

Ovu fazu procesa inetrnacionalizacije karakteriše osnivanje proizvodnih pogona na lokalnim tržištima, odnosno zemljama. U tom slučaju preduzeće iz nacionalnih okvira prelazi u multinacionalnu kompaniju. One su u mogućnosti da do svojih resursa, što podrazumeva kako novčane tako i ljudske i materijalne resurse, dolazi na globalnom nivou, odnosno na svim onim tržištima i zemljama u kojim kompanija posluje. Takve kompanije dolaze do mogućnosti povećanja svog profita, ali se i rizik u poslovanju povećava.

1. Načini ulaska na strano tržište

Kada kompanija odabere određenu zemlju, ona mora da odabere najbolji način ulaska na njeno tržište. Ona može da bira između *indirektnog izvoza*, *direktnog izvoza*, *licenciranja*, *zajedničkog ulaganja* i *direktne investicije*. Svaka sledeća strategija podrazumeva i veću posvećenost, rizik, kontrolu i potencijal za ostvarivanje profita.

Slika br. 1. Pet modela ulaska na strana tržišta

Indirektan izvoz podrazumeva poslovanje preko posrednika, odnosno preduzeća koja se bave izvozom. Ovakav vid obavljanja izvoznih aktivnosti ima prednosti pre svega u manjim ulaganjima i manjem riziku u obavljanje izvoznih aktivnosti. Međutim, osnovni nedostatak je u nepostojanju direktnog kontakta i poslovne saradnje sa tržištem na koje se izvozi.

Direktan izvoz podrazumeva da preduzeće samo obavlja izvozne aktivnosti. Preduzeće može da obavlja direktan izvoz na jedan od sledećih načina⁴:

- Formiranjem odeljenja ili divizije za izvoz
- Osnivanjem prodajne poslovne u inostranstvu
- Aktiviranjem i slanjem predstavnika prodaje za izvoz
- Putem stranih distributera i agenata

⁴ Kotler P., Keller K.L., (2006), Marketing management, Data status, Beograd, str. 675

Osnovna prednost **direktnog izvoza** je da preduzeće samo pokreće, obavlja poslove i kontroliše svoje predstavnike u inostranstvu. Sa druge strane, nedostaci direktnog izvoza ogledaju se u većim ulaganjima u organizovanje i obavljanje izvoznih aktivnosti, kao i u većem riziku poslovanja.

Strategijski savez predstavlja koaliciju organizacija, u cilju postizanja važnih i dugoročnih poslovnih ciljeva i planova, usmerenih na poboljšanje konkurentskog položaja na domaćem i međunarodnom tržištu. Strategijske poslovne alijanse su oblici partnerstva u kanalima marketinga. Alijanse treba članovima da donesu sinergetske efekte, odnosno bolje rezultate od onih koje donose pojedinačne transakcije preduzeća. Danas se u strategijske alijanse uključuju kompanije iz oblasti informacionih i digitalnih tehnologija i telekomunikacija, transporta, osiguranja, bankarstva, pa sve do agencija i kompanija koje pružaju profesionalne usluge. Alijanse predstavljaju sredstvo za sticanje konkurentnost, sredstvo za ostvarivanje koristi i profita. U odnosu na statute koji mogu imati njihovi članovi, alijanse mogu biti zasnovane na⁵:

- **Ugovorima o licenci** – u pitanju su ugovori koji podrazumevaju prenos neopipljive imovine, kao što je znanje, dizajn, recepture, know-how, drugom partneru, uz obavezu ispunjenja ugovorom definisanih obaveza. Ugovor o licenci omogućava preduzeću ulazak na nova tržišta uz minimalni rizik. One daju lokalnom partneru pravo prodaje proizvoda pod imenom, brendom i logoom matične kompanije koja je izdala licencu i to na ograničenom području nacionalnog tržišta. Licence se dele na proizvodne i licence za davanje usluga.
- **Zajedničkim ulaganjima (Joint Venture-JV)** – radi se o povezivanju poslovanja kompanija, u cilju stvaranja novih preduzeća usmerenih ka osvajanju novih tržišta, proizvodnji novih proizvoda. Svaka od kompanija koja pristupa JV ulaže neke od resursa, kao što su finansijski resursi, know how, ljudski resursi i nova kompanija raspolaže tim resursima u svom poslovanju.

⁵ Lovreta S., Končar J., Petković G., (2009), Kanali marketinga, Centar za izdavačku delatnost ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd, str.239-240.

- **Konzorcijumi** – u pitanju su oblici saradnje među partnerima, koji se više zasnivaju na socijalnim vezama, nego na pravno zasnovanim, ugovornim odnosima.

Pod **direktnom investicijom** podrazumeva se direktno vlasništvo, potpuno ili delimično, strane fabrike, trgovinskih objekata ili proizvodnih pogona u nekoj stranoj zemlji. Direktne investicije pružaju mnoge prednosti, a pre svega direktno prisustvo na stranom tržištu, direktan kontakt sa kupcima, vladom i vladinim institucijama, lokalnim dobavljačima, konkurentima. Preduzeću je u mogućnosti da se direktno prilagođava promenama u lokalnom okruženju. Takođe, preduzeće samo kontroliše poslovanje na tom tržištu, radi na građenju i jačanju svog imidža. Ukoliko tržište u kojem se investira obiluje jeftinom radnom snagom i sirovinama ili drugim resursima, ti faktori takođe predstavljaju prednost za preduzeće.

2. Korišćenje strategije globalne mreže

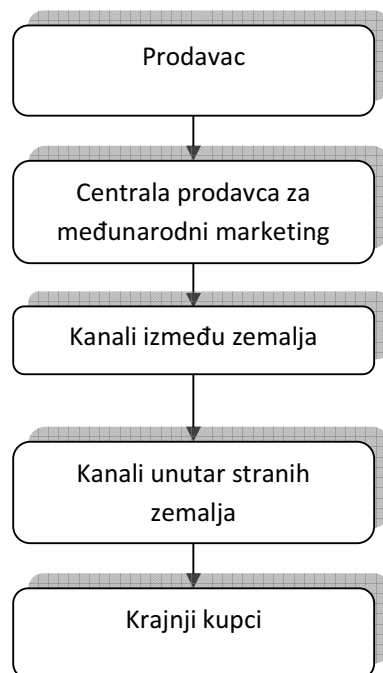
Izlaganje na sajmovima u inostranstvu ranije je bilo jedan od najboljih načina iniciranja ili širenja izvoznih aktivnosti. S obzirom na postojanje globalne mreže, sada više nije neophodno da se učestvuje na sajmovima da bi se prikazali proizvodi: elektronska komunikacija preko Interneta proširuje domet kompanija; kako velikih, tako i malih, kada su u pitanju tržišta širom sveta.

Internet je postao efektivno sredstvo za sve, počev od dobijenih besplatnih informacija i smernica o izvozu, pa do obavljanja istraživanja tržišta i ponude sigurnog procesa naručivanja i plaćanja proizvoda onim kupcima koji su udaljeni i po nekoliko vremenskih zona. Pronalaženje besplatnih informacija o trgovini i izvozu nikad nije bilo jednostavnije.

3. Kanali distribucije

Mnoge proizvodne kompanije su mišljenja da je posao obavljen onog momenta kada proizvod napusti fabriku. Međutim u sadašnjoj trgovini proizvodi tek tada otpočinju svoj ciklus u lancu snabdevanja. Oni bi trebalo da posvete pažnju tome kako se proizvod kreće u stranoj zemlji. Trebalo bi da njihovo stanovište o

problemu distribucije proizvoda krajnjim korisnicima bude zasnovano na celokupnom kanalu.

Slika br. 2. Koncept sveobuhvatnog kanala u međunarodnom marketingu

U prvoj vezi, *centrala prodavca za međunarodni marketing*, odeljenje za izvoz, ili međunarodna divizija, odlučuje o kanalima i ostalim elementima marketing miksa. Druga veza, *kanali između zemalja*, prenosi proizvode do granice strane zemlje. Odluke koje na tom nivou donose obuhvataju vrste posrednika (agente, trgovačke kompanije) koje će koristiti, vrste transport (vazduh, voda) i finansijske aranžmane i aranžmane o riziku. Treća veza, *kanali unutar stranih zemalja*, prenosi proizvode od tačke ulaska do krajnjih kupaca i korisnika⁶.

4. Regionalne zone slobodne trgovine

Regionalna ekonomska integracija-trgovinski sporazumi između blokova zemalja-sve je intenzivnije proteklih godina. Takav razvoj podrazumeva veću verovatnoću da kompanije istovremeno ulaze u čitave regione. Pojedine zemlje su formirale zone slobodne trgovine ili ekonomske zajednice-grupe zemalja koje su povezane s ciljem ostvarivanja zajedničkih ciljeva u regulaciji međunarodne trgovine. Jedna takva zajednica je i Evropska unija (EU).

⁶ Kotler P., Keller K.L., (2006), Marketing menadžment, Data status, Beograd, str. 685.

EVROPSKA UNIJA je formirana 1957. godine, sa idejom da se uspostavi jedinstveno evropsko tržište, tako što će se smanjiti ograničenja u vezi sa slobodnim prometom proizvoda, usluga, kapitala i radne snage među zemljama članicama i razviti politike trgovine sa zemljama koje nisu članice Evropske Unije i danas predstavlja jedno od najvećih jedinstvenih svetskih tržišta. Evropska Unija koju je činilo 15 zemalja članica, proširena je 10. maja 2004. godine ulaskom Kipra, Češke, Estonije, Mađarske, Letonije, Litvanije, Malte, Poljske, Slovačke i Slovenije, a poslednje proširenje je bilo 01.01.2007. godinu, pri čemu su Bugarska i Rumunija pristupile EU. EU danas broji preko 454 miliona potrošača i zauzima 23 % svetskog izvoza. Ona ima zajedničku valutu, evro monetarni sistem.

Evropsko ujedinjenje nudi neverovatne mogućnosti za kompanije koje nisu evropske. Međutim, postoje i pretnje. Evropske kompanije će postajati sve veće i konkurentnije. Još veću pretnju možda predstavlja to što manje barijere unutar Evrope mogu da kreiraju veće prepreke za one koji se nalaze spolja. Pojedini analitičari predviđaju da će doći do stvaranja „evropske tvrđave“ koja će favorizovati kompanije iz zemalja EU, a autsajdere držati na odstajanju nametanjem čvrstih uvoznih kvota, lokalno definisanih zahteva i ostalih netarifnih i necarinskih barijera.

EU ima nekoliko institucija⁷. Političko vođstvo EU je Evropski savet koga čini jedan predstavnik po državi (predsednik ili premijer države članice), uz predsednika Evropskog saveta i predsednika Evropske komisije. Evropska komisija je izvršno telo i odgovorno je za zakonske inicijative i svakodnevno upravljanje Evropskom Unijom.

Kompanije koje planiraju da kreiraju „pan-evropske“ marketing kampanje namenjene ujedinjenoj Evropi, trebalo bi tome oprezno da pristupe. Iako je EU standardizovale svoje opšte trgovinske regulative i valutu, kreiranje ekonomske zajednice neće kreirati homogeno tržište. Kompanije koje marketing obavljaju u Evropi suočavaju se sa 14 različitih jezika, 2.000 godina istorijskih i kulturoloških razlika, kao i sa ogromnim brojem lokalnih pravila.

⁷ http://sr.wikipedia.org/sr.Европска_унија preuzeto 20.10.2011.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku⁸, najveći obim spoljnotrgovinske razmene otpada na zemlje Evropske Unije. Od ukupnog izvoza u 2010 godini od 9.795 mil USD, u zemlje članice EU izvezeno je 4.795 mil. USD, dok je od ukupnog uvoza od 16.735 mil USD, u Republiku Srbiju uvezeno 8.192 mil. USD.

Evropsko udruženje slobodne trgovine (EFTA)⁹ je osnovana 1960. godine Štokholmskom konvencijom. Zemlje osnivači su bile Austrija, Danska, Norveška, Portugal, Švedska, Švajcarska i Velika Britanija, a naknadno su im se priključili Island i Finska. S obzirom da su članice koje su pristupile Evropskoj uniji napustile EFTA, ona danas ima četiri članice - Island, Lihtenštajn, Norvešku i Švajcarsku.

EFTA je organizacija koja je uspostavljena sa ciljem da promoviše slobodnu trgovinu i ekonomske integracije u korist svoje četiri članice. Udruženja je odgovorno za upravljanje: EFTA konvencijom, koja predstavlja pravni osnov uspostavljanja organizacije i uspostavljanje slobodne trgovinske odnose između EFTA država; Evropskog ekonomskog sporazuma (EEA) koji omogućava trima od četiri EFTA države članice (Island, Lihtenštajn i Norveška) da učestvuju u unutrašnjem tržištu EU i EFTA Sporazumi o slobodnoj trgovini sa trećim zemljama.

Vlada Srbije je 17. decembra 2009. godine u Ženevi potpisala ugovor o slobodnoj trgovini sa zemljama članicama Evropskog udruženja slobodne trgovine (EFTA)¹⁰. Zbog specifične ratifikacione procedure 1. oktobra 2010. godine otpočela je primena Sporazuma između Srbije i Švajcarske i Lihtenštajna, od 1. juna 2011. godine Srbije i Kraljevine Norveške, a od 1. oktobra 2011. godine Srbije i Islanda.

Potpisivanje ugovora sa EFTA jeste još jedan korak ka boljem pozicioniranju Srbije u režimu slobodne trgovine. Ovaj sporazum omogućava izvoz srpskih proizvoda bez carine na tržište koje broji 13 miliona stanovnika i to je velika šansa ne samo za srpske proizvođače i izvoznike, već i šansa za privlačenje novih stranih investicija, s obzirom da investicije koje su stigle iz zemalja EFTA sporazuma iznose oko dve milijarde evra, a očekuje se još više investicija.

⁸ <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=93>, preuzeto 27.01.2012.god

⁹ <http://www.efta.int/about-efta/the-european-free-trade-association.aspx>, preuzeto 19.01.2012.

¹⁰ <http://www.siepa.gov.rs/site/sr/home/1/sporazumi/efta/preuzeto> 19.01.2012,

Srbija je pojedinačno zaključila sa svakom državom članicom EFTA (Švajcarska uključujući Lihtenštajn, Norveška i Island) posebne bilateralne sporazume o trgovini poljoprivrednim proizvodima, koji čine sastavni deo Sporazuma.

II DEO ULOGA DRŽAVE U KONKURENTNOSTI NACIJE

1. Pojam

Konkurentnost nacije je sposobnost njene privrede da se inovira i unapređuje. U svetu u kojem je globalna konkurencija sve veća, nacije dobijaju na sve većem značaju. Konkurentskom uspehu doprinose razlike u nacionalnim vrednostima, kulturi, privrednim strukturama, institucijama i istoriji. Nacije se razlikuju u pogledu strukture konkurentnosti, odnosno nijedna nacija ne može biti konkurentna u svim sektorima. Određene nacije uspevaju da budu konkurentne u određenim sektorima zato što je njihovo domaće okruženje najnaprednije, najdinamičnije i najizazovnije.

2. Teorije konkurentnosti

Klasični ekonomisti smatraju da se nacionalni prosperitet nasleđuje u vidu prirodnog bogatstva, radne snage, kamatne stope ili vrednosti nacionalne valute.

Prema **teoriji apsolutnih vrednosti Adama Smita** iz inostranstva treba uvoziti robu koja je jeftinija od domaće robe, pri tome najjeftinija u svetu, a izvoziti robu koja se proizvodi uz najniže troškove u svetu, i to tamo gde će se postići njena najviša cena¹¹.

David Rikardo razmatrajući teoriju apsolutnih vrednosti i njene nedostatke jer se spoljna trgovina oslanja samo na apsolutne prednosti razvio je **teoriju komparativnih prednosti**. On je pošao od činjenica da neka zemlja može da ne proizvodi nijedan proizvod jeftinije od drugih zemalja. Ako bi se uzela u obzir samo teorija Adama Smita ta zemlja ne bi učestvovala u spoljnotrgovinskoj razmeni.

¹¹ Unković M. (2010), Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum; Beograd, str. 195

Međutim, David Rikardo smatra da zemlja ne mora svaki proizvod da proizvodi apsolutno jeftinije, već su važni i uporedni odnosi dve ili više zemalja, gde jedna zemlja, koja apsolutno jeftinije proizvodi sve proizvode, za sebe treba da zadrži samo one proizvode u kojima ima veću produktivnost, pa u relativnim odnosima najviše dobija, a da drugim zemljama ustupi proizvode u kojima je manje produktivna. U tom slučaju u međunarodnoj specijalizaciji i razmeni veće koristi od međunarodne trgovine imaće sve zemlje koje u njoj učestvuju, pogotovu što je produktivnost u izvoznim sektorima veća od prosečne produktivnosti u svakoj zemlji¹².

Džon Stjuart Mil je prvi u svojoj **teoriji recipročne tražnje** ukazao na značaj tražnje u objašnjavanju spoljne trgovine. On je pošao od prepostavke da sve zemlje u razmeni dobijaju ako se međusobno specijalizuju. Suština Milove teorije svodi se na sledeće:

- Tražnja je ponuda nekog drugog u jednakoj vrednosti,
- Ponuda pokazuje iznos koji je neka zemlja spremna da ponudi za određenu cenu, odnosno količinu uvoza;
- Cene se formiraju u odnosu na ponudu i tražnju;
- Međunarodna ravnoteža se uspostavlja u tački u kojoj se seku domaća ponuda i strana tražnja, a ta tačka predstavlja Milov zakon recipročne tražnje;
- Elastičnost ponude meri se stepenom reakcije količine ponuđenih proizvoda na promene cene, visoke elastičnosti su poželjne, dok niske elastičnosti prouzrokuju nevolje;
- Manje razvijene zemlje imaju niske elastičnosti jer izvoze sirovine, a uvoze industrijske proizvode visokog stepena obrade, dok razvijene zemlje imaju visoke elastičnosti izvoza i uvoza.

Milov doprinos teorije spoljne trgovine ogleda se pre svega jer je u svoju teoriju uveo elemente potrošačke tražnje, ukusa, raspoloženja i subjektivnog

¹² Unković M. (2010), Međunarodna ekonomija, Unverzitet Singidunum; Beograd, str. 196

dejstva kupca, kao i što je objasnio kakvi su uticaji spoljne trgovine na nacionalno bogatstvo, cene i platni bilans¹³.

Hekšer, Olin i Samjuelson su svojim **modelom komparativnih prednosti** dokazali da se primenom teorija komparativnih prednosti, skuplji domaći proizvodi zamenjuju jeftinijim uvoznim i da se domaći proizvodi skuplje prodaju na svetskom nego na domaćem tržištu.

Olin je uočio razlike upoređivanjem pojedinih vrsta troškova u pojedinim zemljama u zavisnosti od toga kojim faktorima proizvodnje svaka od njih raspolaže. Određena zemlja ima komparativne prednosti u onoj robi čija proizvodnja koristi faktore kojima ta zemlja obiluje. On je takođe smatrao da su faktori rad i kapital između zemalja mobilni.

Samjuelson je dopunio Olinovu teoriju uvodeći razlike u ukusima i tražnji. U kasnijim radovima on ukazuje na značaj svetske ponude i tražnje kod svakog proizvoda, sa aspekta mogućnosti njegovog izvoza, odnosno uvoza i rentabilnosti njegove proizvodnje¹⁴.

Savremeni teoretičari uvodili su nove faktore od kojih zavise komparativne prednosti. Sa aspekta komparativnih prednosti osnovne karakteristike promena u savremenoj privredi su:

- Primena nove tehnike i tehnologije u proizvodnji,
- Promena uloge pojedinih faktora proizvodnje i odnosa među njima,
- Promena strukture proizvodnje i zaposlenosti, uključujući jačanje sektora usluga,
- Mobilnost ne samo proizvoda i usluga, nego i faktora proizvodnje između zemalja.

Prema Majklu Porteru četiri faktora konkurentnosti, koju on naziva rombom utiču na produktivnost rada, odnosno konkurentnu prednost, a to su:

- Faktori proizvodnje,

¹³ Unković M. (2010), Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum; Beograd, str. 198

¹⁴ Unković M. (2010), Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum; Beograd, str. 199

- Uslovi tražnje,
- Nivo razvijenosti povezanih i pratećih industrija
- Strategija, struktura i rivalitet firmi.

U novoj teoriji spoljne trgovine aktuelna je potpuna **globalizacija svetske privrede**. Komponente ekonomske globalizacije su: liberalizacija svetske trgovine, mobilnost radne snage i kapitala, raspoloživost novih tehnologija širom sveta a posebno informacionih tehnologija, formiranje regionalnih trgovinskih blokova i globalno delovanje multinacionalnih i transnacionalnih kompanija. Sve to zasniva se na raspoloživom osnovnom kapitalu, modernom sistemu obrazovanja, modernom upravljanju i rukovođenju (menadžmentu) i modernom marketingu kao savremenoj tehnologiji osvajanja tržišta. Najveće impulse razvoju tehnologije daju informatika, robotika, genetika, novi materijali i telekomunikacije. Potencijali novih ideja, tehnologija, znanja i tržišta mogu se najbolje koristiti uz saradnju različitih učesnika: proizvodnja, trgovina, obrazovanje, nauka, državna administracija¹⁵.

3. Uloga države¹⁶

Uloga države u konkurentnosti nacije izaziva velike polemike, od toga da ona predstavlja glavnu podršku industrije do toga da ona ne treba da se meša i da pusti delovanje „slobodnog tržišta“.

Odgovarajuća uloga države jeste da bude katalizator i podstrekač kompanijama da budu sve ambicioznije i da ostvaruju sve više nivoa konkurentske prednosti, čak i kada taj proces može da bude neprijatan i težak. Država ne može da stvara konkurentne sektore, to mogu samo kompanije. Državne politike uspevaju kada stvore okruženje u kojem kompanije mogu da steknu konkurentnu prednost, odnosno ne uspevaju kada državu direktno upliću u proces, izuzev u zemljama koje se nalaze u početnoj fazi razvoja. Njena uloga je u stvari indirektna, a ne direktna.

¹⁵ Unković M. (2010), Međunarodna ekonomija, Univerzitet Singidunum; Beograd, str. 202

¹⁶ Porter M. (2008), O konkurenciji, FEFA, Beograd, str.189

Japanska vlada ovu ulogu često razume bolje od ostalih uključujući i činjenicu da zemlja prolazi kroz faze u razvoju konkurentnosti i da uloga države mora da se menja u skladu sa napretkom koji ostvaruje privreda.

Obično je potrebno više od jedne decenije da bi neka industrija ostvarila konkurentsku prednost. Taj proces podrazumeva dugo usavršavanje veština, investiranje u proizvode i procese, stvaranje klastera i prodor na strana tržišta.

Međutim, decenije u politici predstavlja čitavu večnost. Vlade uglavnom favorizuju politike koje nude lako shvatljive kratkoročne koristi, kao što su subvencije, zaštita i organizovana spajanja, odnosno sve one politike koje usporavaju inovacije. Politike koje bi stvarno mogle da budu od koristi većinom traže od političara ili suviše vremena ili suviše strpljenja ili, podrazumevaju poteze koji kratkoročno mogu da zaboje.

Politike koje omogućavaju statične, kratkoročne troškovne prednosti, ali nesvesno ometaju inovacije i dinamizam, predstavljaju najčešću i najveću grešku koju država može da poćini u industriji. Ona veoma lako iz najboljih namera može da usvoji politike kao što su zajednički projekti koji u stvari vode izbegavanju istraživanja i razvoja, što se shvata kao „rasipništvo“ koje podriiva dinamizam i konkurenciju.

Sprovođenje strogih standarda u vezi sa proizvodima, bezbednošću i očuvanjem životne sredine

Strogi državni propisi mogu da podstaknu konkuretsku prednost time što će stimulisati i jaćati domaću traćnju. Strogi standardi u vezi sa karakteristikama i bezbednošću proizvoda vrše pritisak na kompanije da unapređuju kvalitet, usavršavaju tehnologiju i obezbeđuju karakteristike koje odgovaraju zahtevima potrošaća i društva. Kada predviđaju standarde koji će se primenjivati u celom svetu, strogi propisi omogućavaju nacionalnim kompanijama početnu prednost u razvoju proizvoda i usluga koji će imati vrednost i u drugim zemljama. Međutim, strogi standardi moraju da se kombinuju sa brzim, adekvatnim regulatornim procesom, koji ne apsorbuje resurse i ne prouzrokuje kašljenje.

Odbacivanje upravljane trgovine

Državna trgovinska politika trebalo bi da se zalaže za pristup slobodnom tržištu u svim stranim zemljama. Da bi bila efikasna, ona ne bi smela da bude pasivan instrument, odnosno da služi samo onim grupacijama koje imaju političku podršku ili da služi samo ugroženim delatnostima. Trgovinska politika bi morala da zahteva otvorena tržišta kad god neka zemlja uživa konkurentsku prednost i morala bi aktivno da se pozabavi novim grupacijama i početnim problemima.

Tamo gde nailazi na trgovinske barijere u drugoj zemlji, država bi trebalo da se koncentriše na sredstva za njeno uklanjanje, a ne na regulaciju spoljne trgovine. Kompenzatorne carine koje kažnjavaju kompanije zbog nepoštena trgovinske prakse bolje su od tržišnih kvota. Druga sve značajnija sredstva za otvaranje tržišta jesu restrikcije. One kompanijama iz zemalja u kojima postoje barijere za strance ne dozvoljavaju investicije u proizvodne pogone u zemlji domaćina i na taj način sprečavaju kompanijama iz zemalja koje nisu fer da koriste svoju prednost kako bi uspostavile novo tržište imuno na sankcije.

Međutim, bilo koje od napred navedenih mera mogu da imaju negativne posledice. Gotovo je nemoguće da se za nefer poslovne običaje nađe mera kojom će se izbeći nanošenje štete domaćim kupcima i smanjenje podsticaja za domaće kompanije da izvoze i uvode nove inovacije. Cilj ovih mera trebalo bi da bude prilagođavanje posle čega više neće ni biti potrebne.

III DEO RAZVOJ E-CARINE

Informatička revolucija utiče na smanjenje troškova dobijanja, obrade i prenosa informacija, kao i na ukupan način poslovanja. Informacione tehnologije ne svode se samo na kompjutere. Informacione tehnologije obuhvataju informacije koje firme stvaraju i koriste, kao i širok spektar konvergentnih i povezanih tehnologija, odnosno oprema za očitavanje podataka, komunikacione tehnologije i druga oprema i usluge¹⁷.

Pored kompanija i državna uprava u cilju efikasnijeg obavljanja svojih poslova oseća potrebu za uvođenjem informacionih tehnologija. Carinske administracije, kao deo državne uprave, a pre svega zbog prirode svog poslovanja

¹⁷ Porter M. (2008), O konkurenciji, FEFA, Beograd, str.79

i razmene informacija između različitih carinskih administracija, među prvima su krenule u preces razvoja e-carine.

1. Vizija i ciljevi Elektronske carine

Komisija i države članice EU se obavezuju, a u cilju uspostavljanja panevropskog servisa eUprave, da obezbede efikasne, efektivne i interoperabilne informacione i komunikacione sisteme javnih uprava, kako bi se razmena poruka i proces javnog informisanje širom Evrope obavljao na bezbedan način. Kao deo ove obaveze, isti su se obavezali da će obezbediti sigurnosne, integrisane, interoperabilne i pristupačne elektronske carinske sisteme kako bi se olakšala logistika u lancu snabdevanja i olakšale carinske formalnosti prilikom kretanja robe u/i van Evropske Zajednice, i da se smanji rizik sa gledišta bezbednosnih i sigurnosnih standarda građana, uspostavljanjem kompatibilnih IT carinskih sistema između država članica EU. EU elektronski carinski sistemi će u osnovi biti izgrađeni u skladu sa međunarodnim standardima u pogledu skupova podataka / modela i formata poruka, čime će se omogućiti buduće interakcije sa carinskim sistemima trećih zemalja.

Komisija i države članice EU imaju za cilj da obezbede strukturu i način na koji Komisija, carinske uprave i druge granične službe u EU mogu da razmenjuju elektronske podatke, kako bi se:

- Obezbedila efikasna kontrola sa jedne strane i olakšalo kretanje robe kroz efikasne procedure za izvoz i uvoz,
- Obezbedilo povećanje konkurentnosti evropske privrede kroz smanjenje administrativnih troškova i poboljšanje carinskih procedura;
- Olakšanje legitimne trgovine kroz koordiniran pristup svih kontrolnih službi, a koje se odnose na kontrolu robe prilikom uvoza i izvoza;
- Poboljšala bezbednosti i sigurnost građana u vezi sa opasnom i ilegalnom robom;
- Poboljšala zaštita finansijskih interesa Evropske zajednice (EZ) i njenih država članica;
- Doprinelo borbi protiv međunarodnog kriminala i terorizma pružajući brze i relevantne informacije u vezi sa međunarodnim lancem snabdevanja;
- Omogućila nesmetana razmena podataka između relevantnih kontrolnih organa po pitanju uvoza i izvoza na osnovu Carinskog zakona EU i

drugih relevantnih propisa.

Da bi se postigli ovi ciljevi, Komisija i države članice EU imaju za obavezu da obezbede:

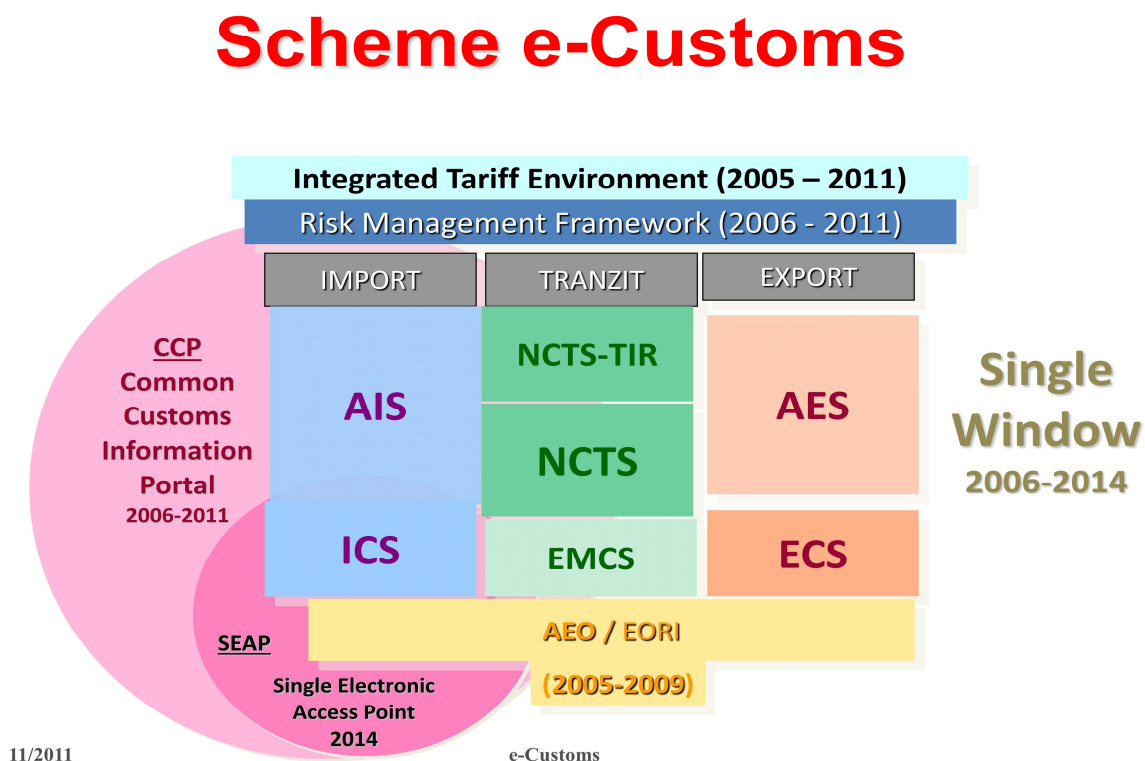
- Elektronsku razmenu podataka između carinskih ispostava za sve carinske postupke ili iz bilo kojih drugih razloga koje se odnose na kretanje robe preko granica EU;
- Da ekonomski operater može da podnese svoje deklaracije u elektronskom obliku iz svojih prostorija, bez obzira u kojoj državi članici EU roba ulazi u /ili istupa iz EU;
- Naplata ili povraćaj carinskog duga vrši se prema mesnoj nadležnosti u odnosu na glavno knjigovodstvo ili sedište uvoznika ili izvoznika
- Izbor robe za carinske kontrole na graničnim i unutrašnjim carinskim ispostavama je zasnovano na analizi rizika, automatski koristeći međunarodne, EU i nacionalne kriterijume analize rizika koji se elektronski razmenjuju između država članica;
- Privrednici će morati da se registruju samo u jednoj državi članici za carinske potrebe, čak i ako obavljaju carinski postupak u drugim državama članicama;
- Ekonomski operateri imaju pristup informacijama putem portala i jedinstvene elektronske pristupne tačke za uvoz i izvoz, bez obzira u kojoj se države članice carinski postupak počinje ili se završava;
- Svi postojeći (npr. TARIC, NCTS, itd) i budući kompjuterizovani carinski sistemi će biti zasnovani na integrisanoj arhitekturi;
- Kad god je potrebno, ovi kompjuterizovani carinski sistemi se povezuju sa postojećim i budućim sistemima pored carinskih (npr. sistem za praćenje i kontrola akciza (EMCS) za praćenje kretanja unutar Zajednice akcizne robe);
- Svim državnim organima i agencijama uključenim u postupak uvoza i izvoza je omogućeno da ako je to međunarodnim ugovorom predviđeno elektronski razmenjuju podatke, uključujući i sa trećim zemljama,. Carina će preuzeti vodeću ulogu u uspostavljanju jednog elektronskog prozora za ove organe i službe;
- Sve fizičke kontrole se sprovode u isto vreme i na istom mestu (one-stop-shop).

Da bi se postigli napred navedeni ciljevi potrebno je:

- uskladiti razmenu informacija koristeći međunarodno prihvaćene modele podataka i formate poruka;
- izvršiti reinženjering carinskih procesa i procesa povezanih sa carinskim u cilju povećanja efikasnosti i efektivnosti, pojednostavljivanje carinskih postupaka i smanjenje troškova za obavljanje carinskih formalnosti;
- obezbediti ekonomskim operaterima širok spektar elektronskih carinskih usluga koje omogućavaju operaterima da usklade interakcije sa carinskim organima bilo koje države članice.

2. Strateški pristup implementacije e-carine

Sledeća šema pokazuje vizuju e-carine.

Slika br. 3. Šema razvoja e-carine

Izvor: DG TAXUD (http://ec.europa.eu/taxation_customs/index_en.htm)

Na šemi je u obliku dijagrama prikazan razvoj e-carine. Posmatrajući šemu

moguće je videti da se razvoj e-carine odvija po fazama:

- Prva faza zasniva se na postojećem IT sistemu uz dalji razvoj pre svega Novog Kompjuterizovanog tranzitnog Sistema (NCTS), posebno u oblasti bezbednosti i sigurnosti, rad u oblasti upravljanja rizicima, kao i razvijanje osnove za elektronske carinske deklaracije, dodavanjem sistema za kontrolu uvoza, sistema za kontrolu izvoza koji se obavlja u dve faze, NCTS-TIR, sistema za registraciju i identifikaciju privrednih subjekata i Ovlašćenih ekonomskih operatera .
- Druga faza podrazumeva stvaranje carinskog informacionog portala i integrisane carinske tarife i pre svega je namenjena privrednim subjektima. Takođe u ovoj fazi planirano je i uspostavljanje jedinstvene baze podataka o izdatim ovlašćenjima od strane carinskih organa za celu teritoriju EU, funkcionalne specifikacije Jedinstvenog pristupnog šaltera, centralizovanog carinjenja i Jedinstvenog elektronskog prozora.
- U trećoj fazi, rad će biti fokusiran na daljoj automatizaciji carinskih sistema koji se zasnivaju na konceptima Modernizovanog carinskog zakona EU. Ovi projekti će dovesti do završetka potpuno automatizovanog sistema izvoza i uvoza (Automated Export System and Automated Import System AES/AIS), uključujući i centralizovano carinjenje.
- Četvrta faza podrazumeva uspostavljanje projekta „Jedan prozor“ (Single Window).

Države članice će implementirati napred navedene sisteme unutar vremenskog okvira koji će omogućiti testiranje i puštanje u rad svaki od navedenih sistema. Međutim, krajnji datum moguć je tek kada svi sistemi budu operativni u svim državama članicama.

3. Zakonske promene i pojednostavljivanje

Obavezno korišćenje informacione tehnologije u carinskom poslovanju zahteva izmene zakonodavstva u oblasti carina. Pored toga, carinsko zakonodavstvo i procedure zahtevaju dodatno pojednostavljenje i modernizaciju kako bi se u potpunosti prilagodile upotrebi informacionih tehnologija i elektronskih

dokumenata umesto pisanih deklaracija.

3.1. Uredba (EC) broj 648/2006¹⁸

Ovom Uredbom izvršene su izmene u postojećem Carinskom zakonu EU i pratećoj Uredbi kojima su propisane odredbe o kontroli prilikom uvoza i izvoza, kao i odredbe kojima se propisuje postupak sticanja statusa Ovlašćenog ekonomskog operatera. Međutim, dok se neke odredbe primenjuju odmah, kao što su sistem za kontrolu izvoza, odredbe koje se odnose na priznavanju statusa ovlašćenog ekonomskog operatera počele su da se primenjuju od 1. januara 2008, kako bi se omogućilo državama članicama da uspostave neophodne administrativne kapacitete. Elektronska deklaracije i automatizovani sistem za sprovođenje principa upravljanja rizikom, kao i elektronska razmena podataka između carinskih ispostava uvoza, unosa, izvoza i izlaska, uspostavljene su 1. jula 2009 godine. Ovo je omogućilo da se obezbedi vreme za ekonomske operatere i carinske administracije da ažuriraju svoje sisteme, posebno u pogledu dodatne sigurnosti i bezbednosti podataka koji su potrebni u elektronskim deklaracijama.

3.2. Modernizivani carinski zakon¹⁹

Modernizovani carinski zakon dodatno promoviše prelazak na okruženje bez papira za carinske administracije i poslovnu zajednicu i ima za cilj da:

- unapredi i prilagodi carinska pravila i običaje, postupke i procese u cilju postizanja jednostavnog i bezpapirnog okruženje za carinske administracije i poslovnu zajednicu, kao i da omogući centralizovano carinjenje;
- poveća efikasnost carinskih propisa da bi se obezbedili sigurnost i bezbednost, poštovanje carinskih propisa i smanjio rizik od prevare;
- olakša legalnu trgovinu i poboljša konkurentnost preduzeća u EU.

3.3. Odluka o elektronskoj carini²⁰

¹⁸ Uredba (EC) 648/2005, OJ No L 117 2005, str. 13.

¹⁹ Uredba (EZ) br 450/2008 Evropskog parlamenta i Saveta od 23. aprila 2008 kojom se donosi Modernizovani carinski zakon

²⁰ Odluka br 70/2008/EC Evropskog parlamenta i Saveta od 15. januara 2008 kojom se uspostavlja bez papirno okruženje za carinu i trgovinu, OJ 2008, No L 23,

Odluka o elektronskoj carini je stupila na snagu 15. februara 2008 godine, a glavni ciljevi odluke o elektronskoj carini su:

- da obaveže sve učesnike u carinskom postupku da uvede PanEvropske interoperabilne carinske sisteme u ugovorenom roku;
- da postavi ciljeve, strategiju i koordinaciju za uspostavljanje elektronskog carinskog sistema;
- da definiše komponente sistema na nivou EU i nacionalnom, kao i odgovornosti i zadatke;
- da uspostavi okvir kontrole i izveštavanja za implementaciju e-carine.

4. Operativno usaglašavanje

U mnogim oblastima zakonodavstvo, samo po sebi, nije dovoljno da bi se osuguralo adekvatno sprovođenje carinskog postupka u okviru Carinske Unije. Uz zakonske promene, potrebne su zajedničke smernice i način rada. U kontekstu elektronske carine, sledećim aktivnostima treba dati prioritet.

Upravljanje rizikom podrazumeva razmenu informacija o riziku prema zajedničkim kriterijumima i standardima. Ovo je od posebnog značaja za efikasnu analizu rizika. Komisija i države članice EU razvijaju takve kriterijume i standarde koje su u kontekstu sistema za upravljanje rizicima u carinskom poslovanju.

Status ovlašćenog ekonomskog operatera, registracija i identifikacija ekonomskih operatera i ostala ovlašćenja. Sa IT stanovišta bilo je neophodno razviti informacioni sistem ili baze podataka koje ne samo da olakšavaju komunikaciju i procedure između državnih organa država članica u postupku po odobrenim ovlašćenjima, već služi kao master-baze podataka za registraciju i identifikaciju privrednih subjekata i ovlašćenja koja su im odobrena i po potrebi, uzajamno priznavanje sa trećim zemljama. Implementacije sistema za Ovlašćenog ekonomskog operatera obezbeđuje osnovne funkcije za razmenu informacija o izdatim sertifikatima ovlašćenim ekonomskim operaterima. Cilj je da se isti interfejs koristi kako za registraciju ekonomskih operatera, ovlašćenih ekonomskih operatera i drugih ovlašćenja datih ekonomskim operaterima.

Centralizovano carinjenje. Sa IT stanovišta, najveći izazov je uspostaviti takav projekat koji će omogućiti da se roba deklarise za postupak carinjenja i da se deklaracija prihvati od strane carinskih organa u mestu gde je sedište ekonomskog operatera, uprkos činjenici da se roba fizički nalazi u nadležnosti druge carinarnice, najčešće carinarnice ulaska u EU. Ovo zahteva IT sisteme koji će omogućiti prenos svih potrebnih informacija između država članica, kao i obezbeđivanje istovetnih kriterijuma za obavljanje standardnih kontrola.

5. Razvoj komunikacionih i informacionih tehnologija carinskih sistema

Upotreba informacionih i komunikacionih tehnologija specijalno dizajniranih da podrže približavanje i usklađivanje carinskih poslovnih procesa u celoj Zajednici je korisno kako za carinske administracije tako i za ekonomske operatere. To će smanjiti rizike koji se odnose na bezbednosno kretanje robe do i od EU. Ove bezbedonosne mere su uvedene sa ciljem da se omogući pristup informacijama o robi pre njenog prispeća na spoljne granice EU, što omogućava aktiviranje analize rizika na mnogo efikasniji način i odabir pošiljaka za kontrolu. Ovakav način obavljanja carinskih formalnosti dovodi da se pre samog prispeća pošiljke na graničnim prelazima već ima informacija o potencijalno opasnoj robi, a sa druge strane smanjuje se nepotrebno zadržavanje na graničnim prelazima.

Pored toga, značajno će se smanjiti operativni troškovi poslovanja u EU, ubrzati kretanje robe preko granice Zajednice i omogućiti postepeno ukidanje papirnih formalnosti. Predviđena interoperabilnost informacionih sistema omogućiće lakši pristup bez papirnih carinskih postupaka širom EU. Informacije treba da postanu lakše i brže dostupne i za ekonomske operatere i za državne organe kojima su te informacije potrebne.

U zavisnosti od učesnika između kojih će se vršiti razmene elektronskih podataka, Komisija pravi jasnu razliku između interoperabilnosti i pristupačnosti različitih IT sistema koji se koriste od strane nacionalnih administracija.

Interoperabilnost je potrebna u okviru zajedničkog i nacionalnog domena u okviru kojih carinski sistemi država članica i Zajednica razmenjuju informacije, ne samo međusobno, već i sa IT sistemima drugih organa i agencija uključenih u

kretanju robe preko granica EU.

Da bi se omogućilo efektivno i efikasno upravljanje rizikom, carinske administracije država članica moraju biti u mogućnosti da razmenjuju elektronske podatke. Prva faza Automatizovanog sistema uvoza i Uvoznog kontrolnog sistema, obuhvata razmenu elektronskih ulaznih sažetih deklaracija, kao i informacije o riziku. Zato carinski sistemi i prakse treba da budu konvergentni, a automatizovani carinski sistemi država članica i Komisije moraju biti u potpunosti interoperabilni kako bi se obezbedio nesmetani tok podataka.

Države članice i Komisija će se oslanjati na svoje iskustvo pri implementaciji NCTS kako bi uspešno sprovele razvojne aktivnosti vezane za interoperabilnost ostalih carinskih sistema.

Pristupačnost se odnosi na spoljni domen koji se deli između nacionalnih uprava i njihovih ekonomskih operatera, kojima se odobrava elektronski pristup na carinske sisteme kako bi komunicirali i obavljali svoje poslovanje sa carinom u realnom vremenu. Ovo treba da se postigne na osnovu principa "inkluzivnog pristupa" (multi-platforma pristup).

Arhitektura sistema podrazumeva sledeće:

Nadležnost za sprovođenje projekata e-carine podrazumeva učešće svih uključenih strana, kao što je detaljno navedeno u Odluci o elektronskoj carini i obuhvata tri različita domene odgovornosti:

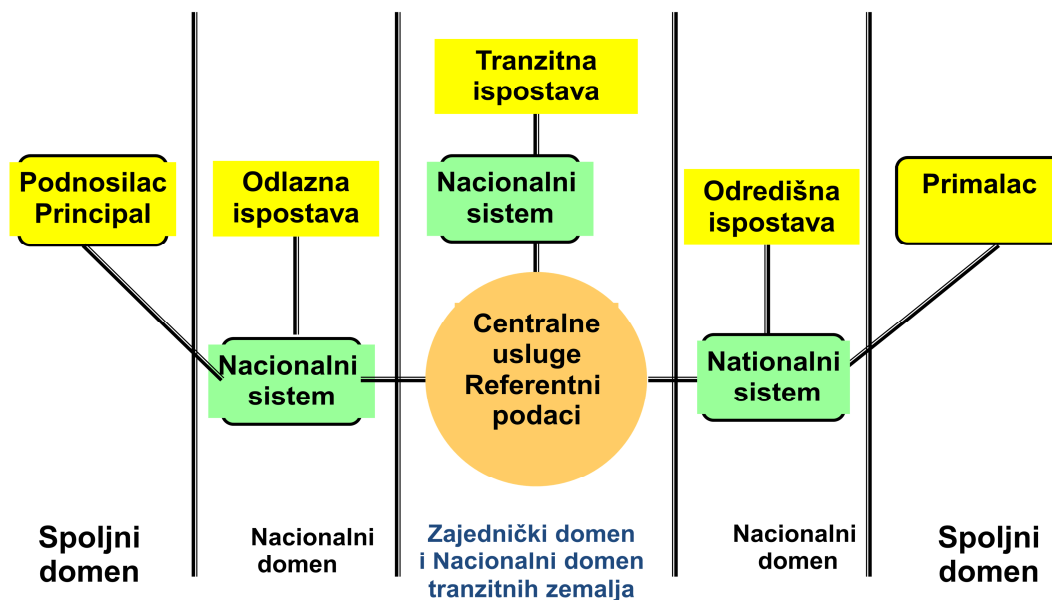
Zajednički Domen obuhvata odnos između samih nacionalnih carinskih administracija (NA), i između nacionalnih carinskih administracija i Komisije. Ovaj domen je pod zajedničkom odgovornošću nacionalnih carinskih administracija i Komisije.

Nacionalni Domen podrazumeva odnos između carinskih ispostava u okviru jedne zemlje i njihovog nacionalnog sistema. Ovaj domen je pod isključivom nadležnošću nacionalnih carinskih administracija.

Spoljni Domen podrazumeva odnos između nacionalne carinske administracije i njihovih ekonomskih operatera. Ovaj domen je pod isključivom nadležnošću nacionalnih carinskih administracija. U okviru spoljnog domen, ekonomski operateri ostvaruju interakciju sa svojom nacionalnim carinskim administracijama koje su istovremeno odgovorne za specifikaciju i postavljanje interfejsa za njih. Međutim, Komisija i nacionalne carinske administracije će napraviti posebno uputstvo sa ciljem da se omogući standardizacija postupaka i

podataka.

Arhitektura NCTS-a

Slika br. 4: Arhitektura sistema NCTS-a

Izvor: DG TAXUD (http://ec.europa.eu/taxation_customs/index_en.htm)

Integrirani carinski sistemi Zajednice. Koncepti interoperabilnosti i pristupačnosti primenjuju se i na elektronske sisteme carine. Da bi se obezbedio nesmetani tok podataka, postojeće carinske sisteme, kao što je NCTS i buduće sisteme kao što su AES, AIS, kao i sistem za kontrolu kretanja akciznih roba (EMCS), kao i njihove sisteme referentnih podataka, koja će obezbediti ekonomske operatere i informacije vezane za rizik, biće integrirani ili interoperabilni međusobno koliko god je to tehnički izvodljivo. Ova integracija ili interoperabilnost treba da bude garantovana od samog početka poslovanja svakog novog informacionog sistema koji se odnosi na e-carinu.

Novi elektronski sistemi će biti predmet temeljnog testiranja. Komisija je u svojoj metodologiji za IT projekte navele potrebu za proveru putem 'Factory Acceptance Tests' (FAT) u prostorijama davaoca softvera, a potom i testovi 'Site Acceptance Tests' (SAT) u operativnom okruženju. Za pan evropske sisteme, obavezno je testiranje usaglašenosti, a samo testiranje će vršiti Komisija i države članice EU kako bi se osiguralo da zemlje koji bi ušle u sistem ispunjavaju zahtevani nivo kvaliteta i time ne ugrožavaju funkcionisanje sistema. Svi testovi će biti pokrenuti u skladu sa prihvaćenim test scenarijom pod nadzorom Komisije.

Sledeći sistemi koje će se razvijati pod inicijativom e-carine sledi strukturu Odluke o elektronskoj carini.

5.1. Uvozni kontrolni sistem i automatizovani uvozni sistem

Uvozni kontrolni sistem (Import Control System ICS) podrazumeva obavezu uvoznika da u zakonski propisanom roku elektronski podnese podatke potrebne carinskim organima za analizu rizika, a u pogledu bezbedonosnih i sigurnosnih rizika. Automatizovani uvozni sistem (Automated Import System AIS) omogućava uvozniku da podnese carinske deklaracije za sprovođenje uvoznih postupaka i plaćanje uvoznih dažbina prema svom sedištu, pri čemu se roba nalazi na teritorije druge države članice, najčešće na granici EU.

Prva faza Automatizovanog uvoznog sistema (AIS) podrazumeva uvođenje uvoznog kontrolnog sistema (ICS), a posebno će uključiti razmenu elektronskih ulaznih sažetih deklaracija i informacije o riziku, na osnovu Uredbe (EC) broj

648/2005 Evropskog parlamenta i Saveta kojim je usvojen Modernizovani carinski zakon i Uredba Komisije (EZ) broj 1875/2006 kojom je usvojena Uredba za sprovođenje modernizovanog carinskog zakona. U drugoj fazi, će biti uključene, sve dodatne funkcije koje se odnose na spoljni domen u postupku uvoznog carinjenja. Ovo podrazumeva razmenu poruka između carinarnice uvoza i carinarnice unosa, što će omogućiti dalje sprovođenje koncepta centralizovanog carinjenja.

5.2. Novi Kompjuterizovani tranzitni sistema

Tehnički razvoj Zajedničkog tranzita i tranzita Zajednice završen je 31. decembra 2005 godine. Od 1. jula 2005, sva tranzitna kretanja kako u okviru zajedničkog tranzita, tako i u okviru tranzita zajednice moraju se sprovoditi u okviru NCTS i to elektronski. NCTS je pod stalnim nadzorom iz razloga omogućavanja nesmetanog funkcionisanja i sigurnosti sistema Zajednice. Ovo je od posebnog značaja u kontekstu elektronske carine jer se putem primene NCTS pokazuje sposobnost Zajednice da pruži operativne sisteme sa svim mogućnostima za olakšanje trgovine.

Glavni izazov u ovom trenutku je da se obezbedi dostupnost i kontinuitet poslovanja i da se obezbedi puni kredibilitet velikih IT projekata.

Sličan projekat za tranzitne postupke je u primeni TIR sistema (NCTS-TIR), koji je počeo kao pilot projekat 1. jula 2005 godine. Pomoću ovog sistema moguće je podnošenje podataka iz TIR karneta, koristeći NCTS, a obavezna je u EU od 1. januara 2009 godine. Njegov glavni cilj je da zameni povratak vaučer br-2. TIR-karneta u pisanom obliku, na taj način što u okviru NCTS razmenjuju poruke između carinarnica u EU. Time bi se smanjila obimna procedura za dokazivanje tranzitnog postupka i urgencije zbog kašnjenja okončanja tranzitnih operacija kada se koristi razmena papirnih vaučera.

NCTS Faza 4 će obezbediti korišćenje tranzitnih deklaracija sa svim elementima koji će osigurati standarde bezbednosti i sigurnosti, što je predviđeno u podzakonskim odredbama Reg. (EZ) broj 648/2005, odnosno da se umesto sistema razmene ranog upozoravanja u pisanom obliku koristi Informacioni sistem protiv prevara u tranzitu (Anti-fraud Transit Information System ATIS).

5.3. Sistem za kontrolu izvoza i automatizovani sistem izvoza

Izvozni kontrolni sistem (Export Control System ECS) podrazumeva obavezu izvoznika da u zakonski propisanom roku elektronski podnese podatke za analizu rizika potrebne carinskim organima na graničnim prelazima, a u pogledu bezbedonosnih i sigurnosnih rizika. Automatizovani izvozni sistem (Automated Export System AES) omogućava izvozniku da podnese carinske deklaracije za sprovođenje izvoznih postupaka prema svom sedištu, pri čemu se roba nalazi na teritorije druge države članice, najčešće na granici EU.

Prva faza automatizovanog sistema izvoza, projekat sistema kontrole izvoza (Export Control System ECS), počeo je 2003 godine što je podrazumevalo potvrdu i slanje kopije 3 izvozne carinske deklaracije od carinarnice izlaska do carinarnice izvoza kao potvrdu da je izvozno ocarinjena roba stvarno napustila carinsko područje. Puna primena u svih 27 država članica počela je u septembru 2007.godine.

Podaci zasnovani na bezbednosno sigurnosnim elementima, njihov format i protok informacija su uključeni u ECS u Fazi 2. Dalji razvoj u okviru Faze 2 će sadržavati sve neophodne elemente eksternog domena koji će obezbediti jednake uslove za sve ekonomske operatere u EU. Kako je napred navedeno, ECS projekat je podeljen u 2 faze i to:

Faza 1 - Početak i progresivno teritorijalno proširenje sistema na osnovu tekućih funkcionalnih specifikacija. Ova faza je počela u januaru 2007, a do septembra 2007 uključeno je svih 27 država članica.

Faza 2 - Usklađenost Uredbe za sprovođenje carinskog zakona sa odredbama Carinskog zakona u delu koji se odnosi na bezbedonosne i sigurnosne mere uključujući i podnošenje prethodne elektronske izlazne sažete deklaracije . Obe faze imaju za cilj sledeće:

- pored funkcionalnosti koje pokriva faze 1 (zajednički domen), elektronsku razmenu izvozne deklaracije između ekonomskog operatera i carinarnice izvoza,
- automatsku informaciju o proveru/potvrdi podataka o izvozu, podataka o prevoznom sredstvu i datumu kada je to prevozno sredstvo napustilo carinsko područje.

Naredni koraci, koje se odnose na proširenje ECS na AES, će uključiti dalji

razvoj sistema na osnovu odgovarajućih nadogradnji funkcionalnih specifikacija, kao što su:

- uključivanje podataka sadržanih u kontrolnoj kopiji T5 dokumenta
- elektronsku razmenu informacija i rezultata kontrole sa drugim organima i vladinim organizacijama u državama članicama
- pristup centralizovanog carinjenja.

5.4. Upravljanje rizikom u carini

Bezbedan elektronski sistem za distribuciju i razmenu informacija o rizicima carinskih kontrolnih tačaka Zajednice, elektronski formular informacije o riziku (RIF), uveden je u aprilu 2005 godine. Ovaj sistem omogućava brz, direktan i siguran način razmene informacija koje se odnose na carinske kontrole i, štaviše, Komisija je u mogućnosti da obaveštava ostale države članice o mogućim rizicima putem RIF-a. Elektronski RIF sistem treba posmatrati kao prvu fazu u izgradnji sistema za upravljanje rizicima u carini (Customs Risk Management System (CRMS)).

Za dalji razvoj CRMS potrebne su dodatne IT aktivnosti, uključujući zajedničke tehničke specifikacije za nacionalne sisteme analize rizika kako bi se osiguralo da kriterijumi zajedničkog rizika mogu biti preneti i odmah uključeni u nacionalni sisteme. Na ovaj način mogu da se obrađuju statističke informacije. To će zahtevati komunikaciju (tj. povezanost i interoperabilnost) između nacionalnih sistema rizika, preko zajedničkog domena.

Važno je napomenuti da, iako CRMS može da se zasebno razvija, njena uspešna primena će zavisiti od njenog interfejsa u ukupnim carinskim sistemima i treba da se integrišu sa drugim sistemima koje pretpostavlja paralelni razvoj u sistemima koje omogućuju identifikacije ekonomskih operatera, naknadne kontrole i standardizacija kontrola, sistem Ovlašćenih ekonomskih operatera.

5.5. Sistem registracije i identifikacije ekonomskih operatera (EORI)

U EU obaveza je svih učesnika u carinskom postupku, bez obzira da li im je sedište u EU ili ne da budu registrovani u carinskim sistemima. Ekonomski operater osnovan na teritoriji EU mora imati EORI broj, koji najčešće u svim

zemljama članicama EU predstavlja šifru zemlje prema ISO standardu i poreski identifikacioni broj, dok ekonomski operateri koji nemaju sedište u EU prilikom prvog ulaska na carinsko područje EU se registruju kod carinskih organa i dobijaju EORI broj. EORI broj će se posebno koristiti za njihovu identifikaciju prilikom podnošenja carinskih deklaracija. EORI sistem će koristiti osnovne informacije za identifikaciju i na taj način će se obezbediti identifikacija na osnovu jedinstvenog identifikatora. Ovo može da poboljša kontrolu dostavljenih podataka, kao i da se informacije razmenjuju između država članica, carinskih administracija i drugim referentnim sistemima kao što su AEO, upravljanja rizikom. EORI je, dakle, važan element inter-operabilnih carinskih sistema.

Interoperabilni carinski sistemi moraju omogućiti državama članicama da identifikuju ekonomske operatere, nezavisno od države članice u kojoj su podnete carinske deklaracije. To će obezbediti identifikaciju u EU za carinske svrhe, pa čak i šire u okviru jednog prozora (da dobiju informacije koje se odnose na licence za uvoz / izvoz, poljoprivredne ili sanitarni sertifikate, itd).

5.6. Carinski informacioni portal EU

Ekonomske operateri će moći da pristupe informacijama koje se odnose na uvoz / izvoz putem carinskog informacionog portala, napravljeno sa ciljem da se zadovolje potrebe i zahtevi ekonomskih operatera. Takav portal bi takođe sadržao sve korisne informacije o pravilima tranzita robe preko granica, koji sadrži osim carinskih propisa i propise iz oblasti zajedničke poljoprivredne politike, ekoloških propisa i drugih zakona, a takođe pružaju praktične informacije neophodne za robni transport i njihov carinski tretman. Ovaj pristup je u skladu sa planom razvoja e-Government.

Kao prvi korak, Komisija će morati da transformiše i ojača svoju trenutnu uslugu prenosa podataka, koji trenutno isporučuje preko "Europa" servera. Istovremeno, države članice će morati da poboljšaju svoje informacione portale kao deo nacionalnog projekta, uzimajući u obzir raspored širom Zajednice, koja treba da se razvija. Web sajtovi carinskih administracija zemalja članica i Komisije će biti usklađene i povezane ukoliko je to moguće.

5.7. Jedna elektronski pristupna tačka

Svrha koncepta jedne elektronske pristupne tačke (Single Electronic Access Points SEAP) je da se dozvoli ekonomskom operateru da uloži sve svoje deklaracije carini elektronski, putem jednog interfejsa po sopstvenom izboru koji povezuje svoj sistem sa svim carinskim sistemima država članica. Ovi podaci će zatim automatski biti dostupni bilo nadležnoj carinarnici odgovornoj prema mestu na kojem je roba, ili bilo kojoj drugoj nadležnoj carinarnici.

Postojanje različitih kako privatnih tako i javnih provajdera, "jedne pristupne tačke" može bolje služiti raznolikosti ekonomskih operatera i poštovanje principa supsidijarnosti, umesto da se postavi obaveza ekonomskom operateru da se održi nakon više interfejsa i / ili veze, koje su trenutno drugačiji za svaku carinsku administraciju ili agenciju širom Zajednice.

5.8. Integrirani tarifni sistem

Različite oblasti koje se odnose na carinsku tarifu, zahtevaju povezivanje različitih IT sistema. Različiti sistemi carinske tarife podrazumevaju Kombinovanu nomenklaturu, TARIC, Obavezujuća mišljenja o svrstavanju robe, carinske kvote i nadzor, registar hemijskih supstanci, obustave, sistem upravljanja uzorcima.

Međusobni odnosi između različitih sistema mogu se efikasno implementirati ako postoji konzistentnost podataka između sistema kodifikacije. Ovo nije uvek slučaj, kao na primer, u slučaju različitih geografskih oblasti i njihove grupe koje su kodirane na drugačiji način.

Jedan od ciljeva projekta integrisanog tarifnog sistema je da standardizuje korišćenje ovih podataka između povezanih sistema, da omogući širenje i jačanje veza između sistema.

Drugi cilj integrisanog tarifnog sistema je da stopi te interfejse različitih međusobno povezanih tarifnih sistema u jedan tarifni interfejs prema državama članicama, bez suvišnih podataka, a u jedinstvenom formatu .

5.9. Jedan prozor

Efikasno funkcionisanje carinske unije i jedinstvenog tržišta zahteva intenzivnu saradnju između carinskih i graničnih agencija, i sa poslovnom zajednicom u svim državama članicama EU. Iako je ovaj cilj takođe propisan u Međunarodnoj konvenciji o harmonizaciji graničnim kontrolama različite granične agencije i dalje deluje samostalno, kako na nivou EU tako i na nacionalnom nivou, što je izazvalo nepotrebno opterećenje poslovne zajednice. Osim toga, bezbednosni problemi sada zahtevaju zajedničku razmenu informacija koje se odnose na kretanje robe preko spoljnih granica Zajednice i u okviru carinskog područja EU.

Jedan prozor će omogućiti ekonomskim operaterima da podnesu standardizovane informacije koje se zahtevaju na osnovu zakonskih propisa kako carinskih tako i ostalih prilikom prekograničnog kretanja robe samo na jednom mestu, informacije će potom biti razmenjivane između svih organa i agencija uključenih u kretanju robe. Ovo je u skladu sa modelom e-Government.

Modernizovani carinski zakon i Odluka o elektronskoj carini će obezbediti zakonski osnov carinskim organima da sarađuju sa drugim organima i agencijama koje su uključene u kretanju robe preko granica Zajednice.

EU carinski informacioni portali i Jedna elektronski pristupna tačka bi mogli da obezbede prvi korak za izgradnju jednog prozora, koji se očekuje da bude osnovan od strane zemalja članica i Zajednice posle 2012 godine. Ipak, implementacija jedinstvenog prozora predstavlja daleko veći organizacioni izazov u odnosu na tehničku implementaciju, jer će zahtevati ogroman napor i koordinaciju između brojnih organa i agencija širom svih država članica i Komisije za zajedničke i nacionalnih domena.

6. Upravljanje uvođenjem elektronske carine

Usluge Komisije, uz pomoć Grupe za carinsku politiku, koja će delovati kao upravljačka grupa za sprovođenje elektronske carine, treba da obezbede sprovođenje Odluke o elektronskoj carini, a posebno da:

- definiše strategije, resurse i faze razvoja;
- obezbedi koherentnost svih aktivnosti vezanih za elektronske carine, sa ciljem da se resurse koriste na najbolji i najefikasniji način, uključujući korišćenje sredstava već izdvojenih na nacionalnom nivou i nivou Zajednice;

- koordinira pravne i operativne aspekte, kao i obuku i IT razvoj i obezbede pružanje informacija carinskim organima i ekonomskim operaterima;
- nadzor nad aktivnostima implementacije svih zainteresovanih strana;
- obezbedi poštovanje dogovorenih rokova.

Na osnovu Odluke o elektronskoj carini, koja sadrži jasne i obavezujuće prekretnice za učesnike u carinskom postupku, države članice treba da uspostave svoju strategiju implementacije koja utvrđuje uslove za implementaciju elektronske carine.

Pored Modernizovanog carinskog zakona, koji je usvojen od strane Evropskog parlamenta i Saveta, zakonske promene će u velikoj meri biti uvedene kroz izmene Uredbe za sprovođenje carinskog zakona.

Primena i uvođenje elektronske carine od strane država članica i poslovne zajednice zahtevaju pažljivo dizajniran okvir za držanje obuke. Stručno usavršavanje je strategija koja će prevesti e-vladu u praksu i na taj način omogućiti ekonomskim operaterima i vladama da iskoristi sve prednosti elektronske carine. Štaviše, ona je u potpunosti u skladu sa obrazovnim aspektima Lisabonskog programa Zajednice.

Pojednostavljenje carinskih procedura i procesa, kao što i predviđaju interoperabilni carinski sistemi, dostupan ekonomskim operaterima širom Zajednice, su glavni ciljevi elektronske carinske inicijative. Ova inicijativa se zasniva na i u skladu je sa Saopštenjem Komisije o e-vladi i Rezoluciji Saveta za bez papirno okruženje za carinu i privredu. Zemlje članice su se obavezale na usvajanje elektronske carinske inicijative usvajanjem odluke o elektronskoj carini koja, zajedno sa Regulativom (EC) No 648/2005 i Modernizovani Carinski zakon, pruža čvrst pravni okvir za ovu inicijativu.

Objašnjenje prednosti koje omogućava elektronska carina je od vitalnog značaja za prihvatanje i eventualno preuzimanje predloženih mera. Bez pouzdanih informacija i pravne sigurnosti poslovnog okruženja i nedvosmislene poruke, ekonomski operateri i softverski provajderi nisu se mogli pripremiti za promene i administracija ne bi mogla da preuzme svoju odgovornost kao suvlasnika elektronske carinske inicijative. Pravovremeno obaveštavanje može biti instrument za obezbeđivanje pune implementacije elektronske carine i može da doprinese poboljšanju konkurentnosti poslovne zajednice kroz smanjenje transakcionih troškova nastalih u odnosima sa administracijama. Ono što je na

kraju krajeva bitno je poverenje, koje se jedino može steći profesionalnim pristupom.

IV DEO TRANZIT ROBE

1. Pojam i vrste tranzita robe

Tranzit²¹ podrazumeva prevoz robe preko teritorije jedne ili više zemalja, koje nisu ni prodavac ni kupac, a nalaze se na putu od mesta otpreme do mesta krajnjeg odredišta robe. Zemlje kroz koje roba prolazi nemaju nikakve obaveze iz kupoprodajnih ugovora. Preko njihovih teritorija roba se samo prevozi, pa one naplaćuju određene takse i tranzitne dozvole, te naknade za usluge trgovine, prevoza, špedicije, manipulacije i čuvanja robe.

Tranzitni poslovi su značajni za nacionalnu privredu zemlje tranzita, izvoznike, uvoznike, pa su carine na ove poslove ukinute 1923. godine.

Tranzitni poslovi se dele na:

- **Direktne** – roba samo prelazi preko nacionalnih teritorija,
- **Lomljene** – roba se u toku tranzita istovari i privremeno skladišti, dorađuje, oplemenjuje, prepakuje, preetiketira, pa tek posle nastavlja put.

Tranzitni poslovi su za zemlje koje su pogodno saobraćajno locirane, posebno ako preko njih prolaze značajni saobraćajni koridori, naftovodi i gasovodi, važni izvori deviznih prihoda, pa se u svim zemljama stimulišu različitim merama ekonomske, carinske i poreske politike. Od ovih poslova država naplaćuje tranzitne takse, a koristi imaju trgovinske, špeditorske i uslužne firme.

Da bi se tranzitni poslovi razvijali, sve zemlje zainteresovane za transport i tranzit robe zaključuju bilateralne i multilateralne međudržavne sporazume.

²¹ Unković.M., Stanković B.,(2009), Spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje, Univerzitet Singidunum Beograd, str. 312

Carinski postupak tranzita je jedan od “kamena temeljaca” u postupku evropskih integracija i jedan od najznačajnijih interesa evropskog poslovanja²². Tranzit omogućava slobodno kretanje robe i omogućava obavljanje carinskih formalnosti mnogo efikasnije. To je moguće iz razloga što se za robu u postupku tranzita privremeno suspenduju carinske dažbine i takse, kojoj inače podleže roba kada se uvozi u Evropsku uniju i države članice EFTA. Za zemlje Centralne i Istočne Evrope pristupanje zajedničkom tranzitu igra značajnu ulogu u postupku pridruživanja Evropskoj Uniji.

Zajednički tranzit je kretanje robe između zemalja članica EU i zemalja članica EFTA. Kretanje robe se odvija na osnovu Konvencije o zajedničkom tranzitu od 20.maja 1987. godine na osnovu T1 i T2 dokumenta, a što zavisi od statusa robe, odnosno da li podleže naplati carinskih dažbina ili ne.

Tranzit Zajednice zasniva se na Carinskom zakonu Evropske Unije. Tranzit Zajednice predstavlja kretanje robe u okviru 27 zemalja članica Evropske Unije, 8 specijalnih teritorija (Kanalska ostrva, Kanarska ostrva, Sveta gora (Atos), Olandska ostrva, Francuska Gvajana, Martinik, Gvadelup i Reinion) i dve države sa kojima je EU sklopila poseban ugovor (San Marino i Andora).

U osnovi i zajednički tranzit i tranzit Zajednice, odvija se na osnovu T dokumenta kao spoljni i unutrašnji tranzit.

Postupak spoljnog tranzita je kretanje robe koja nije iz EU, kao i robe iz EU u postupku izvoza između dva mesta unutar carinskog područja EU na osnovu T1 dokumenta.

Primer: Japanski televizori se brodom transportuju u Hamburg. Postupak carinjenja, odnosno naplata dažbina se vrši u Kelnu gde uvoznik ima sedište. Pošto roba nije iz EU, ona se u postupku spoljnog tranzita po T1 dokumentu transportuje od Hamburga do Kelna.

Postupak unutrašnjeg tranzita je kretanje robe iz EU od jednog do drugog mesta unutar carinskog područja EU bez promene njenog carinskog statusa pri prolazu kroz teritoriju treće države, na osnovu T2 dokumenta.

22

http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/transit/common_community/index_en.htm, preuzeto 12.03.2011.god.

Primer: Roba iz EU, firme u Kelnu se drumskim prevoznim sredstvima transportuje za firmu u Rimu, pri čemu roba prelazi preko teritorije Švajcarske. Švajcarska je potpisnica EFTA sporazuma, znači nije članica EU, pa se roba u postupku tranzita transportuje po T2 dokumentu, odnosno u postupku unutrašnjeg tranzita.

Pored ove dve vrste tranzita u EU moguće je izvršiti tranzit robe i na neki od sledećih načina:

- Na osnovu **TIR karneta**, propisanog Carinskom konvencijom o međunarodnom drumskom prevozu robe iz 1965. god. (TIR Konvencija). Da bi se dobio TIR karnet, zemlja o čijem je prevozniku reč mora da bude učlanjena u Međunarodnu transportnu uniju (IRU) i da položi adekvatni depozit u konvertibilnoj valuti (50.000 USD, a u EU 60.000 eura po jednom transport na revolving osnovi) kao garancija da neocarinjenu robu neće istovariti na teritoriji zemlje kroz koju tranzitira²³,
- Na osnovu **ATA karneta**, propisanog Konvencijom o privremenom uvozu robe, u okviru privremenog uvoza robe.

2. Zakonodavstvo EU u oblasti tranzita

Propisi vezani za postupak tranzita imaju svrhu da obezbede da roba može u nepromenjenom stanju i brzo da se prevozi između dva mesta unutar carinskog područja uz carinski nadzor. Pri tom treba praviti razliku između nacionalnih propisa o tranzitu, koja se neposredno primenjuju na carinskom području EU i propisa koji počivaju na međunarodnim sporazumima.

Zakonodavstvo u oblasti tranzita ima važno mesto među carinskim postupcima iako oni nemaju primaran ekonomski značaj. Preovlađujuće je razmišljanje da se kod prekograničnog prometa robe carinske formalnosti obave na spoljnoj granici, na ulaznoj/izlaznoj carinarnici. Međutim pokazalo se kao ekonomski interes, da se roba doprema odnosno otprema u blizini poslovnog sedišta preduzeća.

Prva regulativa u obliku Uredbe EEZ stupila je na snagu 1. januara 1970.godine. Za razvoj ove Uredbe postojali su različiti motivi kao što su:

²³ Unković M., (2010), Međunarodna trgovina, Univerzitet Singidunum Beograd, str 112

- Robni promet između država članica EU se u međuvremenu toliko razvio da je došlo do velikih zastoja na graničnim prelazima. To je dovelo do velikog opterećenja carinskih službenika i ostalih učesnika u carinskom postupku. Usled velikih kašnjenja nastali su veliki troškovi za privredu. Zato je, iz ekonomskih razloga, bila potrebna harmonizacija nacionalnih postupaka tranzita.
- Nastankom carinske unije i ukidanjem unutrašnjih granica više se nisu mogli primenjivati isti postupci tranzita u EU, kao prema trećim zemljama.

Od 1. januara 1994. godine na jedinstvenom carinskom području EU važi jedinstven Carinski zakon (Custom Code)²⁴, donet Uredbom EU 2913/92. Takođe je kao podzakonski propis kojim je između ostalog bliže objašnjen tranzitni postupak Uredbom EU 2454/93 doneta Uredba za sprovođenje Carinskog zakona (Implementing Provision).

Dalje unapređenje u evropskom zakonodavstvu ogleda se u tome što je Uredbom EU 450/2008, usvojen Modernizovani carinski zakon (Modernised Custom Code) čija potpuna primena bi trebalo da počne od 1. jula 2013. godine

Osnovni postulati Modernizovanog carinskog zakona ogledaju se pre svega:

- (1) Olakšavanje zakonitog prometa i borba protiv prevara, iziskuju jednostavne, brze i standardne carinske postupke i procese. Stoga se preporučuje da se u skladu sa Obaveštenjem Komisije o stvaranju jednostavnog carinskog i trgovinskog okruženja bez upotrebe papira, pojednostave carinski propisi, omogući upotreba savremenih sredstava i tehnologije, kao i da se i nadalje promoviše jednobrazna primena carinskih propisa i savremenih pristupa carinskoj kontroli, čime se pruža pomoć u obezbeđenju osnova za efikasne i pojednostavljene carinske postupke. Carinske postupke bi trebalo spajati ili ujednačavati, a jedan broj svesti na one koji su ekonomski opravdani, kao bi se povećala konkurentnost u poslovanju.
- (2) Dovršavanje unutrašnjeg tržišta, smanjenje prepreka u odnosu na međunarodnu trgovinu, kao i investiranje i pojačana potreba za

²⁴ http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/general/community_code/index_en.htm

uspostavljanjem sigurnosti i bezbednosti na spoljnim granicama Zajednice, promenili su ulogu carinskih organa, i dali im vodeću ulogu u lancu nabavke, njenom praćenju i upravljanju međunarodnim prometom, čime su postali katalizator za konkurentnost zemalja i kompanija. Carinski propisi bi, prema tome, trebalo da odražavaju novu ekonomsku realnost i novu ulogu i misiju carinskih organa.

- (3) U interesu olakšanog poslovanja, uz istovremeno sprovođenje odgovarajućih mera kontrole robe koja se unosi ili iznosi iz carinskog područja Zajednice, poželjno je da se informacije koje pružaju privredni subjekti prenose elektronskim putem i bez ponavljanja, vodeći računa o odgovarajućim propisima o zaštiti podataka, između carinskih organa i između drugih službi zaduženih za ovu vrstu kontrole, kao što je policija, pogranična straža, organi iz oblasti veterine i zaštite životne sredine, kao i da se kontrole koje vrše različiti organi ujednače, kao i da ti organi sprovode kontrolu istovremeno i na istom mestu.
- (4) Svaka razmena podataka, pratećih dokumenata, odluka i obaveštenja, koja se obavlja između carinskih organa, kao i privrednih subjekata i carinskih organa, na koju obavezuju carinski propisi i čuvanje takvih podataka na koje obavezuju carinski propisi, sprovodi se primenom tehnologije elektronske razmene podataka.

3. Konvencija o zajedničkom tranzitu

Konvencija o zajedničkom tranzitu²⁵ sastoji se od osnovnog teksta, 4 dodatka i 4 priloga i predstavlja podršku Sporazuma o slobodnoj trgovini između Evropske Zajednice i svake države članice EFTA. Ista je neposredno povezana sa Konvencijom o pojednostavljenju formalnosti u trgovini robom, kojom je ustanovljen dokument za tranzitiranje preko teritorija država ugovornih strana za sve vidove transporta.

Konvencijom su utvrđene mere za sprovođenje tranzitnog postupka koji se koristi za transport robe između 27 zemalja članica EU i zemalja članica EFTA

²⁵

http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/transit/common_community/index_en.htm, preuzeto 24.4.2011.

(Island, Norveška, Švajcarska i Lihtenštajn, koji je u carinskoj uniji sa Švajcarskom), kao i između zemalja članica EFTA, bez obzira na vrstu i poreklo robe.

Opštim odredbama Konvencije definisani su postupci, odnosno postupak zajedničkog tranzita između zemalja članica EU i između zemalja članica EFTA u zavisnosti od porekla robe.

Konvencija je u saglasnosti sa drugim međunarodnim konvencijama iz oblasti tranzita (primer: TIR Konvencija iz 1975, Međunarodna konvencija za privremeni uvoz - Istambulska konvencija iz 1990. godine).

U slučajevima prevoza robe preko područja treće zemlje (kao što je slučaj Republika Srbija) zajednički tranzitni postupak se prekida, što predstavlja dodatne troškove i negativno utiče na brz protok robe, a automatski dovodi do poskupljenja transporta robe (primer: transport robe od Grčke do Slovenije). Takođe je neophodno prilaganje novog tranzitnog dokumenta i odgovarajućeg instrumenta za obezbeđenje carinskog duga, što dodatno utiče na povećanje troškova prevoza robe i zadržavanje transportnih sredstava.

Sastavni deo Konvencije o zajedničkom tranzitu predstavljaju odredbe koje se odnose na administrativnu pomoć između nadležnih carinskih organa (administracija) država ugovornih strana Konvencije. Na taj način se obezbeđuje pravilna primena odredaba Konvencije, odnosno funkcionisanje mehanizma za nadoknadu carinskog duga koji bi mogao nastati u postupku tranzita. Ova administrativna pomoć podrazumeva i razmenu informacija sa ciljem preduzimanja preventivnih mera radi sprečavanja carinskih prevara.

Za pravilnu primenu odredaba Konvencije (saglasno članovima 14 i 15) formirana je Zajednička komisija koju čine direktori carinskih administracija svih država koje koriste zajednički tranzitni postupak. Sastanak Zajedničke komisije se održava jednom godišnje u Briselu ili u jednoj od EFTA država naizmenično, na kojem se utvrđuju administrativna pravila i prate njihova implementacija. U zavisnosti od potreba, Komisija predlaže amandmane i druge preporuke za pravilnu primenu Konvencije. Komisija ima mandat da predlaže i prelazne mere u

slučaju pristupa nove ugovorne strane, kao i mandat za pristupanje treće zemlje Konvenciji.

Član 15a. Konvencije je od posebnog značaja za pristupanje treće zemlje Konvenciji. U skladu sa ovim članom svaka treće zemlja može da postane ugovorna strana Konvencije, ukoliko dobije odobrenje depozitara Konvencije, a na osnovu odluke Zajedničke komisije. Molba za pristupanje se dostavlja u slučajevima kada određena država kandidat ispuni sve zakonske i informatičko-komunikacione uslove, kao i kada bude pozitivno ocenjena od strane posebnog komiteta formiranog od strane Zajedničke komisije.

Uz molbu za pristupanje, treća zemlja podnosi i instrument za pristupanje (ratifikacija od strane vlade).

U završnim odredbama Konvencije posebno se naglašava neophodnost da svaka ugovorna strana Konvencije preduzme mere za efikasnu i jednoobraznu primenu odredbi Konvencije.

Dodaci koji su sastavni delovi Konvencije su: Anex 1.- Opis tranzitnog postupka, Anex 2. – Status robe, Anex 3 - Tranzitne deklaracije i drugi vidovi dokumenata, Anex 4.- Definisan postupak naplate potraživanja.

Uprava carina Republike Srbije je preko Ministarstva finansija početkom 2009. godine poslala pismo o namerama depozitaru Konvencije o zajedničkom tranzitu, a u maju iste godine dobila status neformalnog posmatrača Konvencija, što predstavlja sam početak u procesu pristupanja.

V DEO NCTS (Novi kompjuterizovani tranzitni postupak)

1. Pojam NCTS-a

Sa razvojem svetske trgovine sve više robe se kretalo od mesta proizvodnje do mesta krajnje potrošnje, prelezeći preko teritorija drugih država, u postupku tranzita. Vrednost te robe dostiže ogromne razmere, a samim tim raste i mogućnost od prevara i zloupotreba. Tranzitni sistem zajednice i zajednički

tranzit koji postoje od 1960 godine počinju da pokazuju svoje slabosti, i to pre svega:

- Tranzitni sistem zasnovan na dokumentima postaje podložan prevarama,
- Ne postojanje dovoljnih kapaciteta da bi se delovalo u specifičnim situacijama, što dovodi do povećanja rizika od prevara, a samim tim dovodi do nedostatka pouzdanosti sistema,
- Carinske administracije nisu više u mogućnosti da ispune propise koji su na snazi, kao što je na primer obaveza razmene informacija i saradnja sa drugim carinskim administracijama.

Imajući napred navedeno u vidu, kao i izveštaj Revizije u oblasti tranzita, postalo je jasno da je bilo potrebno reformisati postojeći tranzitni sistem u potpunosti. Evropski Parlament je 1994 .godine formirao privremeno telo sa ciljem da uvedu promene i to kako u zakonodavnoj oblasti, tako i u praktičnoj primeni tranzita, zasnovano na **potpunoj kompjuterizaciji tranzitnog sistema, uvođenjem sistema NCTS.**

NCTS je skraćenica za Novi kompjuterizovani tranzitni sistem. NCTS je sistem rasprostranjen u Evropi koji se zasnova na elektronskoj deklaraciji, razmeni poruka i obradi podataka, predviđen da obezbedi bolje upravljanje i kontrolu zajedničkog tranzita i tranzita unutar Zajednice. Njegova upotreba je danas takođe i uslov za članstvo u Evropskoj Uniji za sve države koje nameravaju da pristupe EU. Nacionalne carinske uprave svake zemlje treba da razviju sopstvenu NCTS strukturu, u skladu sa arhitekturom definisanom u centru EU, koja će biti povezana sa svim drugim zemljama preko centralnog domena u Briselu.

Glavni ciljevi NCTS su:

- Da poveća efikasnost i efektivnost tranzitnih procedura,
- Da poboljša kako prevenciju tako i otkrivanje prevara,
- Da ubrza tranzitne procedure, a u isto vreme omogućiti povećanje sigurnosti obavljanja tranzita.

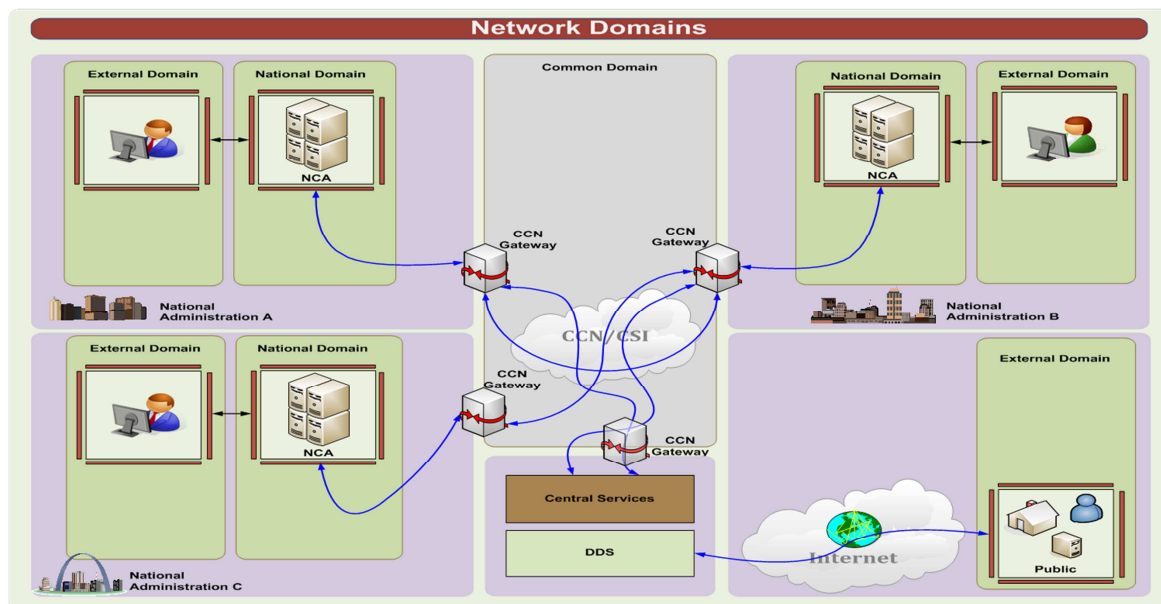
Kao opšte pravilo je da se NCTS koristi kako za spoljni tranzit, tako i za unutrašnji zajednički tranzit i tranzit zajednice, po T1 i T2 postupku, za razliku od

današnjeg sistema koji se zasniva na korišćenju "Jedinstvenog administrativnog dokumenta (Single Administrative Document) SAD".

Najvažniji pojmovi NCTS su:

- Tranzitna deklaracija, koja se podnosi u papirnom ili elektronskom obliku
- Referentni broj pošiljke (Movement referent number MRN), je jedinstveni broj pošiljke, dodeljen iz centralizovanog registra u Briselu u cilju identifikacije pošiljke
- Tranzitni prateći document (Transit accompanying document, TAD), koji se štampa iz informacionog sistema carinske administracije, ili ovlašćenog pošiljaoca i koji prati pošiljku.
- CCN (Zajednička komunikaciona mreža) predstavlja zatvorenu obezbeđenu mrežu sastavljena od međusobno povezane specijalizovane opreme (CCN mrežni čvorovi) koja koristi međunarodni server Mreže dodate vrednosti (VAN), obezbeđujući povezanost u zajedničkom domenu
- CSI (Zajednički sistemski interfejs) je zaštićeni programski interfejs dostupan svakom klijentu za povezivanje na CCN mrežni čvor i pružanje CCN usluga programerima.

Razmena poruka u zajedničkom domenu koristi komunikacione usluge koje pruža CCN/CSI infrastruktura. CCN infrastruktura se sastoji od skupa međusobno povezanih CCN mrežnih čvorova. NCA (Nacionalna carinska aplikacija) koja ne podržava direktno CSI protokol može koristiti usluge CCN povezivanjem na zamensku komponentu koja pristupa CCN mrežnom čvoru putem CSI protokola. Nacionalna aplikacija deluje sa CCN/CSI putem CCN/CSI API (Programski interfejs aplikacija) poziva. Obavezno je proveriti rezultate bilo kog API poziva (proveravanjem API kodova povratka i razloga) da bi se obezbedilo dosledno sprovođenje API poziva i preduzele korektivne mere u slučaju problema.

Slika br. 5: Pregled mreže

Kao što je na slici prikazano CCN, zajednička komunikacona mreža se sastoji od tri domena:

- **Zajednički domen** je domen pokriven Konvencijom o zajedničkom tranzitu. Drugim rečima sve što ima veze sa komunikacijom između ugovornih stranaka nacionalnih carinskih administracija i centralne uprave u Briselu, a u vezi je sa tranzitom,
- **Spoljni domen** je domen koji omogućava komunikaciju između privrednih subjekata i nacionalne carinske administracije,
- **Nacionalni domen** je domen koji omogućava komunikaciju unutar nacionalnih carinskih administracija

Da bi NTCS funkcionisao, treba da se omogući veza sa centralnim i nacionalnim sistemima.

Centralni sistemi predstavljaju CS/RD (Referentni podaci centralnih usluga) koji obuhvataju spisak carinskih ispostava u tranzitu, spisak zemalja ISO, tipovi deklaracije, oznaka rezultata kontrole, CS/MIS (Informacioni sistem upravljanja centralnim uslugama) centralna aplikacija koja prikuplja, obrađuje i distribuira tehničku i poslovnu statistiku, kao i informacije o dostupnosti NCA, centralni EORI – Sistem registracije i identifikacije privrednih subjekata (EOS -

Sistem privrednih subjekata), OLAF – Evropski biro za borbu protiv prevare (ATIS – Informacioni sistem protiv prevare u tranzitu).

Nacionalni sistemi obuhvataju najčešće sistem upravljanja obezbeđenjem (GMS), sistem procene rizika (RMS), nacionalni EORI, nacionalni sistem ovlašćenja, TARIFF- integrisana tarifa.

2. Sistem razmene poruka u NCTS

Prijavljivanje robe za tranzitni postupak putem NCTS se vrši korišćenjem EDIFACT (Elektronska razmena podataka u administraciji, trgovini i transportu) formata. Electronic data interchange (EDI)²⁶ je aplikacija poznata pod imenom elektronska razmena podataka (EDI) koja poseduje dosta dobro definisane i normalizovane bezbedonosne servise. Prilikom njenog korišćenja u komercijalnim transakcijama prvenstveno se zahteva servis autentifikacije.

ITU (Telecommunication Standardization Sector) je izradio dva standarda: F.435 i X.435, koji omogućavaju EDI u sistemima za razmenu podataka tipa X.400. Preporuka F.435 definiše servise za razmenu poruka EDI, a X.435 definiše sisteme za razmenu poruka EDI, tj. način rada servisa opisanih u F.435.

F.435 i X.435 uvode dodatne bezbedonosne elemente u odnosu na one već prisutne u X.400, radi garancije autentičnosti i neporecivosti kako poruka tako i notifikacija.

Radi zaštite razmene podataka i podjedinica podataka uvedena je zaštita unutar same EDI strukture korišćenjem izvesnih indikatora. Da bi se regulisale operacije ovog tipa pojavili su se različiti standardi, a naročito EDIFACT.

Prijavljivanje robe za tranzitni postupak putem NCTS se vrši korišćenjem EDIFACT (Elektronska razmena podataka u administraciji, trgovini i transportu) standarda.

Neke od osnovnih poruka u NCTS-u su:

²⁶ Unković M, Milosavljević M., Stanišić N., (2010), Savremeno berzansko i elektronsko poslovanje, Univerzitet Singidunum, Beograd, str303

1. Poruka "Očekivano prispeće pošiljke" (anticipated arrival record AAR-IE 01), koju šalje carinarnica otpreme carinarnici odredišta kao najavu prispeća pošiljke
2. Poruka "Očekivani tranzit pošiljke" (anticipated transit record ATR-IE50), koju šalje otpremna carinarnica carinarnici tranzita, kao najavu očekivanog prelaza spoljne granice EU i države potpisnice Konvencije o zajedničkom tranzitu.
3. Poruka "Potvrda prelaska granice" (Notification of crossing frontier-IE118), koju šalje carinarnica tranzita carinarnici otpreme kao potvrdu prelaska granice
4. Poruka "Obaveštenje o dolasku" (Arrival advice-IE06), koju šalje carinarnica odredišta otpremnoj carinarnici da je pošiljka prispela
5. Poruka "Rezultati kontrole" (the Control results-IE18) koju šalje carinarnica odredišta carinarnici otpreme nakon kontrole pošiljke

Funkcionalna struktura poruke (FMS) u razmeni podataka je definisana centralno od strane EU, Struktura i sadržaj nalaze se unutar FTTS (Funkcionalna specifikacija tranzitnog sistema) dokumentacije. Sve ugovorne strane treba da se usklade sa datom strukturom posebno za razmenu informacija u zajedničkom domenu.

Razmena podataka sastoji se od grupa podataka i pojedinačnih podataka. Svaka poruka sastoji se od određenog broja grupa podataka u posebnoj hijerarhiji. Svaka grupa podataka sastoji se od nekog broja pojedinačnih podataka u posebnom poretku.

Svaki pojedinačni podatak identifikuje se pomoću jedinstvenog naziva i ima pridružen tip (numerički, alfanumerički, decimalni). U nekim slučajevima pojedinačni podatak može imati samo zasebne vrednosti tako da se informacija pridružuje spisku oznaka.

Detaljna struktura sastoji se od:

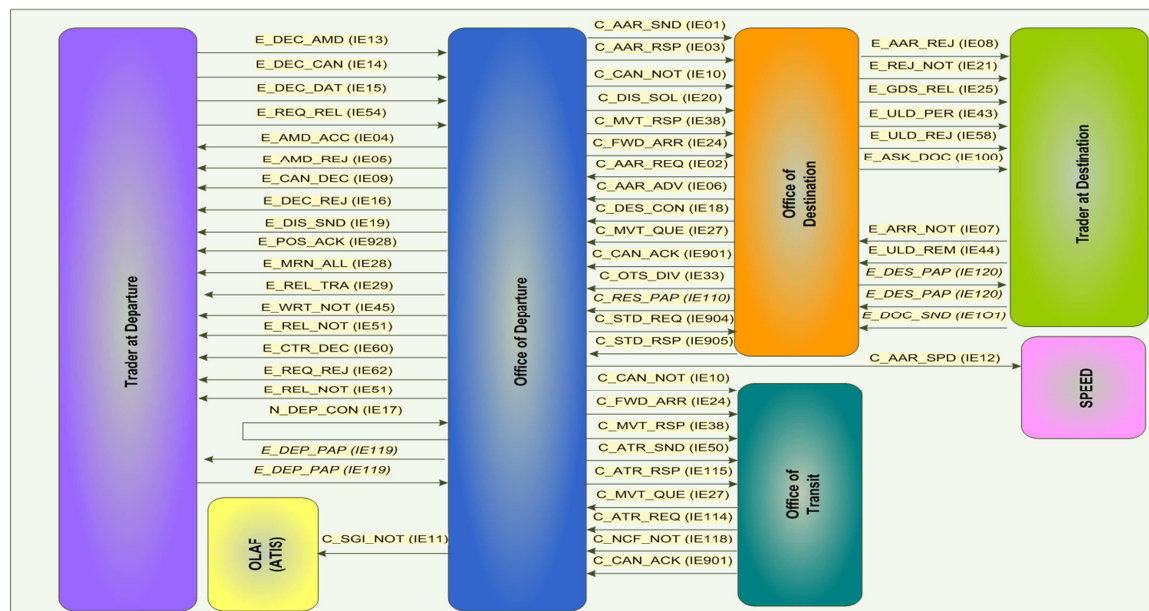
- Odlike grupa podataka koje pripadaju FMS su niz, broj ponavljanja, statusa koji pokazuje da li je grupa podataka: obavezna (R za Zahtevano -

Required), uslovna (D za Zavisno - Dependent) ili opcionalna (O za Opcionalna - Optional)

- Odlike jedinice podatka koje pripadaju FMS su niz, tip, dužina, spisak oznaka (Referentni podaci), status koji pokazuje da li je grupa podataka: Obavezna (R za Zahtevano - Required), uslovna (D za Zavisno - Dependent) ili opcionalna (O za Opcionalna - Optional)
- Uvlačenja reda grupe podataka da bi se ukazalo da ta grupa podataka može sadržati ne samo jedinice podatka već i druge grupe podataka
- Propisi i uslovi

IE15	(CC015B)	DECLARATION DATA	(E_DEC_DAT)
MESSAGE	1X	R	
---HEADER	1X	R	
---(PRINCIPAL) TRADER	1X	R	
---(CONSIGNOR) TRADER	1X	O	R010
---(CONSIGNEE) TRADER	1X	D	C001 R011
---(AUTHORISED CONSIGNEE) TRADER	1X	O	R015
---(DEPARTURE) CUSTOMS OFFICE	1X	R	
---(TRANSIT) CUSTOMS OFFICE	9X	D	C030 R902
---(DESTINATION) CUSTOMS OFFICE	1X	R	
---CONTROL RESULT	1X	O	R160
---REPRESENTATIVE	1X	O	
---SEALS INFO	1X	O	R165
-----SEALS ID	99X	R	
---GUARANTEE	9X	R	
-----GUARANTEE REFERENCE	99X	D	C085
-----VALIDITY LIMITATION EC	1X	O	
-----VALIDITY LIMITATION NON EC	99X	O	
---GOODS ITEM	999X	R	
-----PREVIOUS ADMINISTRATIVE REFERENCES	9X	D	C035
-----PRODUCED DOCUMENTS/CERTIFICATES	99X	D	C567 C903
-----SPECIAL MENTIONS	99X	O	R027
------(CONSIGNOR) TRADER	1X	O	R010
------(CONSIGNEE) TRADER	1X	D	C002 R011
-----CONTAINERS	99X	D	C055
-----PACKAGES	99X	R	
-----SGI CODES	9X	O	R155
------(CONSIGNOR-SECURITY) TRADER	1X	D	C186 C187
------(CONSIGNEE-SECURITY) TRADER	1X	D	C186 C188
---ITINERARY	99X	D	C186 C587
---(CARRIER) TRADER	1X	D	C186 R181
---(CONSIGNOR-SECURITY) TRADER	1X	D	C186 C187
---(CONSIGNEE-SECURITY) TRADER	1X	D	C186 C188

Slika br. 6: Primer strukture poruka

Slika br. 7: Osnovna šema razmene poruka u NCTS

3. Postupak u carinarnici otpreme

Carinarnica otpreme je mesto gde otpočinje tranzitni postupak. U najvećem broju slučajeva to je spoljna granica EU. Tranzitni postupak otpočinje podnošenjem tranzitnog dokumenta i robe carini. Tranzitni dokument može da se podnese u pismenom obliku, u kom slučaju carinski službenik unosi podatke u sistem, ili u elektronskoj formi putem NCTS-a, slanjem poruke (IE015).

Bez obzira na koji način je podnet tranzitni dokument, on mora da sadrži sve neophodne podatke, u protivnom sistem ukazuje na nepravilnosti koje je neophodno ispraviti pre konačnog prihvatanja tranzitnog dokumenta. U NCTS-u, sistem automatski vrši verifikaciju podataka i šalje odluku o ispravi i to prihvatanje (IE028) ili odbijanje (IE016) sa podacima o neregularnostima glavnom obavezniku.

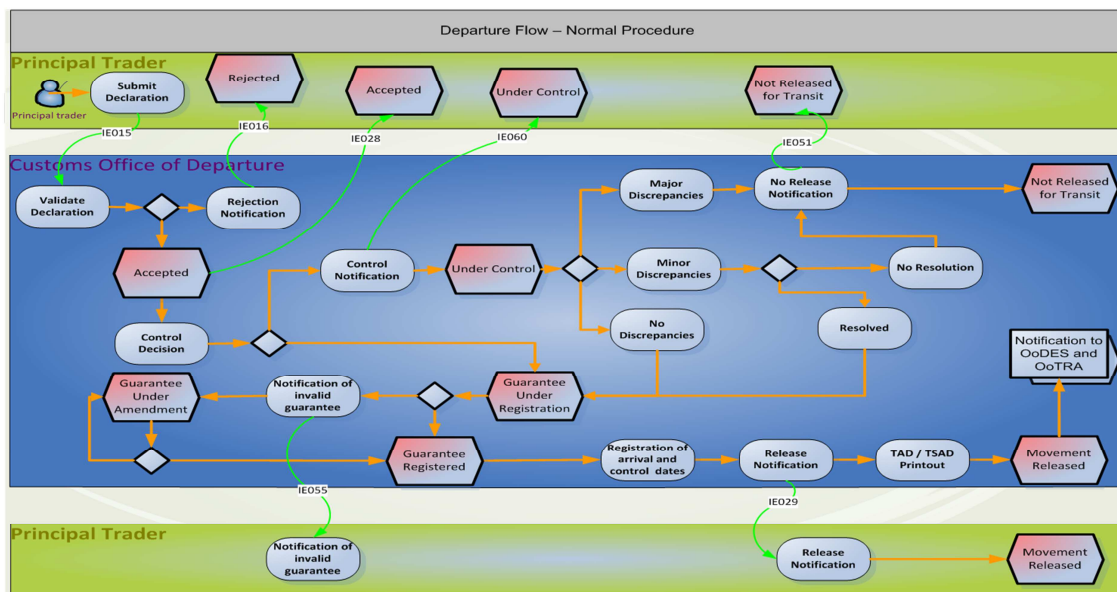
Kada se konačno prihvati tranzitni dokument sistem određuje jedinstveni MRN broj pošiljke i on važi u svim zemljama potpisnicima Konvencije.

Nakon prihvatanja tranzitnog dokumenta carina vrši proveru obezbedjenja -garancije, kao i procenjen iznos dažbina za konkretnu pošiljku i

odlučuje se da li će vršiti kontrolu ili ne. Kontrola koja se sprovodi može biti dokumentarna kontrola ili fizički pregled robe. Kontrola se vrši u carinarnici otpreme, a u slučaju pojednostavljenja u prostorijama ovlašćenog primaoca ili pošiljaoca. U Evropskoj Uniji standard je da se samo 2% pošiljaka kontroliše.

Nakon izvršene kontrole, ukoliko je pošiljka ispravna, iz sistema se štampa „tranzitni prateći dokument TAD“, koji u gornjem desnom uglu ima bar kod koji predstavlja MRN broj i roba se pušta u tranzitni postupak. Istovremeno sa štampanjem TAD otpremna carinarnica šalje poruku odredišnoj carinarnici „Očekivano prispeće pošiljke“, a po potrebi i tranzitnoj carinarnici. Ova poruka sadrži podatke iz tranzitnog dokumenta i omogućava odredišnoj carinarnici da na osnovu analize rizika odluči o mogućoj kontroli kada pošiljka stigne.

Roba i prateći tranzitni dokument se predaju vozaču sa obavezom da ih u nepromenjenom stanju i u roku propisanom od strane carine preda odredišnoj carinarnici, radi okončanja postupka tranzita.

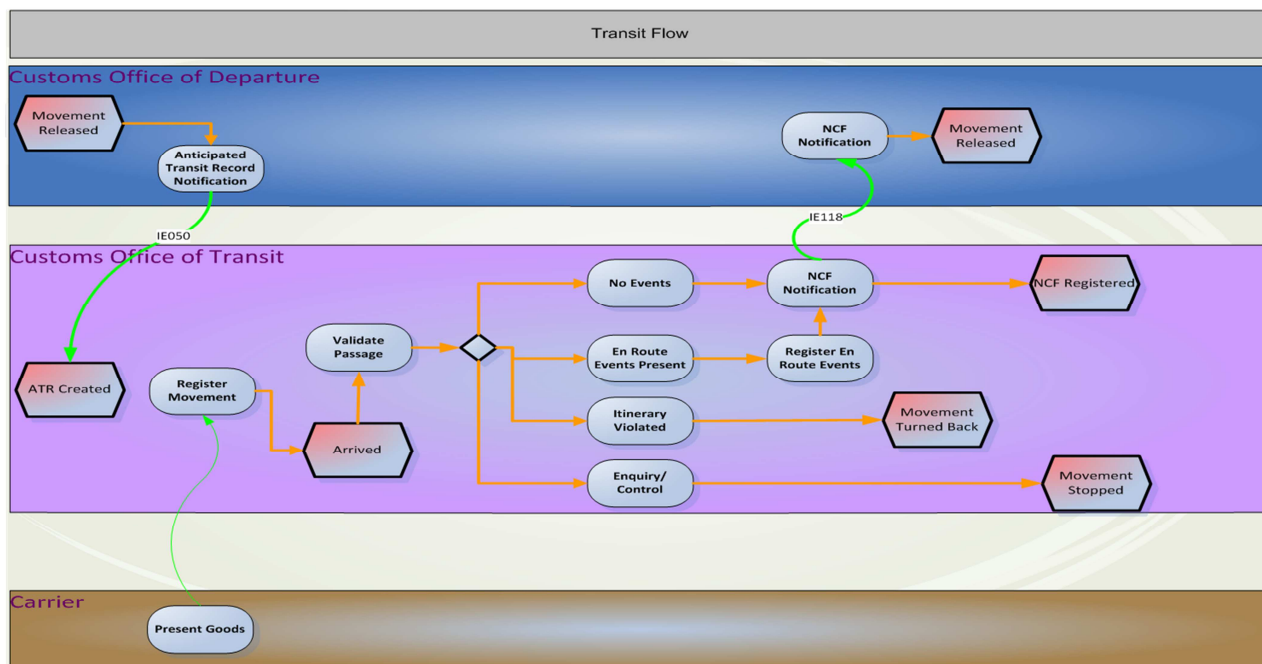
Slika br. 8: Dijagram razmena poruka – Otpremna carinarnica

4. Postupak u carinarnici tranzita

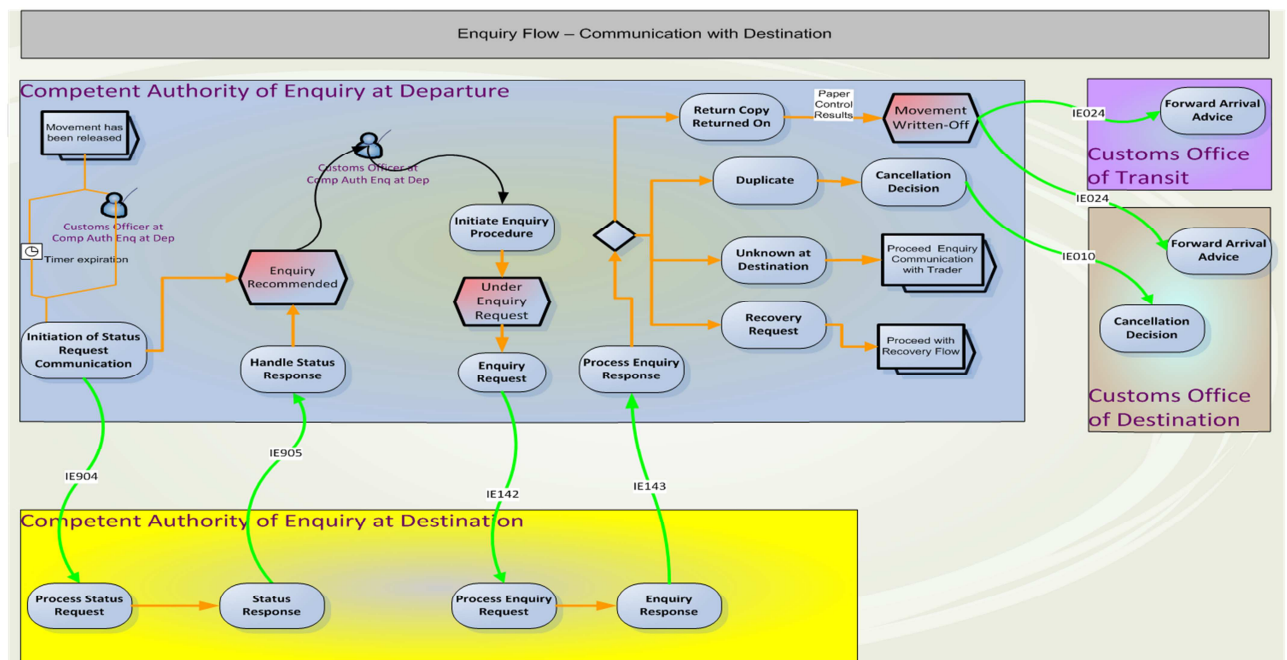
Tranzitna carinarnica je ona koja se nalazi na granici EU i država članica Konvencije o zajedničkom tranzitu.

Prilikom prolaska pošiljke preko tranzitne carinarnice, obaveza je podnošenja tranzitnog dokumenta carini, koja u sistemu već ima poruku „Očekivani tranzit pošiljke“. Unošenjem MRN broja u sistem automatski se šalje poruka otpremnoj carinarnici „Potvrda prelaska granice“.

Moguće je u toku puta da dođe do promene rute i promene tranzitne carinarnice drugačije od one koja je navedene u tranzitnom dokumentu. U tom slučaju nova tranzitna carinarnica šalje poruku otpremnoj carinarnici, sa zahtevom da joj se pošalje poruka „Očekivani tranzit pošiljke“, da bi dobila neophodne informacije. Nakon kontrole pošiljke nova tranzitna carinarnica šalje poruku „Potvrda prelaska granice“.

Slika br. 9: Dijagram razmene poruka u tranzitnoj carinarnici

Slika br. 11: Dijagram razmene poruka prilikom urgencija

6. Prednosti NCTS-a za privredu

NCTS omogućava efikasan servis modernoj privredi. Unapređenje kvaliteta usluga omogućava ubrzanje tranzitnih postupka, na taj način što se smanjuje vreme koje je potrebno za obavljanje carinskih formalnosti jer se tranzitna dokumenta unapred elektronski podnose i komunikacija se vodi putem elektronske razmene standardizovanih poruka.

Smanjeni su i visoki troškovi nastali u vezi sistema zasnovanog na papirnoj dokumentaciji deklarisanja robe.

S druge strane mnogo su jasnije carinske procedure i privredni subjekti su na vreme upoznati sa svim fazama u tranzitnom postupku. Takođe, samo okončanje tranzitnog postupka je mnogo brže jer više nema razmene papirnih dokumenat kao potvrde da je tranzitni postupak okončan. Samim tim brže se

oslobađaju i finansijska sredstva koja su položena kao garancija za naplatu mogućeg carinskog duga.

Pored ovih opštih prednosti za trgovinu, NCTS nudi posebne pogodnosti za kompanije koje su ovlašćene za pojednostavljene postupke u tranzitu.

Uz NCTS moguće je ostvariti u potpunosti koncept JIT (just in time).

7. Prednosti NCTS-a za carinu

Tranzitni postupak zasnovan na papirnim deklaracijam počeo je da pokazuje određene slabosti, kako za privredne subjekte tako i za carinske administracije. Posebno iz razloga što su prilikom obavljanja tranzitnih operacija uključene više nacionalnih carinskih administracija.

Uvođenje sistema razmene poruka u okviru NCTS doprineo je pre svega do unifikacije carinskih postupanja, kao i unapređenje komunikacije i saradnje između različitih nacionalnih carinskih administracija koje su uključene u tranzitni postupak. Ne postoji više ponavljanje aktivnosti koje sprovode carinski organi, što omogućava smanjenje vremena i mogućnosti duplikacije informacija. Usklađivanje poslovnih kriterijuma omogućavaju usklađenost procedura i tumačenja kako pravila o tranzitu treba da se sprovode. Takođe se usklađuju kriterijumi rada, koje će ukloniti mnoštvo pod-postupaka i različita tumačenja toga kako treba implementirati propise. Podaci se unosi samo jednom što pored uštede u vremenu smanjuje i rizike od moguće greške prilikom ponovnog unosa podataka.

Činjenica da carinski organi nadziru sam sistem omogućava bezbednost samog sistema i pruža mnogo pouzdanije podatke i bolje nadziranje kretanja pošiljki. Dostupnost sistema koji carina vodi direktno, nudi veću sigurnost i brže upravljanje tranzitnim postupcima, obezbeđuje pouzdanije podatke i bolje nadgledanje kretanja robe i transportnih sredstava.

Pored napred navedenog, a uzimajući u obzir i činjenicu da je Republika Srbija po svom geografskom položaju tranzitna zemlja kroz koju prolazi Koridor

X, od izuzetnog značaja uvođenje sistema NCTS-a kao jedan od načina da se sprovede carinski postupak tranzita. Osim toga uvođenje NCTS predstavlja jedan od uslova za pristupanje EU, a za Upravu carina RS predstavlja vid modernizacije i osnov za sve ostale sisteme i projekte e-carine.

VI DEO POJEDNOSTAVLJENJA TRANZITNOG POSTUPKA

Pod standardnom tranzitnom procedurom podrazumeva se takav tranzitni postupak kod koga lice samo povremeno koristi tranzitne postupke ili ne vodi evidenciju o tranzitnim postupcima. Standardna tranzitna procedura podrazumeva:

- Obavezu dopremanja robe otpremnoj carinarnici
- Obavezu dopremanja robe i pratećih dokumenata tranzitnoj carinarnici ili odredišnoj carinarnici
- Obavezu polaganja pojedinačnog obezbeđenja za pun iznos carinskih dažbina
- Obavezu plombiranja prevoznog sredstva
- Određivanje itinerera, odnosno obavezne rute kretanja prevoznog sredstva
- Određivanje roka predaje robe odredišnoj carinarnici u zavisnosti od dužine puta i prevoznog sredstva.

Zakonodavstvom u oblasti carina propisane su vrste, uslovi, način davanja odobrenja i samo sprovođenje pojednostavljenih tranzitnih postupaka.

1. Vrste pojednostavljenja u tranzitnom postupku

Cilj pojednostavljenja u tranzitu je da se pronađe balans između carinske kontrole i olakšavanje trgovine. U principu pojednostavljenja u tranzitu se mogu podeliti u dve kategorije: poslovno orjentisana pojednostavljenja i pojednostavljenja prema vidovima saobraćaja. U osnovi prva kategorija pojednostavljenja podrazumeva da se deo poslova koje inače sprovedu carinski organi prepusti licima kojim je dato odobrenje za pojednostavljene postupke. Druga kategorija pojednostavljenja u osnovi podrazumeva korišćenje

međunarodno priznatih tovarnih listova umesto carinskih dokumenata. Vrste pojednostavljenih postupaka su:

- Upotreba generalnog obezbeđenja ili oslobađanje od polaganja obezbeđenja
- Posebni spiskovi pošiljaka
- Upotreba posebnih plombi
- Izuzimanje od propisanog puta
- Ovlašćeni pošiljalac
- Ovlašćeni primalac
- Pojednostavljenja prema vidovima saobraćaja
 - Za železnicu i velike kontejnere
 - U vazdušnom saobraćaju
 - U pomorskom saobraćaju
 - Za transport cevovodima

2. Uslovi za davanje odobrenja za pojednostavljenja u tranzitnom postupku i provera finansijskog stanja i boniteta nosioca odobrenja

Odobrenje za korišćenje pojednostavljenih tranzitnih postupaka odobravaju carinski organi nakon provere da li kompanije koje zahtevaju pojednostavljene postupke ispunjavaju zakonom propisane uslove. Opšti uslovi za sve vidove pojednostavljenja su pre svega:

- Da kompanija ima registrovano sedište u državi ugovornice Konvencije o zajedničkom tranzitu
- Da redovno koristi tranzitne postupke
- Da kompanije nije činila teže carinske i poreske prekršaje ili da ih nije često činila
- Da vodi svoje knjigovodstvene i ostale evidencije na taj način da je carinski organi mogu lako nadzirati i sprovoditi svoje kontrole

Pored ovih opštih uslova, a imajući u vidu ulogu koju nosioci odobrenja imaju prilikom sprovođenja pojednostavljenih tranzitnih postupaka, veoma je bitno finansijsko stanje i bonitet privrednog društva nosioca odobrenja.

Zakonom²⁷ je propisana obaveza vođenja poslovnih knjiga, sastavljanje, prikazivanje, dostavljanje, obelodanjivanje i obrada godišnjih finansijskih izveštaja, uslovi i način revizije finansijskih izveštaja i interna revizija.

Država i njeni organi koriste računovodstvene informacije u cilju utvrđivanja mera ekonomske politike, donošenja odgovarajućih odluka o podsticanju određenih delatnosti i privrednih grana i nadziranju sprovođenja mera ekonomske politike²⁸.

Potpuni set finansijskih izveštaja čine²⁹:

1. Izveštaj o finansijskom položaju na dan na koji se završava obračunski period,
2. Izveštaj o ostvarenim rezultatima u obračunskom periodu,
3. Izveštaj o promenama na kapitalu tokom obračunskog perioda,
4. Izveštaj o tokovima gotovine tokom obračunskog perioda
5. Napomene, koje sadrže sažeti prikaz značajnijih primenjenih računovodstvenih politika i druga objašnjenja u vezi sa određenim stavkama iz drugih finansijskih izveštaja,
6. Izveštaj o finansijskom položaju (bilans stanja) kakav bi bio na početku najranijeg uporednog perioda u situacijama kada privredni subjekat retroaktivno primeni (promenjene ili nove) računovodstvene politike ili kada retroaktivno preračunava stavke u svojim finansijskim izveštajima ili ih reklasifikuje.

Cilj sastavljanja finansijskih izveštaja je pružanje informacija o finansijskom položaju, uspešnosti i promenama u finansijskom položaju privrednog subjekta, koje su korisne širokom krugu korisnika za donošenje ekonomskih odluka.

²⁷ Zakon o računovodstvu i reviziji, ("Sl. glasnik RS", br. 46/2006, 111/2009 i 99/2011 - dr. zakon).

²⁸ Knežević G., (2009), Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum Beograd, strana 6

²⁹ Prof. dr. Petrović Z., (2009), Računovodstvena regulativa, Univerzitet Singidunum Beograd, str.36

Finansijski izveštaji takođe pokazuju rezultate načina na koji rukovodstvo upravlja ili način na koji rukovodstvo polaže račune za resurse koji su mu povereni.

Od 2010. godine, u Republici Srbiji, poslovi prijema, kontrole, registracije, obrade i objavljivanja finansijskih izveštaja, kao i poslovi boniteta, na osnovu ovlašćenja definisanih Zakonom o računovodstvu i revizije, obavljaju se u Agenciji za privredne registre ³⁰ u kojoj je uspostavljen Registar finansijskih izveštaja i podataka o bonitetu pravnih lica i preduzetnika. U registru se vode dve međusobno povezane baze podataka – **baza finansijskih izveštaja i baza podataka o bonitetu.**

Finansijski izveštaji predstavljaju struktuirani prikaz finansijskog položaja i poslovnih promena koje su nastale u izveštajnom periodu, sa ciljem da se obezbede informacije o finansijskoj poziciji, performansama, odnosno finansijskom uspehu i promenama finansijske pozicije pravnog lica i preduzetnika, korisne za donošenje ekonomskih odluka širokog kruga korisnika.

U Registru se vodi baza finansijskih izveštaja kao jedinstvena, elektronska baza individualnih podataka iz izvornih finansijskih izveštaja koje su, izvršavajući svoju zakonsku obavezu, pravna lica i preduzetnici koji vode dvojno knjigovodstvo, podneli po više osnova. Zbirno obrađeni podaci iz finansijskih izveštaja smatraju se zvaničnim podacima o finansijskom položaju i rezultatima poslovanja obveznika na teritoriji Republike Srbije.

Podaci o bonitetu pravnih lica i preduzetnika utvrđuju se na osnovu podataka iz izvornih finansijskih izveštaja i podataka pribavljenih od drugih nadležnih državnih institucija. Standardizovani su i usaglašeni sa direktivama Evropske unije i međunarodnim računovodstvenim standardima i pravilima finansijske analize što omogućava sveobuhvatno izveštavanje o bonitetu na brz i jednostavan način.

Podaci o bonitetu čine polaznu osnovu za ekonomsku i finansijsku analizu poslovanja privrednih subjekata tokom vremena kao i za sagledavanje njihove

³⁰ <http://www.apr.gov.rs>, preuzeto 15.01.2012.

uspešnosti poslovanja i finansijskih kapaciteta, odnosno relativnog položaja u odnosu na okruženje i ukupnih privrednih kretanja.

Kontinuirano usavršavanje poslova boniteta zasnovano je na stalnom razvoju i unapređenju dve metodologije - metodologije za standardizaciju podataka i pokazatelja u komparativnim vremenskim serijama i metodologije za ocenu sposobnosti izmirivanja obaveza privrednih društava, čime je omogućeno kvalitetno informisanje o bonitetu pravnih lica i preduzetnika ne samo putem podataka i pokazatelja, već i putem standardizovanih i specijalizovanih izveštaja o bonitetu različite strukture, sadržine i iskazne moći, kao i ocene boniteta izražene u formi skoringa.

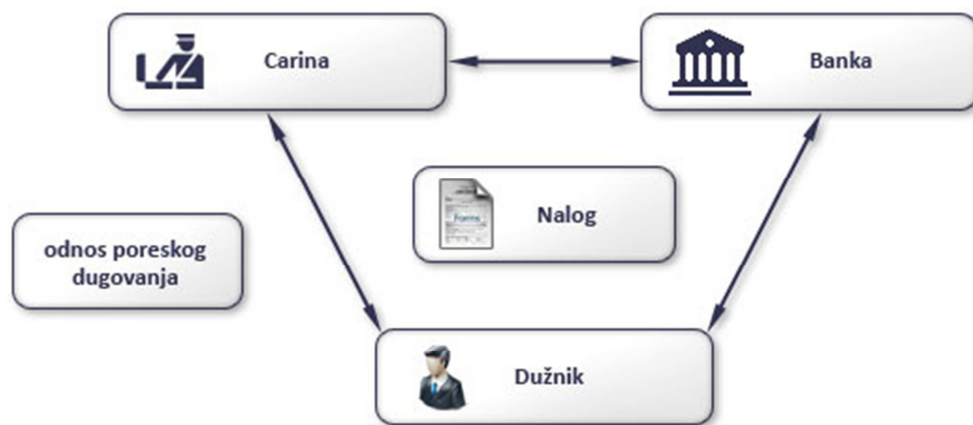
Registar finansijskih izveštaja i podataka o bonitetu predstavlja jedinstveno čvorište potpunih, ažurnih i pravovremenih informacija o privrednim subjektima što doprinosi stvaranju sigurnijeg i povoljnijeg poslovnog ambijenta, smanjenju stepena sistematskog rizika u realnom sektoru i finansijskom sistemu, poboljšanju informisanosti i sigurnosti investitora, povećanju konkurentnosti domaće privrede i podsticanju priliva inostranih investicija.

Dostupnost informacija o privrednim subjektima, na jednom mestu, višestruko je korisna – privrednim subjektima za ostvarivanje njihovih zakonskih i poslovnih prava, kao neophodan element u postupku donošenja poslovnih odluka, smanjenju rizika poslovanja, analizi i istraživanju tržišta, ali i državnim organima i institucijama za potrebe statističkog praćenja privrede, analize i dijagnostike makroekonomskih kretanja u zemlji, kao i za donošenje odluka iz oblasti ekonomske, monetarne i fiskalne politike.

Uprava carina prilikom odobravanja pojednostavljenih tranzitnih postupaka, kao obezbeđenje da se odobravanje pojednostavljenja daje pouzdanim preduzećima zahteva dostavljanje dokaza o bonitetu izdate od strane Agencije za privredne subjekte izražene u formi skoringa.

3. Upotreba generalnog obezbeđenja ili oslobađanje od polaganja obezbeđenja

Za obezbeđenje tranzitnog postupka pošlo se od ideje da se za svaku tranzitnu operaciju podnese pojedinačni vid obezbeđenja koji pokriva pun iznos carinskih dažbina, uključujući porez, akcize i sl. Međutim, pojedinačni oblici obezbeđenja mogu se, nakon ispunjenja određenih uslova, zameniti generalnim obezbeđenjem koji pokriva više tranzitnih operacija. Generalno obezbeđenje mora prethodno da bude odobreno od strane nadležnih carinskih organa, a nakon toga se polaže kao bankarska garancija.

Slika br. 12: Šematski prikaz odnosa kod generalnog obezbeđenja

Osnovni problem je bio naći ravnotežu između pokrića finansijskog rizika za državu i finansijskog opterećenja za privredu. Problem je rešen na taj način što se za visinu generalnog obezbeđenja utvrđuje maksimalni iznos carinskih dažbina za period od sedam dana i on se naziva referentni iznos.

Takođe, propisana je i mogućnost smanjivanja referentnog iznosa na 50% i 30%, kao i mogućnost oslobađanja od polaganja obezbeđenja.

Naravno, odobravanje umanjenja referentnog iznosa i oslobađanje od polaganja obezbeđenja, zavisi od vrste robe, odnosno da li je roba visokog rizika ili ne, i od ispunjenosti određenih uslova od strane kompanije. Samim Carinskim zakonom propisano je da za pojedine vidove saobraćaja nije potrebno polaganje

obezbeđenja i to za: vazdušni saobraćaj, u slučaju železničkog prevoza kada prevoz obavlja nacionalna železnica i transporta cevovodima i dalekovodima.

USLOVI ZA UMANJENJE REFERENTNOG IZNOSA ILI OSLOBAĐANJE OD POLAGANJA OBEZBEĐENJA				
REFERENTNI IZNOS	100%	50%	30%	OSLOBOĐENJE
USLOVI				
1. Dobro finansijsko stanje	Bez dodatnih uslova	✓	✓	✓
2. Iskustvo u tranzitu		✓ (1)*	✓ (2)*	✓ (3)*
3. Dobra saradnja sa carinom		—	✓	✓
4. Kontrola tranzitnih operacija		—	—	✓
5. Dodatna finansijska obezbeđenja		—	—	✓
*period se smanjuje za godinu dana ukoliko se koristi informatički sistem razmene podataka				

Upotrebom generalnog obezbeđenja se glavnom obvezniku pruža mogućnost da iz svakog mesta u Zajednici (kao i eventualno iz država EFTA) sprovedi postupak tranzita i to predstavlja **prednost** za one učesnike koji stalno prevoze robu u postupku tranzita EU, npr. za špeditorske firme koje su aktivne na čitavom području EU.

Kao dokaz o postojanju generalnog obezbeđenja Uprave carina izdaju potvrde propisane zakonodavstvom u oblasti carina. U sistemu NCTS-a polaganje generalnog obezbeđenja vrši se navodjenjem referentnog broja

garancije (*Guarantee Reference Number – GRN*) i koristi na osnovu posebnog pristupnog koda. Putem elektronske razmene poruka carinski organi na celom području EU i zemljama članicama EFTA moguće je izvršiti proveru postojanja i visine generalnog obezbeđenja.

Primer : Špediterska firma "Flink" d.o.o. iz Nemačke prevozi u postupku tranzita robu koja nije iz EU na čitavom području EU. Ona podnosi zahtev za dobijanje saglasnosti za polaganje genetalnog obezbeđenja. Firma "Flink" u nadležnoj Upravi carina u Nemačkoj podnosi pripremljen zahtev za zaključivanje ugovora o jemstvu izmedju Uprave carina i Nemačke banke na iznos od 18.000 € radi osiguranja plaćanja carinskih dažbina koja bi eventualno mogla nastati u postupku tranzita. Uprava carina Nemačke prethodno je na osnovu zahteva firme "Flink" i na osnovu svoje evidencije iz prethodne godine obračunala referentni iznos u visini od 18.000 € (procenjen ukupan iznos dažbina za prethodnu godinu dana iznosi 936.000 €, a na nedeljnom nivou je 18.000€).

Glavni obveznik ima **obavezu** da kontroliše referentni iznos. To znači da sme da pokrene postupak tranzita samo ukoliko pokrenutim postupcima tranzita još **nije prekoračen referentni iznos**.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Br.	Tip T1/T2	Reg. polazna carinarn.	Datum izdavanja	Iznos carina i dažbina	Kumulacija	Reg. odredišna carinarn.	Datum okončanja	Refer. osl.	Datum izvrš.
Referentni iznos					(100.000)				
1	T1	VAB	2.1.01	1) 25.000	25.000				
2	T1		2.1.01	2) 15.000	40.000				
3	T1		2.1.01	3) 20.000	60.000				
4	T1		2.1.01	4) 30.000	90.000				
					1) 25.000		3.01	1) 25.000	
					65.000				
5	T1		3.1.01	10.000	75.000				

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Br.	Tip T1/T2	Reg. polazna carinarn.	Datum izdavanja	Iznos carina i dažbina	Kumulacija	Reg. odredišna carinarn.	Datum okončanja	Refer. osl.	Datum izvrš.
6	T1		3.1.01	20.000	95.000				
					2) 15.000		4.1.01	2) 15.000	
					80.000				
7	T1		4.1.01	20.000	100.000				
8	T1		4.1.01	20.000	120.000				
9	T1		4.1.01	10.000	130.000				
					3) 20.000		5.1.01	3) 20.000	
					110.000				
10	T1		5.1.01	10.000	120.000				
					4) 30.000		6.1.01	4) 30.000	
					90.000				

Glavni obveznik se neposredno oslobađa svojih obaveza urednom prijavom i predajom robe, odnosno okončanjem tranzitnog postupka. Ukoliko se npr. naknadno ustanove greške u toku postupka tranzita na osnovu kojih je nastao carinski dug, glavni obveznik se smatra dužnikom.

Nasuprot tome, **obaveza jemstva prestaje** kada jemac najkasnije po isteku **12 meseci** od pokretanja postupka tranzita EZ od polazne države članice ne dobije nikakvo **saopštenje o neobavljenom postupku** tranzita EZ. Ukoliko jemac treba da pokrije **dug za dažbine**, pošto nema dužnika, onda mora u roku od **tri godine** od pokretanja postupka tranzita u EU makar da bude **informisan** o tome.

4. Status ovlašćenog primaoca

Prednosti u okviru sistema NCTS najočiglednije su kod korišćenje pojednostavljenih postupaka. Opšte je pravilo da roba stavljena u tranzitnu proceduru zajedno sa odgovarajućim tranzitnim deklaracijama mora da bude podnesena carinarnici u odredištu. Međutim, ovlašćenje koje ima ovlašćeni primalac robe dozvoljava njegovom vlasniku da primi robu u svojim prostorijama ili u bilo kom drugom odobrenom prostoru bez dopreme te robe i podnošenja primeraka deklaracije carinarnici u odredištu.

Za dobijanje ovakvog povlašćenog položaja između ostalog potrebno je da poseduju adekvatan sistem elektronske obrade podataka i razmene informacija sa carinom. Mogućnost obavljanja tranzitnih procedura u okviru prostora ovlašćenog primaoca i elektronska razmena poruka sa carinom je ekonomski i bezbednosno najpovoljniji način obavljanja svog poslovanja.

Status ovlašćenog primaoca sastoji se u tome što se roba i prateća dokumenta dopremaju direktno od otpremne carinarnice u prostorije ovlašćenog primaoca. Ovlašćeni primalac će obavestiti carinarnicu u odredištu o dolasku robe na taj način što putem NCTS šalje poruku „potvrda o dolasku (IE007)“ carinarnici u odredištu. Informacije koje se dostave carinarnici u odredištu treba da sadrže sledeće:

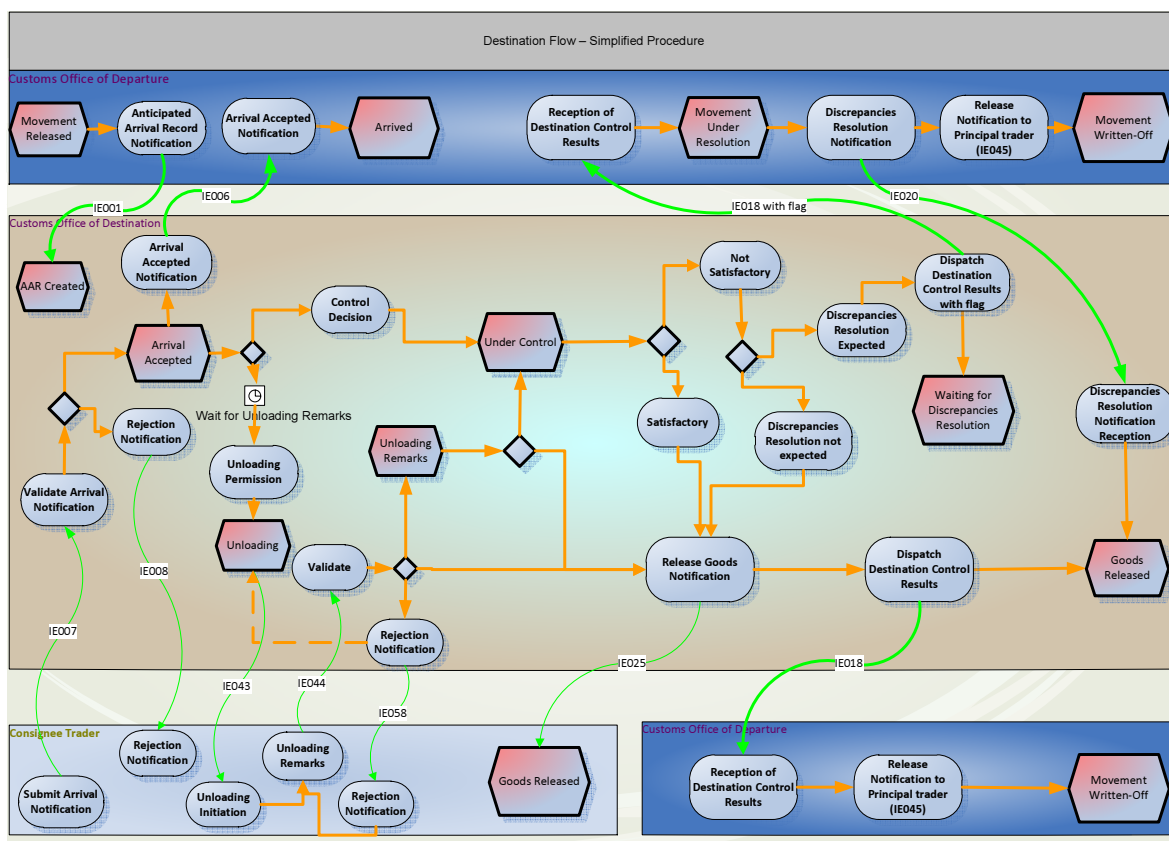
- detalje o tranzitnoj deklaraciji,
- datum i vreme dolaska robe i podatke o carinskim obeležjima, ako je potrebno,
- uobičajen trgovački opis robe,
- detalje o viškovima količina, manjkovima, zamenama ili drugim nepravilnostima kao što su oštećena carinska obeležja.

Ako carinski organi odluče da izvrše pregled robe, ovlašćeni primalac neće započeti istovar. Ako carina ne želi da izvrši pregled robe, ovlašćeni primalac će dobiti dozvolu da otpočne istovar putem poruke (IE043).

U svim slučajevima u kojima se otkriju viškovi količina, manjkovi, zamene ili druge nepravilnosti kao što su oštećena carinska obeležja, ovlašćeni primalac je u obavezi da obevesti nadležnu carinarnicu u odredištu putem poruke (IE044).

Generalno, ovlašćeni primalac robe može da prima robu samo u toku redovnog radnog vremena lokalne carinarnice. Međutim, uzimajući u obzir pojedinačne aktivnosti određenih kompanija, nadležni organi mogu da uključe u ovlašćenje odredbu da roba koja stiže van radnog vremena relevantne carinarnice može biti puštena po pojednostavljenoj proceduri. Pored toga, carinska administracija može da ovlasti ovlašćenog primaoca robe koji prima pošiljke shodno redovnoj dinamici (fiksni dani i sati) da saopšti detalje dinamike odgovarajućoj carinarnici. Carina može da izuzme primaoca robe od obaveze davanja podataka o svakoj pošiljci koja stiže i da mu dozvoli da raspolaže robom u vreme dolaska bez intervencije polazne carinarnice.

Okončanje postupka tranzita u prostorijama ovlašćenog primaoca samo po sebi predstavlja prednost, ali je takođe i samo korak na putu ka stvarnom pojednostavljenju. Potpuno pojednostavljene je ukoliko ovlašćeni primalac ima odobrenje carinskih organa i za pojednostavljeni postupak stavljanja robe u slobodan promet, tzv. „kućno carinjenje”.

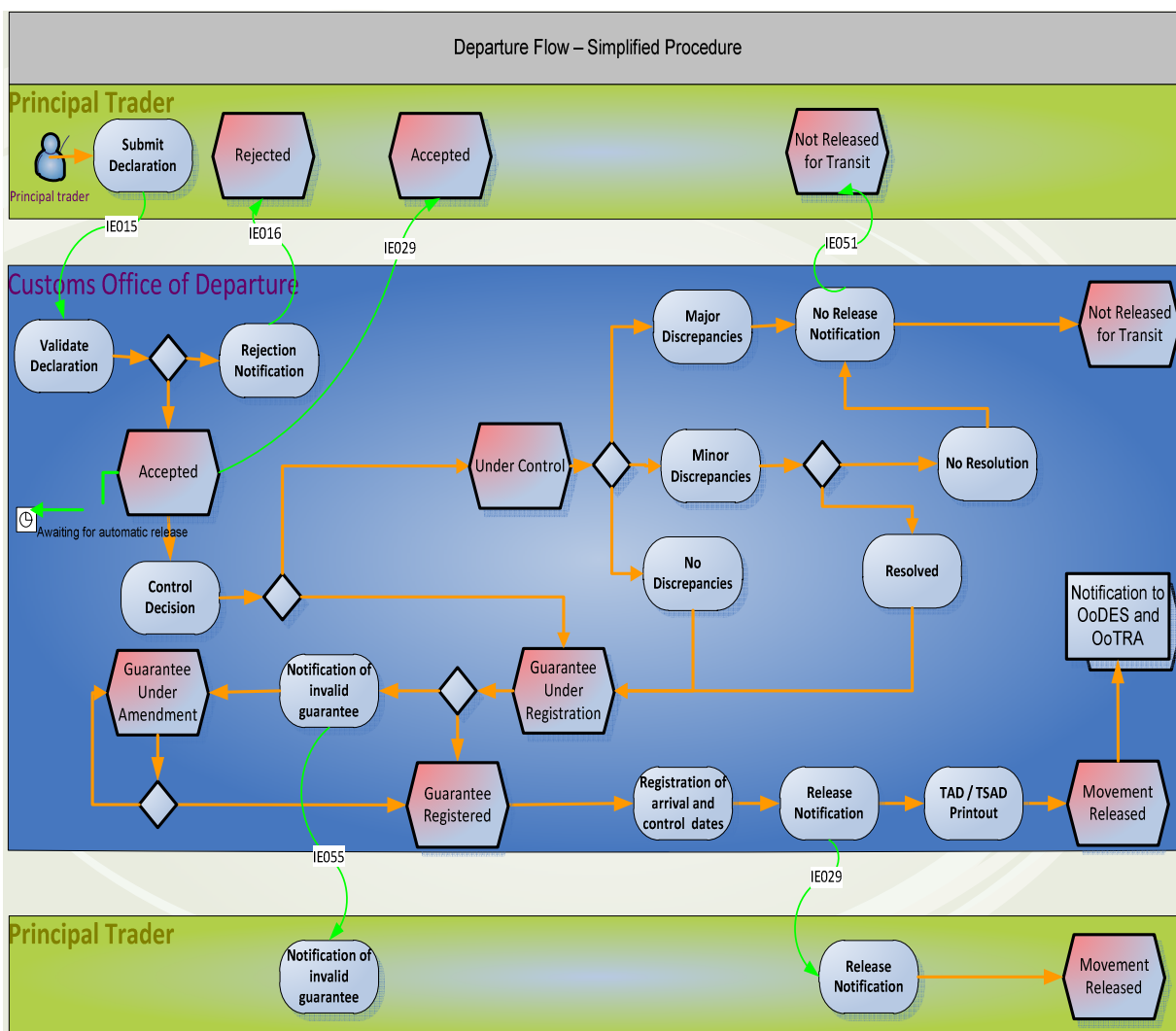
Slika br. 13: Prikaz razmene poruka kod pojednostavljenih procedura-Status ovlašćenog primaoca

5. Status ovlašćenog pošiljaoca

Status ovlašćenog pošiljaoca sastoji se u tome da robu i prateću dokumentaciju ne morate da podnesete otpremnoj carinarnici, već postupak otpreme otpočinjete u svojim prostorijama u fabričkom krugu, skladištu i sl. Pre sticanja statusa ovlašćenog pošiljaoca, preduzeće mora da dobije generalno obezbeđenje I odobrenje carinskih organa za stavljanje posebnih carinskih plombi, odnosno svojih plombi. Ovlašćeni pošiljalac mora da obezbedi da roba bude pod nadzorom u njegovim prostorijama, da stavi odgovarajući broj plombi na prevozno sredstvo, a u slučajevima kada carinski organi odluče da izvrše kontrolu da stavi robu na raspolaganje carini.

Ovlašćeni pošiljalac šalje poruku (IE015) u okviru NCTS otpremnoj carinarnici koja sadrži sve podatke iz papirnog dokumenta. Carinarnica otpreme

vrši automatsku validaciju podataka i dodeljuje MRN broj odnosno broj tranzitne pošiljke. Zatim carinarnica obavezno proverava da li je položeno obezbeđenje validno i da li postoje raspoloživa sredstva. Ukoliko obezbeđenje nije validno otpremna carinarnica obaveštava ovlašćenog pošiljaoca porukom (IE055). Takođe carinski organi šalju obaveštenje o tome da li će vršiti kontrolu ili ne. Ukoliko ne vrše kontrolu stavljanje carinskih obeležja vrši sam ovlašćeni pošiljalac. Nakon toga ovlašćeni pošiljalac iz svog sistema štampa tranzitni prateći dokument TAD koji prati pošiljku do odredišne carinarnice.

Slika br. 14: Dijagram razmene poruka u pojednostavljenim postupcima- Status ovlašćeni pošiljalac

VII DEO OVLAŠĆENI PRIVREDNI SUBJEKT

Razvoj globalne trgovine i sve veća pretnja terorističkih napada na međunarodno kretanje robe primorala je carinske administracije da svoju pažnju preusmere sa tradicionalne fiskalne uloge na stvaranje uslova za bezbednost međunarodnog kretanja robe. Svetska carinska organizacija je prepoznala potrebe moderne trgovine razvojem Okvirnih standarda bezbednosti i sigurnosti globalne trgovine (SAFE). Program ovlašćenog privrednog subjekta je sastavni deo Okvirnih standarda.

1. Zakonski osnov

Sistem OPS definisan je u EU Carinskim zakonom i Uredbom, i to sledećim članovima:

- čl. 5a Carinskog Zakona Zajednice, propisanih Uredbom EK br.648/2005 (čl. 13,14,15 Modernizovanog carinskog zakona EU);
- čl. 14 a. – 14q. Uredbe za sprovođenje Carinskog zakona EU, propisanih Uredbom EK br.1875/2006.

U Republici Srbiji stupanjem na snagu novog Carinskog zakona, maja 2010 godine i Uredbe o carinski dozvoljenom postupanju sa robom, januara 2011 godine, zakonski je definisan status OPS, ali operativno OPS nije u funkciji. Iz predpristupnih fondova IPA 2011, odvojena su sredstva za potpunu implementaciju statusa OPS. Projekat bi trebao da započne krajem 2012.godine.

2. Definicija Ovlašćenog privrednog subjekta

Svetska carinska organizacija u okviru WCO Safe Framework of Standards, deo: „Authorized Economic Operator – Guidelines“, definiše OPS (u ovom tekstu, kao i u izvorima prava EU figurira pojam „Authorized Economic Operator“ – AEO) kao subjekta uključenog u promet robe, ili neku drugu funkciju, koji je za to dobio odobrenje nacionalne carinske administracije, jer ispunjava i

pridržava se standarda Svetske carinske organizacije ili ekvivalentnih standarda bezbednosti lanca nabavke.

Zvanična definicija OPS u EU podrazumeva privrednog subjekta koji je u svom poslovanju uključen u aktivnosti koje su definisane carinskim zakonom, koji je pouzdan u čitavoj Zajednici i kao takav uživa prednosti u čitavoj Zajednici.

U svakodnevnoj terminologiji koja je u upotrebi u EU, OPS se definiše kao onaj privredni subjekt kome je odobren status pouzdanog partnera, obzirom da je proverom utvrđeno da ispunjava specifične kriterijume.

Razlozi za uvođenje OPS

Sistem OPS formalno je stupio na snagu u EU počev od 01.01.2008. godine, pre toga je sistem testiran kao pilot projekat u nekoliko zemalja članica EU.

Osnovni razlozi koji su uticali na definisanje zakonske osnove i faktičku implementaciju sistema OPS u EU ogledaju se u sledećem:

- Nameri da se privredni subjekti uključe u „siguran lanac nabavke“,
- Nameri da se zajamči sigurnost u svim fazama „života“ pošiljke (proizvodnji, prevozu, dopremi, otpremi, nabavci, skladištenju, uvozu, izvozu, provožu i ostalom),
- Nameri da se unapredi društvena odgovornost nacionalne ekonomije, i to prevashodna u sledeće dve oblasti:

1. Borbi protiv terorizma i
2. Borbi protiv organizovanog kriminala, falsifikovanja i piraterije.

Polemike koje su se vodile o ovom sistemu neposredno pred početak formalne primene i tokom prvih meseci 2008. godine bile su mnogobrojne, ali se kao osnovna dilema javljalo pitanje **isplativosti**, odnosno odnosa između uložених finansijskih sredstava i svega ostalog što je potrebno uraditi u cilju dostizanja određenog standarda sa jedne strane i očekivane koristi od odobrenja traženog statusa sa druge strane.

Nedovoljna ubeđenost u racionalnost sistema OPS, pa čak u izvesnoj meri i skepticizam koji su vladali po ovom pitanju, vrlo brzo demantovala je stvarnost. Ovaj demant ogleda se pre svega u zainteresovanosti privrednih subjekata za sticanjem informacija iz ove oblasti, **broju onih kojima je odobren određeni status OPS**, kao i evidentne prevage koristi i prednosti koje ovaj status donosi u odnosu na uložena finansijska sredstva i ostale napore.

Status OPS i zemlje Zapadnog Balkana

Razvoj sistema OPS predstavlja svakako jasno izraženu nameru zemalja Zapadnog Balkana sa jedne strane, ali u istoj meri i preporuku i želju Međunarodne zajednice, čiji jedan od ciljeva je i unificiranje uslova poslovanja na globalnom nivou, kao i razvoj i širenje međunarodnog tržišta.

U tom smislu u Preambuli Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju je navedeno između ostalog: „Imajući u vidu opredeljenost Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Crne Gore, Srbije da u relevantnim oblastima usklade svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom Zajednice i da ga efikasno sprovode...”

Obzirom da je Vlada Republike Srbije 29. aprila 2008. godine na sastanku Saveta za opšte poslove i spoljne odnose EU u Luksemburgu potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, koji je Narodna skupština ratifikovala 09. septembra 2008. godine, više se u našem slučaju ne može govoriti samo o nameri, već i o **obavezi usklađivanja zakonodavstva i prakse sa standardima EU**.

Upravo polazeći od navedenog, Carinskim zakonom Republike Srbije³¹, članom 8. i čl. 21-40 Uredbe o carinski dozvoljenom postupanju sa robom³² definisano je sledeće:

„(1) Lice koje ima registrovano sedište na carinskom području koje ispunjava uslove propisane ovim zakonom može zatražiti status „ovlašćenog privrednog subjekta“.

³¹ Carinski zakon RS, Službeni glasnik RS, broj 18/2010

³² Uredba o carinski dozvoljenom postupanju s robom, Službeni glasnik RS, broj 93/2010

(2) Carinarnica, po pribavljenom mišljenju Uprave carina, a po potrebi u saradnji sa drugim nadležnim organima, dodeljuje status ovlašćenog privrednog subjekta.

(3) Ovlašćeni privredni subjekt može koristiti olakšice u vezi sa carinskom kontrolom koje se odnose na sigurnost i bezbednost i/ili pojednostavljenja predviđena carinskim propisima.

(4) Ovlašćeni privredni subjekt dužan je da obavesti carinski organ o svim okolnostima koje nastanu nakon što mu je dodeljen status ovlašćenog privrednog subjekta, a koje mogu da utiču na suštinu takvog statusa.“

3. Vrste i osnovne karakteristike OPS

Status OPS čine tri vrste ovlašćenja:

1. Prvi tip ovlašćenja, OPS za carinska pojednostavljenja (označava se u EU sa „AEO C“), omogućava OPS korist od pojednostavljenja propisanih carinskim propisima.

OPS nosilac ovog tipa ovlašćenja ima pravo na:

- lakši pristup carinskim pojednostavljenim postupcima;
- manje fizičkih i dokumentarnih kontrola;
- prioritetni tretman ukoliko je odabran za kontrolu;

- ukoliko je potrebno izvršiti kontrolu, OPS ima mogućnost izbora mesta gde će se kontrola obavljati.

2. Drugi tip ovlašćenja, OPS za bezbednost i zaštitu (označava se u EU sa „AEO S“, izdaje se svakom privrednom subjektu koji ispunjava kriterijume poštovanja propisa, odgovarajućih standarda za vođenje evidencije, finansijsku solventnost i primenjuje odgovarajuće standarde bezbednosti i zaštite.

OPS nosilac ovog tipa ovlašćenja ima pravo na:

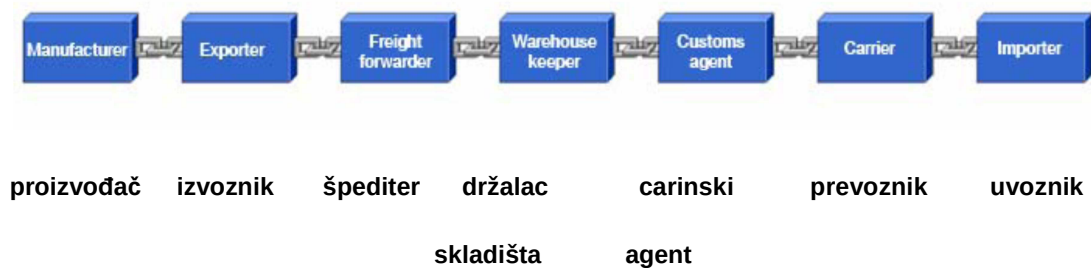
- mogućnost obaveštavanja unapred, pre prispeća robe u carinsko područje Zajednice, što je definisano članom 14b. stav 2. Uredbe;
- smanjenje broja podataka za sažetu deklaraciju kojom se vrši prethodna najava dopreme ili otpreme robe, što je definisano članom 14b. stav 3. Uredbe;
- smanjenje fizičkih i dokumentarnih kontrola;
- ukoliko je potrebno izvršiti kontrolu OPS ima mogućnost izbora mesta gde će se kontrola obavljati.

Prilikom utvrđivanja uslova za ovaj vid ovlašćenog OPS, uzeti su u obzir SAFE okvirni standardi SCO-a, postojeći bezbedonosni standardi u pomorskom i vazdušnom saobraćaju, kao i standardi ISO/PAS 28001. Unošenje SAFE okvirnih standarda WCO bilo je vrlo značajno, s obzirom da nije moguće obezbediti uzajmno priznavanje statusa OPS bez prihvatanja opšte zajedničke baze. Takođe, odgovarajuće službe Evropske Komisije tesno su sarađivale da bi se izbeglo nepotrebno dupliranje zakonskih uslova za izdavanje potvrda iz oblasti bezbednosti, odnosno zaštite, koje već postoje u pojedinim vidovima saobraćaja i koje su priznate na međunarodnom nivou i u Evropi. Time je postignuta kompatibilnost uslova i državnim organima je omogućeno međusobno priznavanje potvrda o bezbednosti.

3. Treći tip ovlašćenja, OPS za carinska pojednostavljenja/ bezbednost i zaštitu (označava se u EU sa „AEO F“), daje se privrednom subjektu koji ispunjava kriterijume poštovanja carinskih propisa, odgovarajuće standarde vođenja evidencije, finansijsku solventnost i poštuje odgovarajuće standarde bezbednosti i zaštite („all in one“).

4. Podnošenje zahteva (OSNOVNI KRITERIJUMI)

Prema WCO, deo posvećen AEO, navodi se ko sve može podneti zahtev za stisanje statusa OPS, pa između ostalih i: proizvođači, izvoznici, uvoznici, prevoznici, trgovački posrednici, carinski agenti, držaoci skladišta, držaoci terminala, distributeri, luke, aerodromi.

Slika br. 15: Lanac sigurne nabavke

U formalnom smislu, zakonodavstvo EU predviđa da molbu za dobijanje statusa OPS mogu podneti samo privredni subjekti navedeni u članu 1. stav 1. Uredbe, prema kome „**Privredni subjekt označava lice koje tokom obavljanja svoje delatnosti, učestvuje u aktivnostima na koje se primenjuju carinski propisi**“.

Na osnovu napred navedenog, dobavljač sa sedištem u EU, koji ne učestvuje u carinskim aktivnostima, a vrši nabavku sirovina koje su već u slobodnom prometu, za proizvođača sa sedištem u EU, **ne može** podneti zahtev za dobijanje statusa OPS. Takođe, i u slučaju kada prevoznik obavlja poslove prevoza robe koja je u slobodnom prometu u okviru carinskog područja Zajednice, **ne može** podneti zahtev za sticanje statusa OPS.

Definicija privrednog subjekta koji može podneti zahtev za sticanje statusa OPS ne odnosi se samo na neposredno učešće u carinskim aktivnostima. Tako na primer, proizvođač koji proizvodi robu za izvoz, **može** podneti zahtev za sticanje statusa OPS čak i kada izvozni carinski postupak obavlja neko drugo lice.

Koncept OPS za bezbednost i zaštitu je u vezi sa upravljanjem lancem nabavke. Privredni subjekti čija delatnost je u vezi sa robom koja podleže carinskom nadzoru ili vode podatke koji se odnose na tu robu, **mogu** podneti zahtev za status OPS za bezbednost i zaštitu.

Odredbama člana 5a (2) Carinskog zakona EU, kao i odredbama čl. 14h.- 14k. Uredbe propisani su kriterijumi koje treba da ispune privredni subjekti da bi stekli status OPS, i to: *)

odovarajući dokaz o poštovanju carinskih propisa;

prihvatljiv sistem vođenja komercijalne, a po potrebi i transportne dokumentacije, koja omogućava sprovođenje odgovarajućih carinskih kontrola;

dokazana finansijska solventnost;

po potrebi, odgovarajući standardi bezbednosti i zaštite

Postupak provere ispunjenosti uslova i kriterijuma za dodelu statusa OPS

Praksa provere ispunjenosti uslova i kriterijuma za dodelu statusa OPS nije jednoobrazna u praksi EU.

U nekim zemljama članicama EU, proveru vrše carinski službenici Centrale, i to specijalizovane organizacione jedinice za OPS, a u nekim zemljama ovom aktivnošću bave se carinski službenici Regionalnog centra.

U svakom slučaju u proveru **ključnu ulogu imaju carinski inspektori za naknadne kontrole**, koji u organizacionom smislu mogu biti i povezani sa specijalizovanim organizacionim jedinicama za OPS, te u tom smislu činiti svojevrsnu celinu (**u Republici Sloveniji Odsek za procedure i Odsek za naknadne kontrole su spojeni i čine Odeljenje za nadzor**).

Postupak provere ispunjenosti uslova i kriterijuma za dodelu statusa OPS je svakako **najznačajniji** segment u utvrđivanju stepena pouzdanosti poslovanja i opštih performansi podnosioca zahteva. U suštini, postupak provere predstavlja višeslojni i kontinuirani proces (neke od aktivnosti protežu se i na period nakon eventualnog izdatog Odobrenja), koji uključuje kako neformalne, tako i formalne aktivnosti.

U osnovi ova aktivnost nadležnog carinskog organa može se podeliti na tri (pre svega u vremenskom smislu) odvojena dela, koji svako za sebe definiše

aktivnosti koje su u obavezi da ispune podnosilac zahteva ili carinski organ, ili oba istovremeno.

Svaki od tri dela mogu se dalje rasčlaniti na manje podaktivnosti, ali u osnovi su to:

Pred kontrola, koja se sastoji od:

- Neslužbenog razgovora sa podnosiocem zahteva
- Samoprocenjivanja podnosioca zahteva
- Pripremne faza nadležnog carinskog organa

Faza izvođenja postupka kontrole (kontrola kod podnosioca zahteva)

Završna faza kontrole, koja se sastoji od:

- Poslednjeg razgovora sa podnosiocem zahteva
- Izrade zapisnika sa rezultatima kontrole
- Izrade Plana kontrole

OPS Kompakt model

Plan kontrola se obavezno priprema na bazi standarda koji se u EU naziva „OPS kompakt model“. OPS kompakt model predstavlja interni podvodič koji služi za procenu rizika privrednog subjekta.

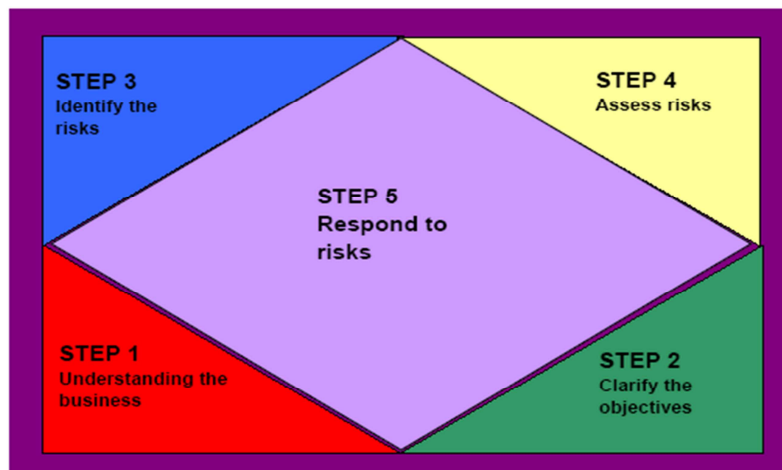
U suštini, prilikom izrade OPS kompakt modela carinski organ treba obavezno da se fokusira na oblasti iz obrasca za samoprocenjivanje u kojima odgovori i iznete činjenice nisu bili zadovoljavajući (ili su bili nedovoljni ili neubedljivi). Takođe je preporuka da se prilikom izrade kompakt modela fokusira i na oblasti za koje se prilikom kontrole u prostorijama podnosioca zahteva ustanovilo da nisu u zadovoljavajućoj meri pokrivena internim procedurama privrednog subjekta.

Sticanjem statusa OPS, svi rizici bi teoretski trebali biti anulirani, ali u praksi određeni rizici ipak preostaju (ili vremenom mogu nastati), te zbog toga carinski organ upravo i sačinjava za svakog podnosioca zahteva specifičan kompakt model. Metodološki kompakt model sadrži:

- procenu rizika,
- procenu njihovog eventualnog uticaja na poslovne ciljeve carinske administracije,
- selekciju tih rizika po prioritetima i
- definisanje vremenskih periode kada će ti rizici biti kontrolisani.

OPS kompakt model može se predstaviti u sledećih **pet koraka**:

- Poznavanje poslovnih aktivnosti podnosioca zahteva,
- Objašnjenje ciljeva carinske administracije,
- Utvrđivanje rizika (selekcija rizika koji mogu uticati na ciljeve carinske administracije),
- Vršenje procene rizika (koji rizici su najznačajniji) i
- Odgovor na utvrđene i procenjene rizike (šta preduzimati u vezi preostalih rizika).

Slika br.16: OPS KOMPAKT MODEL

Izvor: DG TAXUD

(http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/policy_issues/customs_security/aeo/index_en.htm)

5. Različiti OPS programi

Većina zemalja članica SCO je pristupilo Okvirnim standardima i očekuje se da će u narednih nekoliko godina većina carinskih administracija uvesti OPS programe. Trenutno, koncept OPS i slični programi uvedeni su u:

- SAD, pod imenom C-TPAT (Customs-Trade Partnership against Terrorisam)
- APEC (Asia – Pacific Economic Cooperation)
- Novi Zeland, pod imenom SES (Secure Export Scheme)
- Singapur, pod imenom STP (Secure Trade Partnership)

Iako su svi ovi programi ustanovljeni na Okvirnim standardima, pristup je različit. Tako SAD dozvoljava samo uvoznicima učešće u C-TPAT, dok u EU status OPS mogu steći svi privredni subjekti koji učestvuju u lancu snabdevanja. OPS program EU je sveobuhvatniji od ostalih sličnih programa iz razloga što zajedno sa bezbedonosnim aspektom obuhvaćeni su i carinski pojednostavljeni postupci.

Važnost usaglašavanja i koordinacije sličnih programa baziranih na konceptu OPS je u činjenici da je krajnji cilj međusobno priznavanje, što podrazumeva da koncept OPS ima istu važnost bilo u kojoj zemlji. Krajnji cilj je uspostavljanje sigurnog lanca snabdevanja, jer sve njegove karike od zemlje porekla robe do njenog krajnjeg odredišta imaju zadovoljene bezbedonosne standarde odobrene od strane različitih OPS programa.

Obezbeđivanje sigurnog lanca snabdevanja omogućava i razvijanje JUST IN TIME proizvodnje što umnogome doprinosi razvijanju olakšica u trgovini.

Mnoge zemlje već su uvidele prednost od koncepta OPS i sličnih programa. Tako su SAD u julu 2008. godine potpisale međunarodni sporazum sa Novim Zelandom, Kanadom i Jordanom. Nekoliko drugih zemalja, kao što su SAD i EU, kao i neka trgovinska udruženja pokrenuli su inicijativu i započeli pregovore za uspostavljanja koncepta OPS.

6. Prednosti i pogodnosti

Prednosti i pogodnosti za OPS-a

Prednosti i pogodnosti koje status OPS donosi su mnogobrojne i zavise pre svega od vrste Odobrenja koje je privrednom subjektu izdao nadležni carinski organ. Reč je o sledećim prednostima i pogodnostima:

- * Redukovanje fizičkih pregleda i kontrole dokumentacije, odnosi se na sve tipove OPS-a. Ova pogodnost praktično znači da je OPS u nižem stepenu rizika u odnosu na ostale učesnike u spoljnoj trgovini i ona mu donosi bolji tretman kako u unutrašnjosti carinskog područja tako i na granici (obzirom na mogućnost stavljanja u slobodan promet robe već na granici, nema potrebe za tranzitnom dokumentacijom, bankarskim garancijama, troškovima špedicije ...),

- * Prioritetni tretman pošiljki koje su izabrane za pregled, odnosi se na sve tipove OPS-a. Ova pogodnost znači da ukoliko je neka od pošiljki OPS-a i određena za pregled, ona će biti pregledana pre svih ostalih,

- * Izbor mesta za obavljanje pregleda odnosi se na sve tipove OPS-a. To praktično znači da OPS ima pravo da zatraži da se carinska kontrola premesti na lokaciju koja omogućava što kraće zadržavanje ili manje troškove za njega,

- * Lakši pristup carinskim pojednostavljenjima važi za sve tipove OPS-a. Privredni subjekti ne moraju obavezno imati status OPS da bi im se odobrili pojednostavljeni carinski postupci, ali ukoliko je privredni subjekt koji zahteva pojednostavljene carinske postupke nosilac Odobrenja za sistem OPS C ili OPS F, **carinski organ neće ponovo proveravati uslove** koji su već ispitani prilikom odobrenja statusa OPS,

- * Manji broj podataka u ulaznoj sažetoj deklaraciji odnosi se na OPS S i OPS F,

- * Prethodno obaveštavanje važi za OPS S i OPS F. Prilikom podnošenja deklaracije od strane navedenih OPS-a, nadležna carinarnica može pre nego što

roba stigne/pre njene otpreme, u/iz EU, obavestiti OPS-a kada se pošiljka, za potrebe analize rizika, odabere za fizički pregled. Ovakva obaveštenja se daju samo kada se time ne ugrožava kontrola koju treba sprovesti, mada carinski organ može sprovesti pregled čak i kada OPS o tome nije obavešten,

* Posredne pogodnosti svi tipovi OPS-a mogu koristiti. To znači da investiranje privrednih subjekata u unapređenje njihovih standarda bezbednosti i zaštite ima pozitivnih efekata u sledećim oblastima:

- Ličnoj bezbednosti,
- Unapređenju standarda,
- Bezbednosti prevoza i prenosa robe,
- Razvoju svesti,
- Razvoju kapaciteta infrastrukture,
- Saradnji u lancu trgovine i nabavke,
- Investiranju u tehnologiju i ostalo,
- Manjem broju krađa i gubitaka,
- Nižim premijama osiguranja,
- Većoj posvećenosti zaposlenih.

* Sticanje statusa OPS-a automatski znači poboljšanje odnosa sa carinskom administracijom obzirom da to ujedno znači i unapređenje saradnje u svim oblastima. **Preporuka za carinske administracije je da paralelno sa razvojem sistema OPS-a, ustanove neku vrstu centra za pružanje usluga i pomoći OPS-ima, čime bi oni u svako doba na brz i lak način dolazili do potrebnih informacija i pomoći,**

* Sticanje statusa bezbednog i sigurnog partnera vezano je za sve tipove OPS-a. Odobrenjem statusa OPS-a označava da je taj privredni subjekt proveren i da čini sve što je u njegovoj moći da smanji opasnosti i predupredi eventualne probleme koji mogu nastati u lancu trgovine,

* Uzajamno priznavanje predstavlja jedan od ciljeva EU, a ogleda se u težnji da se OPS S prizna identičan status u svim trećim zemljama koje primenjuju program OPS, ili neki odgovarajući program. Time bi ovaj tip OPS stekao iste pogodnosti u tim zemljama (olakšani pristup tržištu), ali bi isto tako ovaj tip OPS iz tih zemalja imao isti tretman u EU. Preporuka za privredni subjekti u našoj zemlji je da bi ovo valjalo da imaju u vidu, a za period dok Republika Srbija ne postane punopravni član EU.

Prednosti za carinsku administraciju

Uvođenje sistema OPS u zakonsku regulativu i praksu istovremeno znači čitav niz prednosti koje se odnose na carinsku administraciju te države.

Veliki broj prethodno navedenih pogodnosti i prednosti koje se odnose na OPS, istovremeno su prednost i pogodnosti i za carinsku administraciju, a kao specifične mogu se izdvojiti sledeće:

- Efikasnija i racionalnija kontrola,
- Poboljšano korišćenje sopstvenih resursa,
- Dobijanje informacija o prometu robe (pre arrival, pre departure Declaration ...),
- Blagovremena priprema za adekvatni tretman pošiljke (delovanje upravljanja rizikom),
- Mogućnost pojačane i fokusirane (ciljane) kontrole na one robe i učesnike u spoljnotrgovinskom poslovanju koji su rizični,
- Poboljšanje u oblasti internih procedura i postupaka,
- Poboljšanja u odnosu carine i Poslovne zajednice,
- Poboljšanju na relacijama carina/carina i carina/ekonomska grupacija (EU – EFTA, EU - USA, EU - CHINA ...),
- Transfer, odnosno preuzimanje od strane carinskih organa najkvalitetnijih standarda poslovanja koji su ugrađeni u sisteme OPS-a (imajući u vidu svakodnevnu komunikaciju i saradnju, neminovano je da carinski organi

postepeno prihvataju najkvalitetnije standarde od poslovnih partnera – OPS i kao takvu ugrađuju u svoje standarde poslovanja i postupanja).

Prednostii za nacionalne ekonomije

Koncept OPS-a omogućava razvoj svetske trgovine, zaštitu od terorističkih napada, kao i ekonomski i socijalni razvoj nacionalnih ekonomija. Koncept OPS-a pruža značajne prednosti nacionalnim ekonomijama, carinskim administracijama i poslovnoj zajednici.

Jedan od glavnih ciljeva koncepta OPS-a je obezbeđivanje olakšica u međunarodnoj trgovini, što u krajnjoj liniji doprinosi rastu i razvoju nacionalnih ekonomija. Isti takođe obezbeđuje sigurnost u trgovini od globalnog terorizma i u isto vreme omogućava carinskim administracijama da efikasnije obavljaju carinske kontrole i carinske procedure. Koncept OPS-a doprinosi i efikasnijoj naplati carinskih, poreskih i ostalih dažbina, kao i pravilnijoj primeni nacionalnog zakonodavstva.

Koncept OPS-a unapređuje saradnju carinskih administracija i ostalih organa državne uprave.

Imajući u vidu napred navedeno, koncept OPS-a omogućava ekonomsku i socijalnu zaštitu i na taj način predstavlja dobru osnovu za direktne strane investicije.

7. Razvoj u budućnosti

Razvoj u budućnosti i planirane mere u vezi sistema OPS, ali i ostalih carinskih instituta, sadržane su u najvećoj meri u Modernizovanom carinskom zakonu EU

Ovim Zakonom definiše se potreba i obaveza usaglašavanja carinskih i poreskih propisa, razvoj sistema upravljanja u oblasti trgovine i transporta, finansijske solidnosti i ostalog, što bi kumulativno imalo uticaja na sistem OPS, ali i na sve ostale institute koji garantuju sigurnost, bezbednost i racionalnost.

U tom smislu u budućnosti se planira razvoj sledećih oblasti:

- Odnosa sistema OPS i tradicionalnih pojednostavljenja,
- Redukciji garancija i
- Samooporezivanju.

Kada je reč o ulozi carinske administracije u sistemu kakav se planira, nesporno je da će budućnost doneti nove odgovornosti, pre svega potrebu **kontinuiranog** sticanja i **usvajanja** novih znanja i veština.

Tako se može govoriti o drugačijem poimanju i ulozi carinske administracije; naime ona neće biti prevashodno usmerena na klasične (tradicionalne) oblasti poslovanja: poreklo robe, vrednost robe, tarifysko svrstavanje i ostalo. **Savremena uloga carinskih inspektora biće da vrše procenu privrednih subjekata i njihovih unutrašnjih poslovnih procesa, pre svega sa aspekta sigurnosti i zaštite.**

U tom smislu ova funkcija je već sada aktuelna, **a u budućnosti biće to najznačajnija i prevashodna uloga carinske administracije.**

Preporuke eksperata EU

Razmatrajući problematiku sistema OPS, a u svetlu preporuka eksperata EU o merama koje bi trebalo preduzeti u carinskim administracijama u kojima se još uvek ne koristi ovaj sistem, mogu se izdvojiti sledeće:

- Priprema i usvojanje adekvatnog pravnog osnova,
- Priprema i usvajanje Smernica za OPS,
- Kreiranje OPS WEB stranice,
- Određivanje nadležne organizacione jedinice za izdavanje Odobrenja za OPS,
- Uvođenje i otpočinjanje Pred kontrole,
- Priprema kontrolnih listi za Pred kontrole,

- Stručno osposobljavanje (edukacija) carinskih službenika,
- Predstavljanje i pojašnjenje sistema OPS Poslovnoj zajednici (putem seminara, ili sastanaka).

U svakom slučaju, generalni zaključak eksperata EU je da će sve zemlje koje se nalaze u predpristupnom procesu morati **same** da pripreme sopstvene instrukcije u vezi sistema OPS, koje će biti u skladu sa odredbama carinske regulative, proceduralnim pravilnicima i organizacionim specifičnostima i karakteristikama.

VIII DEO STUDIJA SLUČAJA

1. Uvod

Carina u 21. veku (C21) je strateški dokument Svetske carinske organizacije koji pruža smernice za razvoj savremene uloge i misije Carinskih administracija³³. Centralno mesto zauzima globalno umrežena Carina (GNC). Ovaj koncept omogućava implementaciju ciljeva navedenih u dokumentu C21 s obzirom na to da sve uloge Carinskih administracija zavise pre svega od efikasne komunikacije, koordinacije i saradnje između Carinskih administracija širom sveta.

Ad hoc grupa GNC (grupa) je formirana u junu 2009.godine, sa ciljem da napravi studiju izvodljivosti o GNC. Opšte je poznato da razmena informacija između carinskih administracija predstavlja suštinski element GNC okvira. Postoje različite vrste informacija koje mogu da razmenjuju carinskih administracije, kao na primer, obaveštajne podatke na osnovu kojih se otkrivaju slučajevi krijumčarenja, prevara, povreda prava intelektualne svojine i slično, ili komercijalne informacije koje pomažu da se stekne slika o kretanjima u privredi kako na nivou jedne zemlje tako i na globalnom nivou.

Razmena informacija između Carinskih administracija već se obavljaju

³³ " www.wcoomd.org/print/file.aspx?id=11968, preuzeto 05.04.2012.

na različitim nivoima i na različitim mestima. SCO-a Customs Enforcement Network (CEN) je projektovan za razmenu obaveštajnih podataka između carinskih administracija. Mnogi poslovi su već sprovedeni korišćenjem CENcomm aplikacije. Pored toga, mnogi članovi SCO su bilateralno zaključili carinske sporazume o uzajamnoj administrativnoj pomoći (CMAA), na osnovu kojih se obaveštajne informacije razmenjuju na zahtev ili bez zahteva, a u cilju sprečavanja i suzbijanje nezakonitih aktivnosti.

S druge strane, to je izazov da se stvori globalni okvir za sistematsku razmenu informacija između carinskih administracija. U bilateralnom/regionalnom kontekstu, međutim, već je nekoliko aranžmana sprovedeno, i više projekata planirano. Imajući u vidu takav trend, ova studija slučaja ima za cilj da pruži primere razmene poslovnih informacija između carinskih administracija, a koji se realizuju na osnovu bilateralnih i regionalnih sporazuma.

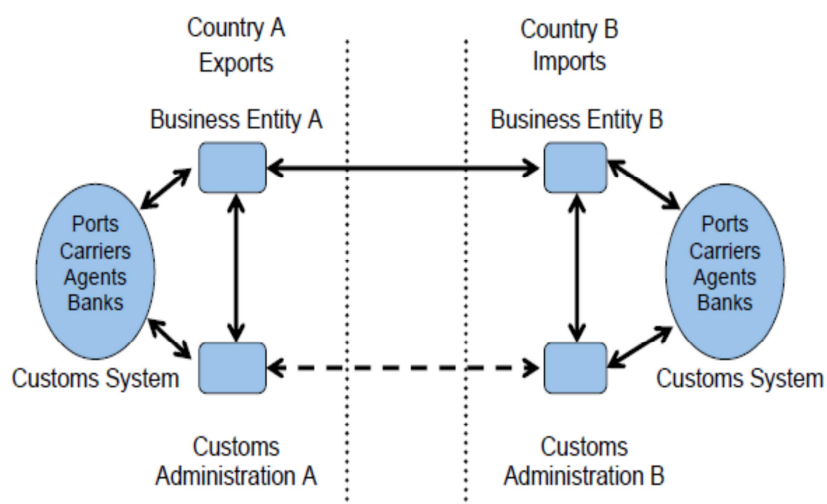
Ovo može uključivati podatke iz izvoznih / uvoznih deklaracija, tovarnih listova, kao što su carinska vrednost, izvoznik / uvoznik i primaoca / pošiljaoca, tarifna oznaka, opis robe.

Sve poslovne informacije koje dobija od drugih carinskih administracija izorno su dostavljene od strane zainteresovanih privrednih subjekata. Teoretski gledano, carinska administracija je u mogućnosti da dobije informacije od ekonomskih operatera, u skladu sa nacionalnim zakonima i propisima. Primer je pravilo „24 časa“ koje podrazumeva da su pomorski prevoznici u obavezi da proslede američkoj carini podatke o detaljnom opisu pošiljaka u kontejnerima i to 24 časa pre utovara kontejnera na brod.

Prema istraživanju SCO, skoro 90% ispitanika izjasnilo se da bi koristili informacije dobijene od drugih carinskih administracija, posebno one koje se odnose na upravljanje rizikom, kao i ostale informacije dobijene u okviru GNC referentnih okvira. Slučaj pokriven u ovom radu je potvrdio da se podaci koji su dostavljeni administracijama pre dolaska robe na osnovu bilateralnih / regionalnih sporazuma koriste se da bi se poboljšao sistem upravljanja rizikom.

Drugi slučaj ukazuje da korišćenje razmene informacija između carinskih administracija služi da se usaglase podaci iz carinskih deklaracija dostavljenih od strane ekonomskih operatera. Naime, razmena poslovnih informacija između carinskih administracija bi uvela četvrtu dimenziju u odnosu na dosadašnje tri

dimenzije informacionih tokova (tj. Biznis-to-biznis, business-to-carina zemlje izvoznice, kao i business-to-carina zemlje uvoznice) i time obezbedi tačnost i sigurnost protoka informacija među svim dimenzijama četvorougla krug.

Slika br. 17: Šema protoka informacija na nivou četiri dimenzije

Izvor: World Customs organization (<http://www.wcoomd.org/home.htm>)

Potreba za razmenom informacija je ključni element prilikom sprovođenja bilateralne / regionalne razmene informacija. Za zemlje koje nemaju izlaz na more ili okean, na primer, postoji neophodnost smanjenja zadržavanja prevoznih sredstava na graničnim prelazima u cilju olakšavanja međunarodne trgovine. Nekoliko slučajeva je pokazalo da informacije iz susednih zemalja pre dolaska robe su pogodan način da bi postigle takav cilj. Značajan gubitak prihoda zbog prevara u tranzitnim postupcima i preferencijalnog porekla robe može biti drugi razlog. Zemlja članica neke carinske unije, ukoliko carinske kontrole ostaju na granici unutar bloka, mora da zna da li se plaćanje carinskih dažbina vrši u carinarnici na teritorije njegove države ili na samoj granici u cilju izbegavanja dupliranja plaćanja carinskih dažbina, na samoj granici carinske unije i carinarnici zemlje uvoznice u okviru carinske unije.

Primećuje se da ne postoji sistematska razmena informacija između carinskih administracija po pitanju uvoza i izvoza, dok se tranzitni podaci razmenjuju. Iako je tehnički, pravno i administrativno izvodljivo razmenjivati podatke o uvozu i izvozu, to zavisi od političke odluke zemalja da li da uspostavi bilateralne/regionalne aranžmane za sistematsko razmenu poslovnih

informacija između carinskih administracija.

Prethodna najava

Customs-to-Customs Standard br. 6 Okvirnih standarda sigurnosti i bezbednosti Svetske carinske organizacije³⁴ opisuje "Prethodne elektronske informacije".

Definija „Prethodne elektronske informacije” je : Carinska administracija bi trebalo da zahteva unapred elektronsku informaciju o pošiljci i kontejneru u vremenu potrebnom za adekvatnu procenu rizika. U bilateralnim / regionalnim sporazumima, postoji sve više slučajeva u kojima se definiše prethodna razmena informacija između carinskih administracija, posebno za robe u tranzitu.

Informacije o prethodnoj najavi mogu da se koriste za procenu rizika za svaku pošiljku pre njenog dolaska, i usklađivanje sa podacima iz carinskih deklaracija čim ih podnese ekonomski operater. Postupak prethodnog carinjenja može se odobriti na osnovu podataka iz prethodne najave. Dakle, razmena informacija između carinskih administracija pre dolaska robe ima za cilj da ubrza i pojednostavi protok roba i smanji nepotrebno zadržavanje na graničnim prelazima.

Pravni okvir

Postoji nekoliko tipova pravnih okvira za razmenu informacija između carinskih administracija na osnovu bilateralnih / regionalnih sporazuma. Jedan je međunarodni sporazum na nivou vlade. Pilot projekat može biti započet na osnovu ne-obavezujućeg pravnog aranžmana, kao što je Memorandum o razumevanju (MOU) na operativnom nivou, ili bez zaključivanja bilo koji međunarodnog sporazuma.

Zaštita podataka ili tajnost podataka je jedna od teškoća sa kojom se mnoge Carinske Administracije mogu susresti u primeni razmene informacija. Jedno rešenje u bilateralnim / regionalnim aranžmanima je da se nametne

³⁴ http://www.wcoomd.org/home_about_us_auhistory.htm, preuzeto 05.04.2012.god

pravna obaveza zaštite podataka, kao i da se poštuju drugi uslovi u skladu sa međunarodnim ugovorom. Drugi način je da Uprava carina pribavi prethodnu saglasnost vlasnika podataka za prenos podataka u skladu sa nacionalnim zakonima i propisima.

Informacione tehnologije

U bilateralnim / regionalnim sporazumima, razni IT sistemi, formati i protokoli se koriste za razmenu informacija između carinskih administracija. Međutim, sve više i više se koriste web-bazirani komunikacijski alati.

Ako carinske administracije, između sebe, bez automatizma razmenjuju informacije, na primer jedan po jedan, biće potrebno mnogo vremena, a i sami carinski službenici koji vrše prenos biće dodatno opterećeni. Da bi se prevazišao ovaj problem, postoje slučajevi gde je IT sistem podešen da automatski šalje potrebne podatke (tj. "Push" sistem). Umesto takve aktivne razmene podataka, Uprava carina može dozvoliti drugim carinskim administracijama da održi online pristup relevantnim podacima u njihovoj bazi podataka (tj. "pull" sistem).

2. NCTS zajednički tranzitni sistem između EU i EFTA³⁵

Istorijat

Zajednički tranzitni sistem se koristi da bi se olakšalo kretanje robe u tranzitu između 27 zemalja članica EU i četiri zemlje članice EFTA. Ovakav vid tranzita omogućava privremeno suspendovanje carinskih dažbina za vreme kretanja pošiljke od polazne carinarnice do odredišne carinarnice. Zbog ogromne količine novca koji su uključeni u obavljanje tranzitnih operacija, tranzitni sistemi su uvek bili predmet prevare. Zajednički tranzitni sistem, koji je bio u upotrebi od kasnih 1960-ih, počeo pokazuje slabosti u ranim 1990-ih. Na primer, značajan

³⁵ The European Free Trade Association (EFTA), www.efta.org.

porast u krijumčarenju duvanskih proizvoda i alkohola rezultiralo je velikim gubicima Carinskih administracija, pre svega u pogledu manje naplaćenih carinskih dažbina, poreza i akciza.

Novi kompjuterizovani tranzitni sistem (NCTS), sistem zasnovan na razmeni elektronskih poruka, se u potpunosti realizuje od 2003. godine. Ekonomski operateri moraju da koriste NCTS prilikom prijavljivanja pošiljke za zajednički tranzitni postupak, u zavisnosti na vrstu prevoza, sa izuzetkom pojednostavljenih tranzitnih postupaka gde komercijalni dokument služi kao tranzitna deklaracija.

U NCTS-u carinarnica polaska šalje elektronske poruku o tranzitu robe do svake carinarnice tranzita i carinarnice odredišta kao prethodnu najavu, odnosno pre dolaska robe. Carinarnice tranzita i odredišta šalju elektronske poruke nazad carinarnici polaska kada roba stigne, a u slučajevima kontrole robe i rezultate kontrole robe.

Pravni okvir

Pravni osnov je Konvencija o zajedničkom tranzitnom postupku od 20. maja 1987. godine³⁶ sa izmenama i dopunama.

Pitanje zaštite podataka regulisano je članom 13. Carinskog zakona EU³⁷, koji predviđa da je potreban međunarodni ugovor za razmenu podataka između EU i trećih zemalja.

U tom smislu, član 7. Priloga I Konvencije predviđa obaveze ugovornih strana Konvencije da zaštiti lične podatke koji se razmenjuju i to:

1. Ugovorne strane će koristiti lične podatke isključivo za potrebe ove Konvencije i za carinski dozvoljeno postupanje ili upotrebu robe koje sledi nakon završetka zajedničkog tranzitnog postupka. Ovo ograničenje neće zabraniti korišćenje takvih podataka za potrebe analize rizika u toku zajedničkog tranzitnog postupka i postupku potraživanja koja proističu iz ovog zajedničkog postupka tranzita.

2. Ugovorne strane se obavezuju da uvedu sve mere koje su neophodne

³⁶ Convention of 20 May 1987 on a common transit procedure,
http://europa.eu/legislation_summaries/customs/l11025_en., preuzeto 05.04.2012. godine

³⁷ Uredba (EEC) br.2913/92 of 12 10 1992,

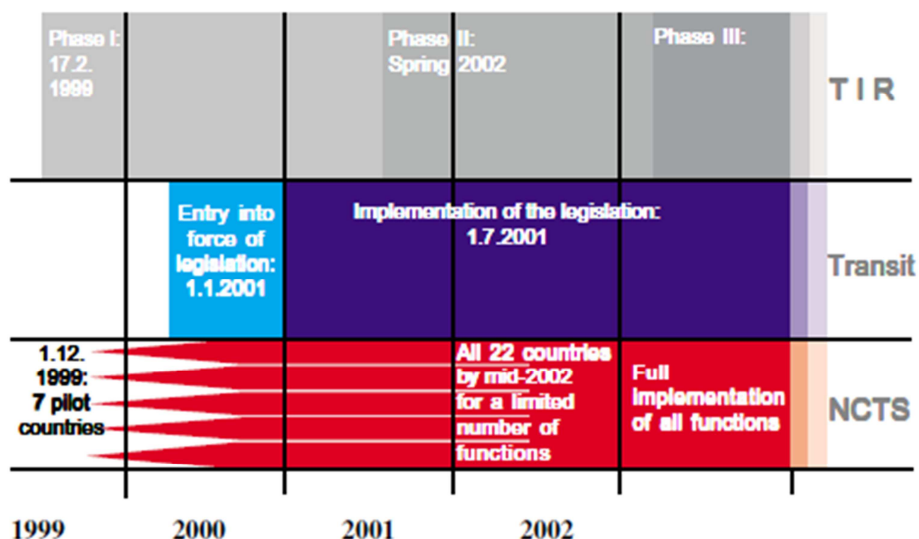
da se obezbedi nivo zaštite ličnih podataka, a najmanje one mere koje su propisane Konvencijom Saveta Evrope od 28. januara 1981 o zaštiti pojedinaca u pogledu automatske obrade ličnih podataka³⁸.

3. Svaka ugovorna strana će preduzeti sve korake u vidu efikasnih kontrola koje su neophodne da garantuju potpunu primenu ovog člana.

NCTS služi kao sredstvo komunikacije zajedničkih tranzitnih postupaka. Glavni ciljevi NCTS su da se poveća efikasnost i efektivnost tranzitnih postupaka, da unapredi prevenciju u otkrivanju prevara, da ubrzaju vreme koje je potrebno za obavljanje tranzitnih operacija, kao i da obezbedi sigurnost za obavljanje tranzitnih operacija.

NCTS nije bio u potpunosti operativan u svim zemljama članicama EU i EFTA. Umesto "Big Bang" pristupa, došlo je do prelaznog perioda u kojem su oba sistema funkcionisala paralelno, rad zasnovan sistem na NCTS i papirni tranzitni postupak. NCTS je započeo u 7 pilot zemalja u 1999 (Faza I). Realizovan je sa ograničenim brojem carinarnicaja u malom broju zemalja (Nemačka, Holandija, Italija, Španija, Češka, Norveška i Švajcarska) sa ograničenim funkcijama u 2000, godini (Faza II). Do sredine 2003, NCTS je postepeno proširen i na svim ostalim carinskim ispostavama u svim potpisnica Konvencije (III faza).

³⁸ <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/108.htm>, preuzeto 06.04.2012.godine

Slika br. 18: Reforma tranzitnog sistema

Izvor: DG TAXUD (http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/index_en.htm)

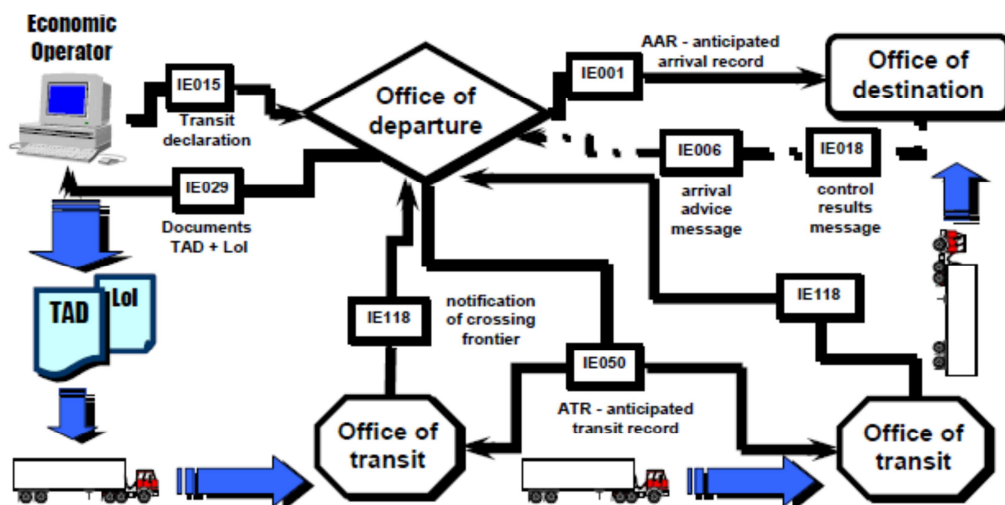
Model poruka

Carinarnica polaska šalje najavu pošilke „anticipated arrival record“ (AAR) poruku carinarnici odredišta. Ona obuhvata većinu podatke iz tranzitne deklaracije. Format poruke IE001 za AAR određuje Konvencija. Podaci AAR poruke uključuju podatke koji se odnose na ekonomske operatere (pošiljalac, primalac pošilke, prevoznik), roba (npr. opis robe, stavka broj, ukupan broj stavki, proizveo dokumenta / sertifikati, ukupna bruto masa), lokacija (zemlja otpreme, zemlja odredišta, Carinska ispostava polaska / tranzit / destinacije), prevozna sredstva (prevoz na graničnom režimu, vrstu prevoza na graničnom prelazu), kontejner (broj kontejnera, carinske plombe broj / identitet), i itinerer sa rokom predaje robe. Pored toga, rezultati procene rizika i carinskih kontrola su uključeni. Ona takođe uključuje i referentni broj pošilke (MRN), jedinstveni broj registracije generisan od strane sistema.

Poslovni model

Iako NCTS operacija može biti komplikovanija u zavisnosti od situacije, poslovni model standardnih procedura NCTS su označeni na sledeći način:

- tranzitna deklaracija (IE015) je prosleđena carinarnici. Kada se izvrše neophodne provere, i prihvati garancija, roba se pušta u tranzitni postupak.
- MRN je dat od strane sistema i štampa se na pratećem tranzitnom dokumentu (TAD), kao i na spisku pošiljaka ukoliko postoji (LOI)
- Kada se štampa TAD, carinarnica polaska istovremeno šalje najavu pošiljki (ART) poruku (IE050) carinarnici tranzita i (AAR) poruka (IE001) do carinarnice odredišta.
- Kada je vozilo sa robom došlo do carinarnice tranzita roba, TAD i LOI moraju biti podneti carini. ART već postoji u sistemu carinarnice tranzita i unošenjem MRN broja automatski se dozvoljava prolaz pošiljke.
- Obaveštenje o prelazu granice (IE118) carinarnica tranzita carinarnici polaska nakon što proveru pošiljku ukoliko je to neophodno.
- Po dolasku, roba mora biti predata carinarnici odredišta zajedno sa TAD i Loi. Carinarnica odredišta, u svom sistemu ima poruku AAR, kao i sve podatke o tranzitnoj pošiljci i može da unapred odluči koje su neophodne kontrole.
- Kada pošiljka stigne u carinarnicu odredišta poruka o dolasku pošiljke (IE006) šalje carinarnica odredišta carinarnici polaska.
- Poruku o rezultatima kontrole (IE018) šalje carinarnica odredišta carinarnici polaska nakon izvršene kontrole robe. Ova poruka je neophodna da bi se okončala tranzitna operacija i oslobodila bankarska garancija.

Slika br. 19: Razmena poruka u NCTS

Izvor: DG TAXUD (http://ec.europa.eu/taxation_customs/index_en.htm)

3. EU-Kina (Smart and Secure Trade LANES (SSTL))

Istorijat

Trgovina između EU i Kine se rapidno povećava poslednjih godina. Sporazum o carinskoj saradnji i uzajamnoj pomoći između EU i Kine (CCMAA) stupio je na snagu 2005. godine³⁹. Evropska komisija i Kina složile su se da ojačaju saradnju u cilju povećanja bezbednosti i dalje olakšavanje trgovine u lancu snabdevanja između EU i Kine. Kao prvi korak, septembra 2006.godine pokrenut je pilot projekat sa ciljem stvaranja pametnih i sigurnih trgovinskih puteva.

Svrha projekta je da testira, ojača, poboljša i ustanovi principe sigurnog lanca snabdevanja od proizvođača do krajnjeg potrošača. Njegov dugoročni cilj je da se olakša dogovor o uzajamnom priznavanju bezbednosnih mera, rezultata kontrole, kao i statusa Ovlašćenih ekonomskih operatera (AEO).

U okviru pilot projekta SSTL, u novembru 2007. godine, Carinske

³⁹

http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/policy_issues/international_customs_agreements/china/index_en.htm, preuzeto 10-04.2012.godine

administracije Ujedinjenog Kraljevstva, Holandije i Kine otpočele su prvu fazu elektronske razmene podataka o pomorskim kontejnerima koji napuštaju svoju teritoriju iz luke Rotterdam, Felikstove i Šenžen. Prva faza trajala je 9 meseci, pokrivajući specifične trgovinske tokove ograničenog broja ekonomskih operatera. Prepoznajući uspeh prve faze, druga faza je počela u novembru 2010.godine, uključujući više pomorskih luka kako u EU tako i u Kini pokrivajući i složenije trgovinske tokove.

Pravni okvir

SSTL Pilot se odvija u okviru EU-Kina CCMAA. Stav 2. člana 6. Sporazuma predviđa da:

- Strane ugovornice se obavezuju da dalje razvijaju mere za trgovinske olakšice po carinskim pitanjima uzimajući u obzir i ono što je već urađeno po međunarodnim sporazumima.

U vezi sa zaštitom podataka, član 13. Carinskog zakona Zajednice predviđa da je za razmenu podataka između EU i trećih zemalja potreban međunarodni sporazum koji mora da propiše odredbe o zaštiti podataka. Član 25.1 Direktive 95/46/EC⁴⁰ i član 9. Uredbe (EC) 45/2001 propisuju odredbe o zaštiti podataka ličnosti, kao i odredbe kojima se "osigurava adekvatan nivo zaštite" trećih zemalja.

Ipak, član 26 Direktive predviđa mogućnost derogiranja obaveze postavljanih uslova, odnosno ukoliko zainteresovana lica daju saglasnost za predloženu razmenu podataka. U tom pogledu, ekonomski operateri koji su uključeni u pilot SSTL su ranije dali saglasnost da se podaci koje oni dostavljaju carini na izlazu mogu razmeniti sa carinom na ulasku.

Sredstvo komunikacije

⁴⁰ Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:EN:NOT>, preuzeto 10.04.2012.godine

SCO CENcomm, web aplikacija, koristi se za razmenu poruka, uz tehničku podršku od strane Sekretarijata SCO tokom operacije. SCO CENcomm je razvijen od strane SCO sa ciljem da obezbedi bezbedno sredstvo komunikacije za operativne svrhe. On je projektovan tako da bude dostupan samo za zatvorenu grupu korisnika carinskih službenika za vreme trajanja projekta.

Model podataka

Format elektronske poruke koja se razmenjuje između carinskih administracija je u skladu sa modelom podataka SCO.

U ranoj fazi prve faze, između carinarnice izlaska i carinarnice ulaska podaci razmenjeni su podaci koji se odnose na izvoznika/ uvoznika, podaci o robi, prevoznicima, kao i luke polaska / dolaska.

U kasnijoj fazi, međutim, ova lista podataka je proširena i to na:

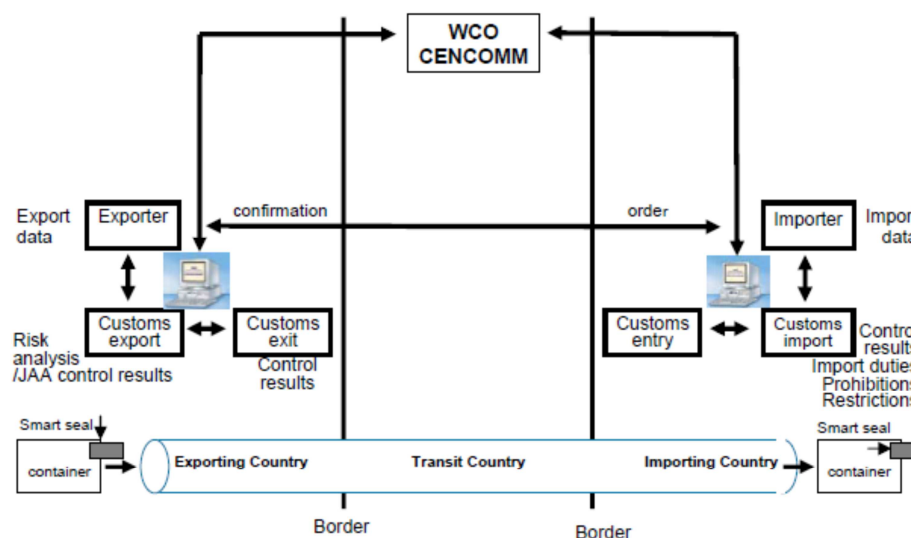
- 1) Broj prevoznog dokumenta ;
- 2) Referentni broj transporta;
- 3) Datum izlaska;
- 4) Šifra carinske ispostave izlaska;
- 5) Šifra mesta utovara;
- 6) Robna klasifikacija;
- 7) Broj paketa;
- 8) Kratak opis tereta;
- 9) Jedinstveni referentni broj pošiljke,
- 10) Šifra izvoznika;
- 11) Šifra identifikacije prevoznih sredstava koja prelaze granicu;
- 12) Identifikacioni broj opreme;
- 13) Broj plombe;
- 14) Datum i vreme puštanja robe ;
- 15) Carinske primedbe (npr. rezultati kontrole);
- 16) Ime prevoznika;
- 17) Ime primaoca;
- 18) Ime pošiljaoca;

- 19) Notifikacija;
- 20) Carinski agent;
- 21) Šifra prve luke dolaska;
- 22) Datum i vreme dolaska u prvu luku u carinskom području; i
- 23) Zemlja (e) itinerera.

Poslovni model

Model poslovanja standardnih procedura su:

- Izvoznik podnosi svoju izvoznu deklaraciju i plombirani kontejner carinarnici na izlazu pre polaska. U cilju osiguranja bezbednosti kontejnera koriste se kontejnerske bezbedonosni uređaji (CSDS), kao što su e-plombe i SMART box (u skladu sa ISO standardom 17712).
- Carina na izlazu vrši analizu rizika na osnovu zajedničkih pravila rizika (joint risk rules JRR) koje su međusobno unapred dogovorile carinske administracije ulaska i izlaza.
- Carina pušta pošiljku za izvoz izvozniku, ako prilikom kontrole izvozne deklaracije nisu utvrđene nepravilnosti.
- Pre polaska, carina na izlazu šalje napred navedene podatke, kao i rezultate kontrole carini na ulasku u formatu u skladu sa modela podataka SCO a pomoću SCO CENcomm platforme.
- Carina na ulazu dobija informacije pre odlaska pošiljke iz zemlje izvoznice.
- Po prispeću robe u luci zemlje uvoznice, carina na ulasku koristi UCR da identifikuje kontejner sa podacima iz sažete deklaracije kojom se pošiljka prijavljuje od strane prevoznika.
- Carina na ulazu može izvršiti kontrolu kontejnera iz bezbednosnih razloga, ako se dobiju dodatne informacije (npr. oštećena plomba na kontejneru). U ostalim slučajevima nad pošiljkom se sprovodi dalji carinski postupak
- Carina na ulasku šalje rezultat kontrole nazad carini izlaza koristeći SCO CENcomm platformu.

Slika br.20: Poslovni model EU-China SSTL

Izvor: World Customs organization (<http://www.wcoomd.org/home.htm>)

Evaluacija i stečeno iskustvo

Projekat je doprineo razvoju razumevanja, poverenja i saradnje između carine EU i Kine, kao i napredak u procesu uzajamnog priznavanja statusa Ovlašćenog ekonomskog operatera.

Sa druge strane, prva faza iskusila je i neke probleme. Bilo je teško identifikovati kompanije koje će da učestvuju u pilot projektu. U Prvoj fazi je obuhvaćeno ukupno 7 trgovinskih tokova koji operišu iz Kine u EU, dok je samo jedan od EU ka Kini. Pored toga, nedostatak materijalnih koristi za ekonomske operatere, osim onih koji su već na raspolaganju AEO kompanijama (npr. smanjen nivo kontrola) nije podsticao kompanije da se pridruže pilot projektu.

Faza 2

Izgrađena na čvrstim temeljima i stečenom iskustvu u prvoj fazi, druga faza je

počela u novembru 2010, proširujući se na luke u Belgiji, Francuskoj, Nemačkoj i Italiji, sa strani EU, kao i luka Šangaj na kineskoj strani, uključujući i složenije trgovinske tokove kao što su konsolidacija i tranzit. Razmatraju se formati i podaci koji bi trebalo da pokriju složenije trgovinske tokove u drugoj fazi.

4. INDIRA - Mercosur

Istorijat

INDIRA je sistem za razmenu informacija između carinskih administracija Mercosur zemalja (Brazil, Argentina, Paragvaj i Urugvaj). Mercosur je formiran kao carinska unija sa zajedničkim spoljnim tarifama i oslobođenja od carine 1995. godine, ali carinske kontrole ostaju unutar bloka. Pošto se carinjenje i naplata carinskih dažbina obavlja u prvoj luci pristajanja na teritoriju Mercosur, neophodno je preduzeti mere da se izbegne ponovno plaćanje carinskih dažbina za istu robu na punktu na svojoj teritoriji, odnosno državi uvoznici.

INDIRA je uveden 2004.godine, u cilju razmene informacija o izvozu robe namenjene za druge zemlje Mercosur, dok su 2005. godine počele da se razmenjuju informacije i o uvezenoj robi iz bilo koje zemlje u svetu. U početku su bili ograničeni podaci koji su se razmenjivali, ali se broj podataka sve više povećavao. Ciljevi sistema su da:

- Omogućiti automatsku razmenu informacija između carinskih administracija zemalja Mercosur;
- Unapredi borbu protiv ilegalne trgovine i
- Posluži kao sredstvo za identifikovati transakcije u skladu sa Zajedničkom Tarifnom politikom i u pogledu Mercosur preferencijalnog porekla robe.

Pravni okvir

U skladu sa Ugovorom iz Asunsiona⁴¹ i Protokol iz Ouro Preto⁴² i odluka br.54/04⁴³ i br.37/05⁴⁴ su vezane za razmenu informacija između carinskih administracija zemalja Mercosur. Konkretno, član 21 Odluke No.37/05 propisuje obavezu carinskim administracijama da uspostavi neophodne mehanizme potrebne za razmenu informacija putem sistema Indira.

Takođe je obaveza carinskih administracija da poštuju tajnost podataka. Član 23. Odluke br.37/05 propisuje uslove koje treba da ispune IT sistemi u zemlji primaoca, kao i da IT sistemi moraju biti na istom nivou zaštite i poverljivosti informacija, kao i IT sistemi u zemlji porekla.

Svaka zemlja pokriva troškove implementacije i održavanja svog IT sistema i baza podataka. Protokolom iz Ouro Preto formirana je tehnička komisija za carinska pitanja, sa ciljem da vrši nadzor nad sistemom, kao i mogućim unapređenjima sistema.

Sredstva komunikacije

INDIRA je sistem za razmenu informacija na bazi web aplikacije. Svaka Carinska administracija Mercosur zemlja poseduje i upravlja svojim sredstvima komunikacije, kao i bazom podataka sa podacima iz uvoznih i izvoznih deklaracija (decentralizovana baza podataka). Postoji mogućnost da jedna zemlja članica ima pravo pristupa bazama podataka drugih, kada je to neophodno ("pull" sistem). Kada sistem prihvati uvoznu ili izvoznu deklaraciju, osnovni podaci izi deklaracije su dostupni u sistemu.

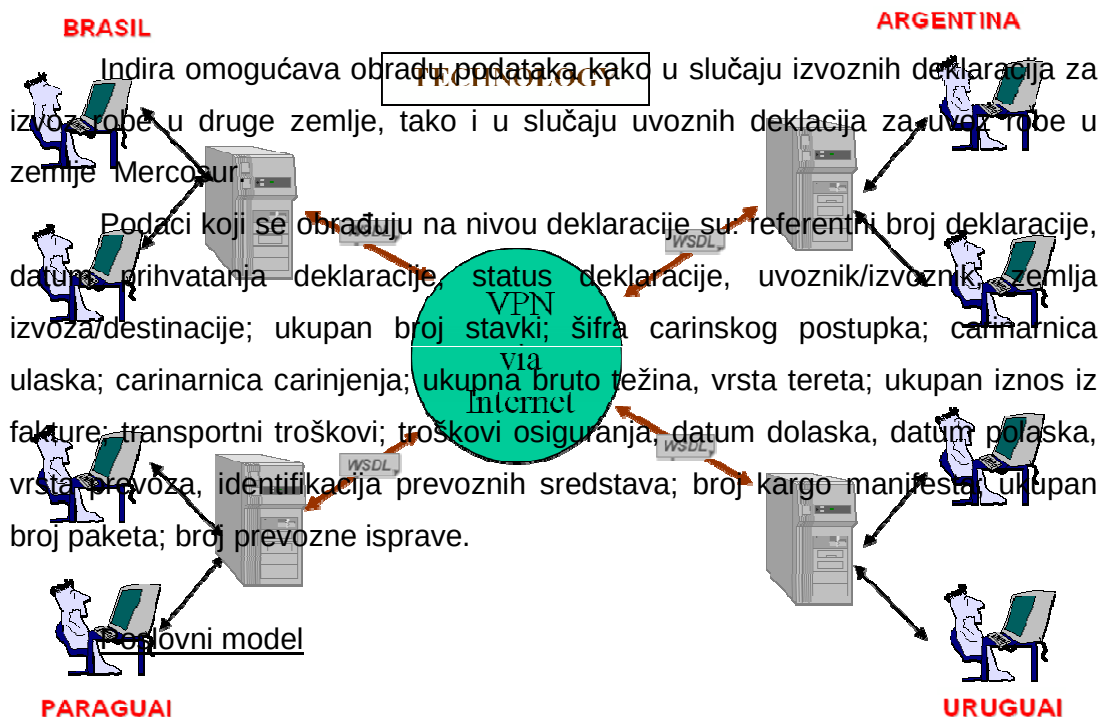
Podaci zahteva i podnesaka su preuzete od strane virtuelne privatne mreže (VPN) preko interneta, koja se sastoji od dva modula „servisa zahteva "i „provajder usluga ". Podaci su kodirani i prevedeni u XML format, koji je razvijen od strane Tehničkog komiteta .

⁴¹ *Treaty of Asunción* (1991), dostupan na http://www2.uol.com.br/actasoft/actamercosul/espanhol/tratado_de_assuncao.htm, preuzeto 11.04.2012.god

⁴² *Protocol of Ouro Preto* (1994), dostupno na http://www.sice.oas.org/trade/mrcsr/ourop/ourop_e.asp .

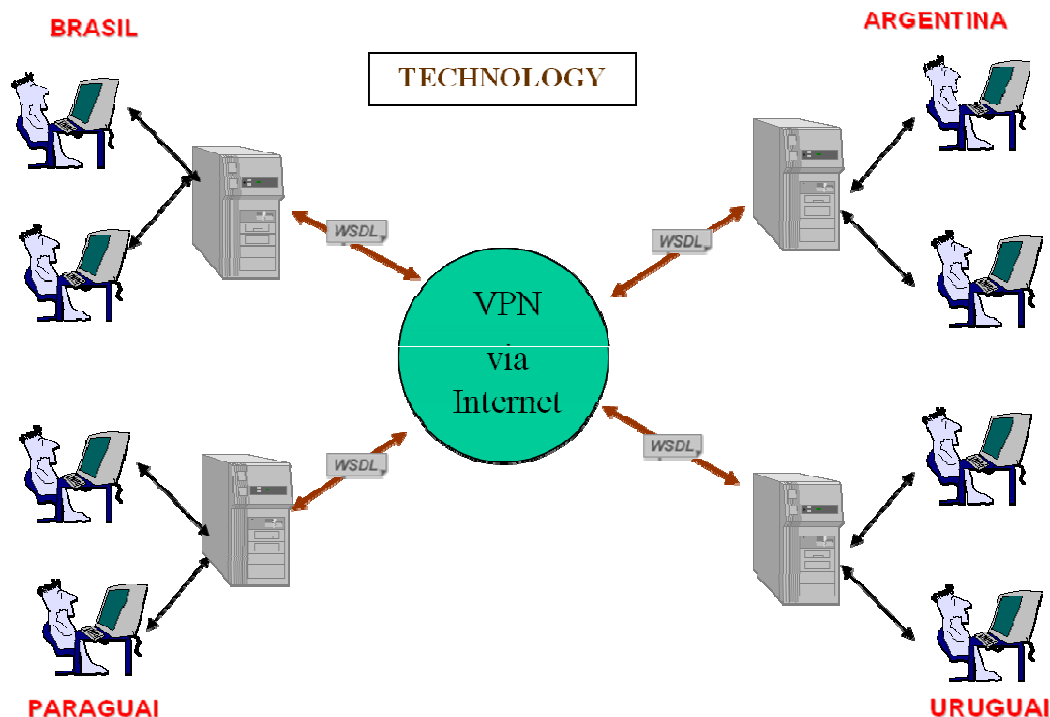
⁴³ http://www.cda-argentina.org.ar/index.php?option=com_content&view=article&id=32:Eliminaci%C3%B3n%20del%20doble%20cobro%20del%20arancel%20externo%20com%C3%BA&catid=15&Itemid=31 preuzeto 11.04.2012.

⁴⁴ <http://www.sice.oas.org/trade/mrcsr/decisions/dec3705s.asp>, preuzeto 11.04.2012.god.

Model podataka

Nakon pristupa portalu za interkonekciju preko interneta, korisnik ulazi u sistem sa svojim korisničkim imenom i lozinkom. Nakon odabira izvora podataka (zemlja), postoji nekoliko načina za pretraživanje podataka u sistemu kroz:

- 1) broj izvozne ili uvozne deklaracije, i redni broj;
- 2) period i odredište ili zemlja porekla deklaracije;
- 3) sertifikacioni broj;
- 4) period i sertifikacioni broj; i
- 5) broj izvozne deklaracije kao parametar za identifikaciju broja uvozne deklaraciju registrovane u odredišnoj zemlji.

Slika br.21: Poslovni model INDIRA

Izvor: World Customs organization (<http://www.wcoomd.org/home.htm>)

Ocena projekta

Indira se pokazao efikasan sistem. U 2009, na primer, u Brazilu su pristupiti bazama podataka drugih zemalja preko 11.000 puta, dok su drugi pristupili bazi podataka Brazila preko 47.000 puta. Podaci se razmenjuju uglavnom u svrhu naknadnih provera i provera preferencijalnog porekla robe. Sve napred navedeno je doprinelo pojednostavljenju i unapređenju razmene informacija između carinskih administracija, kako bi unapredili slobodno kretanje robe unutar zemalja Mercosur.

5. RADDEx - East African Community

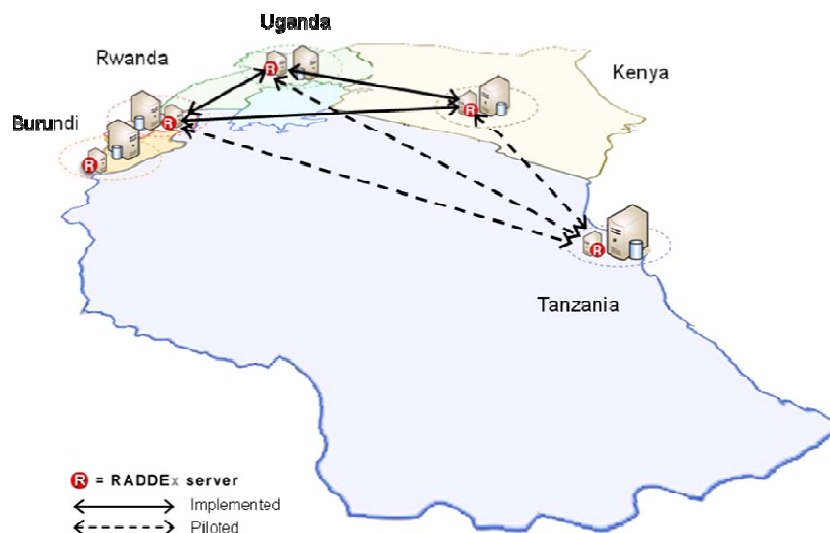
Istorijat

Istočna afrička zajednica (EAC)⁴⁵, je formirala carinsku uniju 2004. godine sa zajedničkom carinskom tarifom za robu poreklom iz trećih zemalja, i bez carinskih dažbina na robu poreklom iz svojih država članica.

Istočno afričke zemlje su imale jako visoke transportne troškove i značajno zadržavanje na graničnim prelazima. Štaviše, znatan prihod od naplate carinskih dažbina je izgubljen jer je roba u tranzitu bila predmet krađa. Direktori carinskih administracija su se u 2006. godini dogovorili da razviju takav pristup koji će omogućiti slobodno kretanje robe sa jedne strane, a sa druge strane obezbediti sigurnu naplatu carinskih dažbina.,

The Revenue Authority Digital Data Exchange (RADDEx) (digitalna razmena podataka Uprava prihoda) je sistem koji omogućava razmenu informacija o izvozu / ponovnom izvozu i tranzitu između zemalja članica EAC, koji je razvijen od strane Uprave prihoda Kenije (KRA) i Ugande (URA). Zvanično je lansiran u oktobru 2007.godine, posle dvogodišnjeg pilot projekta. U decembru 2010. godine, Ruanda posluje u RADDEx sistemu sa Kenijom i Ugandom, na bilateralnoj osnovi. Svaka od ove tri zemlje je testirala pilot sistem sa Tanzanijom, a pripreme su u toku i sa Burundijom.

⁴⁵ The EAC je regionalna međunarodna organizacija koju čine Burundjai, Kenija, Ruanda, Tanzanija i Uganda. Kenija, Tanzanija i Uganda potpisali su Protokolom kojim je uspostavljena EAC Carinska Unija 2004godine. Burundija i Ruanda pridružile su se Carinskoj Uniji 2008godine, dostupno na . :<<http://www.eac.int>>, preuzeto 12.04.2012.godine.

Slika br.22: Uvođenje RADDEx između EAC država članica

Izvor: World Customs organization (<http://www.wcoomd.org/home.htm>)

Podaci iz deklaracija o izvozu/ ponovnom izvozu i tranzitu u carinarnicama polaska (ili tranzita) se prenose preko RADDEx sistema. Carinarnice odredišta (ili tranzita) su u stanju da sprovede targetiranje i profilisanja roba, u skladu sa principima analize rizika pre njihovog dolaska, i uporede ih sa podacima iz deklaracija za uvoz/izvoz ili tranzit kada roba stigne. Carinski agenti su takođe u mogućnosti da pristupe sistemu da bi dobili istu informaciju.

Pravni okvir

Carinski Zakon Istočno afričke zajednice iz 2004.godine važi za sve države članice EAC. Član 10 ovog Zakona ukazuje na to da:

- Carinske administracije dostavljaju jedna drugoj informacije, sertifikate, zvanične izveštaje ili dokumenta o pitanjima koja se odnose na bilo koje:
 - (a) sprečavanje, istraživanje i suzbijanje krivičnih dela iz ovog zakona; i
 - (b) bilo koje ostale relevantne informacije koje se odnose na carinu.

RADDEx sistem posluje u okviru bilateralnih memoranduma o razumevanju (MOU).

Sredstva komunikacije

RADDEX je sistem baziran na web aplikacijama i koristi se kao posrednički server za povezivanje nacionalnih carinskih sistema (npr. SIMBA 2005 za Keniju, ASYCUDA ++ u Ugandi i Ruandi). Posrednički serveri su kreirani da štite podatke u svakom carinskom sistemu.

Carinski portal (web aplikacija) je razvijen od strane carinskih službenika i IT stručnjaka. RADDEX -u se pristupa preko lokalne mreže. Sa druge strane, zastupnik portala, još jedna web aplikacija, koristi se tako što ćete opozvati agente preko interneta. Web service aplikacija svakog RADDEX sistema je prilagođena da zadovolji posebne potrebe sistema kao što je jezička aplikacija. Bezbednost podataka je obezbeđena korišćenjem šifri i lozinki prilikom svake komunikacije preko RADDEX.

Model podataka

RADDEX pokriva podatke iz deklaracija o izvozu / ponovnom izvozu i tranzitu na carinarnicama gde je uveden sistem RADDEX. Komunicira se u XML formatu. Podaci uključuju: broj i datum deklaracija; ime izvoznika / uvoznika/zastupnika, broj paketa; bruto težine; zemlja porekla; carinska vrednost; opis robe, tarifnu oznaku robe. Carinska vrednost robe i tarifna oznaka su obavezni, dok je fakturna vrednost opcionalna.

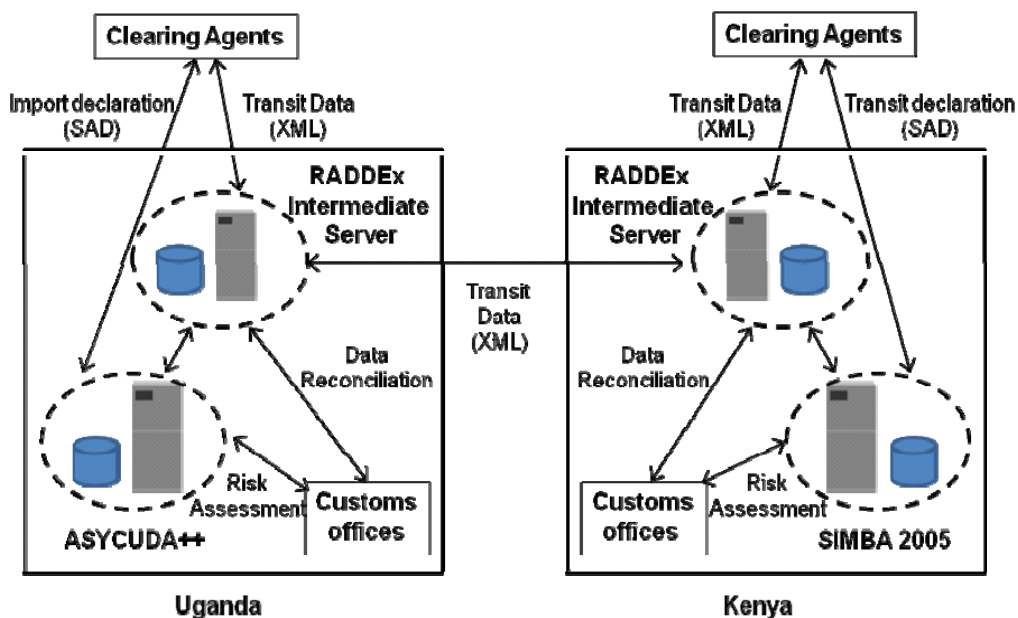
Poslovni model

EAC je uveo jedinstveni administrativni dokument (Single Administrative Document SAD) kao obrazac carinskih deklaracija. U daljem tekstu je opisan slučaj u kome roba iz treće zemlje dolazi u Keniju, a zatim se u postupku tranzita upućuje u Ugandu. Uvozna deklaracija se podnosi na granici između Kenije i Ugande.

- Kada roba stigne u Keniju iz treće zemlje, kenijski carinski agent podnosi tranzitnu deklaraciju na obrascu SAD putem sistema SIMBA 2005. Prilikom prihvatanja deklaracije sa odgovarajućim obezbeđenjem sistem

čuva podatke. Roba se pušta u tranzitni postupak do Ugande.

- Posrednički server Kenije izdvaja najnovije podatke u zakazano vreme (npr. na svakih 6 sati, svaki sat) iz sistema SIMBA 2005, i pretvara ih u XML format kako bi se verifikovali i skladištili.
- Posrednički server automatski prenosi podatke posredničkom serveru Ugande, odgovarajući na poruku ovog drugog u zakazano vreme.
- Granični prelaz Ugande može da koriste podatke iz sistema RADDEx za procenu rizika pre dolaska robe.
- Kada je roba u tranzitu stigla na granični prelaz Kenije i izlazna tranzitna procedura završena, garancija podneta za tranzit se automatski oslobađa.
- Pre ili u trenutku dolaska robe u tranzitnom postupku na granični prelaz Ugande, carinski agent Ugande pristupa sistemu RADDEx preko agenta portala sa svojim identifikacionim brojem i lozinkom kako bi pozvao podatke iz tranzitne deklaracije u Keniji. Broj tranzitne deklaracije i poreski identifikacioni broj (PIB) može da se koristi za identifikaciju deklaracije. Agent transformiše podatke u SAD format, i ažurira podatke ukoliko je neophodno, unosi podatke koji nedostaju u uvoznju deklaraciju i prosleđuje je putem sistema ASYCUDA ++ carini Ugande.
- Pisanu uvoznju deklaraciju podnosi zajedno sa pratećim dokumentima (npr. fakture) na graničnom prelazu Ugande. :
- Ukoliko na osnovu analize rizika nije potrebno vršiti kontrole, roba se odmah pušta u slobodan promet. U drugim slučajevima, carinski službenik pristupa sistemu RADDEx preko carinskog portala sa svojim identifikacionim brojem i lozinkom, kako bi proverio podatke iz tranzitne deklaracije podnete u Keniji. Broj tranzitne deklaracije i PIB može da se koristi za identifikaciju tranzitne deklaracije u Keniji.
- Ukoliko carinski službenik utvrdi neusaglašenost podataka iz sistema RADDEx i uvozne deklaracije, carinski službenik može obavljati dalje kontrole ukoliko je neophodno. Ako je neki od podataka iz sistema RADDEx netačan, carinski službenik Ugande može da traži saglasnost carinskih službenika Kenije i da iste ispravi.

Slika br. 23: Poslovni model sistema RADDEx GP KRA i GP URA
Izvor: World Customs organization (<http://www.wcoomd.org/home.htm>)

Ocena projekta

Sistem RADDEx je smanjio vreme i troškove teretnog carinjenja na graničnim prelazima. Takođe je poboljšano partnerstvo Carina-Carina. Tranzitne ili uvozne procedure na graničnim prelazima, u slučajevima kada nije potrebno vršiti kontrolu, mogu biti završene pre dolaska robe na granični prelaz i roba može biti puštena u slobodan promet. Sa sistemom RADDEx, lakše je pratiti izvozne / reeksportne i tranzitne transakcije. Ovakav sistem može da minimizira falsifikovanje dokumenata. Takođe je ovaj sistem omogućio bolju naplatu prihoda. Pre uvođenja sistema RADDEx vreme zadržavanja je bilo 3 dana, a sada je 15-20 minuta.

Takođe je i privatni sektor uštedeo jer je na ovaj način mnogo lakše kretanje robe u okviru zemalja EAC. Pored toga, carinski agenti štede vreme i novac zbog tzv. "jednog unosa". Ponovnim korišćenjem podataka iz sistema RADDEx, oni ne moraju da ponovo unose podataka koji već postoje u deklaraciji.

Sa druge strane, postoje mnogi izazovi. Jedan od najvećih problema je neuspeh mreže na udaljenim granicama. Zbog osnivanja druge mreže, poboljšani su uslovi u carinarnicama na graničnim prelazima. Pošto sistem RADDEx funkcioniše na principu država-država, potrebno je da se uspostavi podjednak razvoj, implementacija i održavanje za svaku državu. U slučajevima neravnomernog razvoja to može da rezultira različitim nivoima "disharmonije" u regionu. Pošto sistem RADDEx još uvek ne pokriva prateću dokumentaciju, kao što su fakture i uverenja o poreklu, one i dalje moraju da budu fizički podneti carinskim službenicima na granici.

Budući planovi

U narednim godinama, planirana je implementacija u potpunosti sistema RADDEx u Tanzaniji i Burundiji, a možda čak i u državama koje nisu članice EAC, kao što su Malavi i Demokratska Republika Kongo. Pored toga, razmatralo se o uspostavljanju centralnog servera podataka za upravljanje razmenom podataka na regionalnom nivou. Pored toga, očekuje se da sledeća verzija sistema RADDEx omogući razmene prateće dokumentacije, kao što su fakture i uverenja o poreklu.

IX DEO UPRAVA CARINE RS I EVROPSKE INTEGRACIJE

Srbija kao jedna od Republika Savezne Republike Jugoslavije, postala je deo Procesa stabilizacije i pridruživanja novembra 2000. godine, a odluka o otvaranju pregovora za zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) tek 2005. godine. Sporazum je potpisan 29. aprila 2008.godine, a Narodna skupština Srbije je ratifikovala SSP i Prelazni trgovinski sporazum 9. septembra 2008.godine⁴⁶.

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), Srbija se obavezuje na postepeno usklađivanje zakonodavstva sa pravnim tekovinama Evropskih zajednica, kao i na njegovu doslednu primenu. U vezi sa tim, prema članu 72. SSP, Srbija je u obavezi da u dogovoru sa Evropskom komisijom, pripremi poseban Program (Nacionalni program za integraciju (NPI)) za sprovođenje obaveza iz SSP, čiju će realizaciju pratiti Evropska unija⁴⁷.

Nacionalni program za integraciju (NPI) je dokument koji priprema svaka država-kandidat za članstvo u EU. Budući da Srbija još nema takav status Vlada Srbije je ovaj dokument pripremila i pre podnošenja zahteva za kandidaturu u EU, kako bismo pokazali da imamo veoma dobre administrativne kapacitete koji su u stanju da ubrzaju proces evropske integracije.

NPI je precizan plan kako da se dostignu svi kriterijumi neophodni da bi država postala članica EU, od političkih i ekonomskih, do najdetaljnijih standarda koji postoje u Uniji u oblastima trgovine, poljoprivrede, zaštite životne sredine, infrastrukture. Ovaj

⁴⁶ Zakon o potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske zajednice i njihovih država članica sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane i zakon o potvrđivanju Prelaznog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice. Sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane, „Službeni glasnik RS“ broj 83/08).

⁴⁷ <http://www.seio.gov.rs/info-servis/pres-centar/pitanja-i-odgovori/mpi.169.html> preuzeto 15.01-2012.

dokument usvojen je na sednici Vlade 9. oktobra 2008. godine, a prvi izveštaj o sprovođenju Nacionalnog programa za integraciju usvojen je 5. februara 2009. godine.

1. Obaveze Uprave carina u procesu priključivanja EU

Srbija je ostvarila dobar napredak u oblasti carina. Usvojen je novi Carinski zakon i Uredba o carinski dozvoljenom postupanju s robom, koji su u velikoj meri usklađeni sa pravnim tekovinama Evropske unije. Izmenjena i dopunjena nomenklatura Carinske tarife je u potpunosti u skladu sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije za 2010. godinu.

U septembru 2010. godine, Vlada je usvojila izmene i dopune Uredbe o usklađivanju nomenklature Carinske tarife za 2010. godinu. Izmenjena i dopunjena uredba omogućila je Srbiji da uhvati korak sa rasporedom liberalizacije za obrađene poljoprivredne proizvode (OPP) i proizvode ribarstva predviđene za 2010. godinu u Prelaznom sporazumu.

Administrativni kapaciteti Uprave carina Srbije dalje su ojačani, posebno unapređenjem naknadne kontrole i sistema za analizu rizika. Ostvaren je napredak i zahvaljujući zaključivanju nekoliko sporazuma o međunarodnoj saradnji kojima je carinska služba takođe unapredila razmenu podataka sa drugim nacionalnim institucijama. U oblasti olakšavanja trgovine, Uprava carina je formalizovala postupke za razmenu podataka pre prispeća pošiljke sa susednim zemljama.

Nastavljeno je sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom i Akcionog plana. Srbija je dobila status neformalnog posmatrača u skladu sa Carinskom konvencijom o tranzitu. Država je takođe učestvovala u redovnim aktivnostima programa CARINA 2013. Postepeno je unapređena borba protiv korupcije u carinskoj službi, što je dovelo do većeg broja disciplinskih postupaka na osnovu unutrašnjih kontrola. Otvorene su dve nove slobodne carinske zone i jedna nova carinarnica. Međutim, neophodno je unapređenje infrastrukture informacionih tehnologija, posebno budući da centralni

carinski IT sistem već dostiže granice svojih kapaciteta. Trebalo bi unaprediti proces strateškog planiranja kako u vezi sa poslovanjem, tako i u vezi sa IT.

Uopšteno govoreći, Srbija je već dobro odmakla na putu usvajanja pravnih tekovina Evropske unije i ostaje posvećena reformama u oblasti carina. Obaveze koje su proizilazile iz Privremenog sporazuma u velikoj meri su ispoštovane. Neophodno je ulagati dodatne napore u vezi sa usklađivanjem zakonodavstva i administrativnim kapacitetima, uključujući i pripremu za međusobnu povezanost i interoperabilnost IT sa IT sistemima Evropske unije.

2. Carinski standardi EU⁴⁸

U julu 1997.godine, Komisija je predložila predpristupnu strategiju za zemlje koje žele da uđu u članstvo Evropske unije. Prioritet je dat pravilnoj pripremi carinskih i poreskih uprava zemalja kandidata.

Komisija je zatim utvrdila svoju predpristupnu strategiju. Cilj joj je bio da obezbedi podršku zemljama kandidatima da ustanove carinske službe koje bi mogle da primene i sprovedu nacionalno zakonodavstvo i zakonodavstvo Zajednice na način koji odgovara standardima carinskih administracija država članica EU.

Nakon usvajanja strategije, Komisija je blisko sarađivala sa EU državama članicama kako bi definisala 13 ključnih oblasti na koje bi se trebalo skoncentrisati u toku izgradnje neophodnih operativnih kapaciteta, i na taj način obezbediti da carinske administracije zemalja pristupnica efektivno i efikasno sprovode trgovinsku i ekonomsku politiku Evropske unije.

U proleće 1998.godine organizovan je niz radionica uz prisustvo carinskih stručnjaka država članica EU, zemalja kandidata za pristupanje i Evropske komisije, koji

48

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/conference_events/muonio2006/final_conclusions_security_en.pdf#xml=http://158.167.146.104:7001/www/xmlread.jsp?ServerSpec=158.167.146.104:9000&K2DocKey=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Ftaxation_customs%2Fresources%2Fdocuments%2Fcustoms%2Fpolicy_issues%2Fconference_events%2Fmuonio2006%2Ffinal_conclusions_security_en.pdf%40EUROPACORE_eceu_x&QueryText=customs+blueprints, pruzeto 27.02.2011.

su zajednički izradili nacrt smernica za svaku od 13 ključnih oblasti, pod zajedničkim nazivom carinski standardi (Customs Blueprints).

Standardi su tada predstavljeni svim zemljama kandidatima i pružena im je pomoć u GAP analizama i analizama potreba. Standardi su služili kao vodič kroz proces pristupanja, s ciljem da se pomogne u sistematskoj izgradnji potrebnih operativnih i administrativnih kapaciteta koje zahteva jedna moderna carina da bi se suočila sa prisutnim izazovima.

Uspeh ovih dokumenata proistiće iz činjenice da su danas carine širom sveta suočene sa sličnim problemima i izazovima. Kreiranje potrebnog operativnog kapaciteta je veoma težak zadatak, ali je isto tako najvažniji aspekt svake carinske administracije koja sprovodi reformu. Zbog globalizacije i brzog rasta trgovine pojavljuju se novi prioriteti i izazovi koji zahtevaju bliskiju međunarodnu saradnju i harmonizaciju i modernizaciju postupaka, prakse i procesa. Za današnje carine, primeri relativno nove oblasti prioriteta su bezbednost lanca nabavke i borba protiv krivotvorenja i piraterije.

Istovremeno, poslovna zajednica očekuje da mere za olakšanje trgovine omoguće, na primer, efikasne postupke kontrole zasnovane na upravljanju rizicima, kao i kraće vreme zadržavanja na graničnim prelazima. Idealno bi bilo kada bi carina radila bez papira, a koncept „jedan prozor“ i „jedno zaustavljanje“ postao pravilo. Samo jedna stabilna, efikasna, fleksibilna i kompetentna carinska administracija može da se suoči sa ovim izazovima. Sve je to vodilo do zaključka da je potrebno revidirati i osavremeniti carinske standarde, uzimajući u obzir nove prioritete, izazove i njihovu sve prošireniju upotrebu. Glavni cilj je da se obezbede jasne smernice u pogledu toga kako izgraditi potrebne organizacione i operativne kapacitete.

U toku niza održanih radionica, eksperti za carinu i trgovinske olakšice iz EU država članica i Evropske komisije izvršili su reviziju 13 postojećih carinskih standarda i utvrdili još devet ključnih oblasti, za koje su pripremljeni novi standardi.

Od trenutka pristupanja, carinska administracija treba da usvoje *acquis* Zajednice i da primene zakonodavstvo EU, pravila i procedure. Revizija standarda se radila na osnovu iskustava iz prethodnih procesa proširenja EU; na CCS se posebno odnose dva

standarda - Zajednička poljoprivredna politika i Naplata prihoda. Ostali standardi sadrže poseban odeljak koji je relevantan samo za zemlje kandidate, na primer standard o Informacionoj i komunikacionoj tehnologiji.

Svrha standarda je da pomognu da se poboljšaju i izgrade operativni i administrativni kapaciteti u carinskim službama, i to utvrđivanjem merljivih standarda koje treba ostvariti u 22 identifikovane ključne oblasti.

Predviđeno je da zemlje koriste standarde kako bi utvrdile nedostatke u svojim operativnim kapacitetima.

Trebalo bi da se izvrši procena razlike između svakog standarda i postojeće situacije, i to za odgovarajuću carinsku funkciju. Rezultat će pokazati u kojim oblastima je sve usaglašeno sa standardima, kao i gde se pojavljuju razlike koje je potrebno otkloniti. To može da se uradi, na primer, kroz tehničku pomoć ili konsultacije u oblasti pravne regulative, infrastrukture, opreme, obuke itd.

Posle izvršene analize, sledeći korak je davanje prioriteta u potrebama, koji bi trebao da se realizuje u obliku jasnog projektnog plana, bilo za sveobuhvatnu reformu u oblasti carine ili samo za specifičan projekat.

Carinski standardi EU predstavljaju u stvari praktično uputstvo koje sadrži jasne kriterijume zasnovane na pravnoj regulativi i najboljoj praksi EU. Ove standarde i kriterijume zemlje u procesu pristupanja EU koriste za utvrđivanje sopstvenih operativnih kapaciteta, pa shodno tome obezbeđuju adekvatnu osnovu za planiranje koraka i aktivnosti koje treba preduzeti u procesu reforme i modernizacije sopstvene službe u pravcu usaglašavanja sa EU regulativom i praksom. U svakom slučaju primena navedenih standarda obezbeđuje ne samo usaglašenost sa načinom rada u EU, već i pojednostavljenje carinskih procedura i postupaka.

ZAKLJUČAK

Razvoj međunarodne trgovine doprineo je da roba na svom putu od proizvođača, prodavca, kupca i krajnjeg korisnika prelazi teritorije različitih država sa različitim pravilima, jezicima, običajima. Da bi se olakšalo kretanje robe potrebno je da države unificiraju svoje zakone i procedure.

Republika Srbija po svom geografskom položaju nalazi se na putu između istoka i zapada. Između ostalog, strateško opredeljenje Vlade Republike Srbije je revitalizacija svih putnih pravaca, a naročito Koridora X, te bi pored finansijskih ulaganja u infrastrukturu na ovom putnom pravcu, paralelno trebalo intezivirati i napore u cilju daljih pojednostavljenja tranzitnih i graničnih procedura, čime bi se navedeni efekat multiplikovao.

Na osnovu iznetog, očigledan je značaj carinske administracije kao delu državne administracije u razvoju međunarodne trgovine, kao i razvoju konkurentske prednosti nacije. Carinske administracije u razvijenim privredama u svetu uzimaju aktivnu ulogu u podizanju konkurencije svojih privrednih subjekata i na taj način od svoje ranije izrazito fiskalne uloge sve više postaju servis svoje privrede.

Posebno treba imati u vidu razvoj informacionih tehnologija koji je doprineo ne samo razvoj e-trgovine i mogućnost kupovine i prodaje bez fizičkog prisustva kupca i prodavca, već mogućnost da i državni organi komuniciraju i razmenjuju potrebne podatke elektronskim putem.

Uprava carina Republike Srbije je u skladu sa navedenim, usvojila Poslovni plan i kao jedan od svojih prioriteta definisala i potrebu daljih aktivnosti u vezi usaglašavanja propisa sa EU, kompatibilnog IT sistema, kao i pojednostavljenja tranzitnih i ostalih carinskih procedura.

Prema strategiji razvoja informacionog sistema, značajni deo priprema u cilju priključenja Evropskoj uniji je i implementacija sistema EU, od kojih su najznačajniji Integrisana tarifa EU (TARIC) i Novi kompjuterizovani tranzitni sistem (NCTS).

Ovim radom posebno je ukazano na koji način uvođenje informacionih tehnologija u svakodnevno carinsko poslovanje omogućava privrednim subjektima ubrzanje carinskog postupka što u krajnjoj liniji dovodi do sniženja troškova u njihovom poslovanju čime je omogućeno podizanje konkurentske pozicije na stranim tržištima. Ovim radom je takođe ukazano da je plan Evropske Unije, a i Republike Srbije čije je strateško opredeljenje priključenje EU, da carina dobije vodeću ulogu državne administracije u razvoju projekta Jednog elektronskog prozora, odnosno da se prilikom slanja informacije carini one dostavljaju i svim drugim relevantnim državnim organima.

Takođe je, analizom na konkretnim primerima elektronske razmene informacija na osnovu bilateralnih sporazuma, ukazano na prednosti ove razmene ne samo za privredne subjekte učesnike u carinskom postupku, već i za same carinske administracije. Naime, ovi sistemi ne samo da smanjuje vreme i troškove, u velikoj meri utiču na poboljšanje odnosa CARINA-CARINA, poboljšanju zaštitne uloge carina od krijumčarenja, zaštite životne sredine, zaštite prava intelektualne svojine, kao i na bezbednosti od mogućih terorističkih napada.

Pored informacionih tehnologija, veoma je važno usaglašavanje zakonskih i podzakonskih propisa kojima je regulisano carinsko poslovanje. S tim u vezi, ovim radom je objašnjen postupak sticanja statusa Ovlašćenog privrednog subjekta. Koncept OPS-a omogućava ekonomsku i socijalnu zaštitu i na taj način predstavlja dobru osnovu za direktne strane investicije, kao i ekonomski i socijalni razvoj nacionalnih ekonomija.

Jedan od glavnih ciljeva koncepta OPS-a je obezbeđivanje olakšica u međunarodnoj trgovini, što u krajnjoj liniji doprinosi rastu i razvoju nacionalnih ekonomija. Isti takođe obezbeđuje sigurnost u trgovini od globalnog terorizma i u isto vreme omogućava carinskim administracijama da efikasnije obavljaju carinske kontrole i carinske procedure. Koncept OPS-a doprinosi i efikasnijoj naplati carinskih, poreskih i ostalih dažbina, kao i pravilnijoj primeni nacionalnog zakonodavstva.

Na osnovu svega napred navedenog može se zaključiti da carinska administracija ima veoma značajnu ulogu u samom razvoju e-Government, odnosno da u vremenu potpuno dominacije informacionih tehnologija, carinske administracije teže ka

tome da se ostvari u potpunosti mogućnost e-poslovanja, odnosno stvaranje bez papirnog okruženja za obavljanje međunarodne trgovine. Takođe, Uprava carina Republike Srbije, koja sve više dobija ulogu servisa privrede, treba da u svojoj poslovnoj strategiji teži usaglašavanju zakonodastva sa zakonodavstvom EU, razvijanju IT koji je interoperabilan sa IT u EU i razradi procedura u skladu sa procedurama EU. Na taj način Uprava carina postiže sa jedne strane usaglašavanje svog poslovanja sa standardima EU, a sa druge strane primenom ovakvih postupaka doprinosi smanjenju troškova srpskim preduzećima, doprinosi njihovoj konkurentnosti na inostranom tržištu i pospešuje izvoz svoje zemlje.

LITERATURA

- 1) Pešić M., Bazić J. (2010), Sociologija, Univerzitet Singidunum Beograd ;
- 2) Miljević M, (2007), Skripte iz metodologije naučno istraživačkog rada, Univerzitet u istočnom Sarajevu;
- 3) Kotler P., Keller K.L., (2006), Marketing management, Data status;
- 4) Lovreta S., Končar J., Petković G., (2009), Kanali marketinga, Centar za izdavačku delatnost ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd,
- 5) Unković M., (2010), Međunarodna trgovina, Univerzitet Singidunum;
- 6) Porter M. (2008), O konkurenciji, FEFA, Beograd,
- 7) Unković.M., Stanković B., (2009), Spoljnotrgovinsko i devizno poslovanje, Univerzitet Singidunum;
- 8) Unković M, Milosavljević M., Stanišić N.,(2010), Savremeno berzansko i elektronsko poslovanje, Univerzitet Singidunum, Beograd;
- 9) Knežević G., (2009), Analiza finansijskih izveštaja, Univerzitet Singidunum Beograd;
- 10) Petrović Z., (2009), Računovodstvena regulativa, Univerzitet Singidunum Beograd;
- 11) Zakon o računovodstvu i reviziji, ("Sl. glasnik RS", br. 46/2006, 111/2009 i 99/2011 - dr. zakon);
- 12) Zakon o potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske zajednice i njenih država članica sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane i Zakon o potvrđivanju Prelaznog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice. Sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane, „Službeni glasnik RS“ broj 83/08);
- 13) Uredba (EC) 648/2005, OJ No L 117 2005;

- 14) Uredba (EZ) br 450/2008 Evropskog parlamenta i Saveta od 23. aprila 2008;
- 15) Odluka br 70/2008/EC Evropskog parlamenta i Saveta od 15. januara 2008 kojom se uspostavlja bez papirno okruženje za carinu i trgovinu, OJ 2008;
- 16) Carinski zakon, Službeni glasnik RS, broj 18/2010, Uredba o carinski dovoljenom postupanju s robom, Službeni glasnik RS, broj 93/2010;
- 17) http://sr.wikipedia.org/sr.Европска_унија preuzeto 20.10.2011
- 18) <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=93>, preuzeto 27.01.2012.god
- 19) <http://www.efta.int/about-efta/the-european-free-trade-association.aspx>, preuzeto 19.01.2012.
- 20) <http://www.siepa.gov.rs/site/sr/home/1/sporazumi/efta/> preuzeto 19.01.2012,
- 21) http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/transit/common_community/index_en.htm, preuzeto 12.03.2011.god.
- 22) http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/general/community_code/index_en.htm, preuzeto 20.12.2011.
- 23) http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/procedural_aspects/transit/common_community/index_en.htm, preuzeto 24.4.2011.
- 24) <http://www.apr.gov.rs>, preuzeto 15.01.2012.;
- 25) <http://www.seio.gov.rs/info-servis/pres-centar/pitanja-i-odgovori/npi.169.html>, preuzeto 15.01.2012.
- 26) http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/conference_events/muonio2006/final_conclusions_security_en.pdf#xml=http://158.167.146.104:7001/www/xmlread.jsp?ServerSpec=158.167.146.104:9000&K2DocKey=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Ftaxation_customs%2Fresources%2Fdocuments%2Fcustoms%2Fpolicy_issues%2Fconference_events%2Fmuonio2006%2Ffinal_conclusions_security_en.pdf%40EUROPACORE_eceu_x&QueryText=customs+blueprints, preuzeto 27.12.2011.

- 27) Carinski zakon, Službeni glasnik RS, broj 18/2010, Uredba o carinski
dozvoljenom postupanju s robom, Službeni glasnik RS, broj 93/2010,
- 28) Uredba (EEC) .2913/92 of 12 October 1992,
- 29) www.wcoomd.org/print/file.aspx?id=11968,
- 30) http://www.wcoomd.org/home_about_us_auhistory.htm,
- 31) The European Free Trade Association (EFTA), www.efta.org.
- 32) Convention of 20 May 1987 on a common transit procedure,
http://europa.eu/legislation_summaries/customs/l11025_en.,
- 33) <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/108.htm>,
- 34) http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/policy_issues/international_customs_agreements/china/index_en.htm,
- 35) Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24
October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of
personal data and on the free movement of such data, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:EN:NOT>,
- 36) Treaty of Asunción (1991), dostupan na
http://www2.uol.com.br/actasoft/actamercosul/espanhol/tratado_de_assuncao.htm,
- 37) Protocol of Ouro Preto (1994), dostupno na
http://www.sice.oas.org/trade/mrcsr/ourop/ourop_e.asp .
- 38) The EAC je regionalna međunarodna organizacija koju čine Burundjai,
Kenija, Ruanda, Tanzanija i Uganda. Kenija, Tanzanija i Uganda potpisali
su Protokolom kojim je uspostavljena EAC Carinska Unija 2004godine.
Burundija i Ruanda pridružile su se Carinskoj Uniji 2008godine, dostupno
na . :<<http://www.eac.int>>